

HISTORICKÝ ÚSTAV

Akademie věd České republiky, v. v. i.

Výroční zpráva
o činnosti
a hospodaření
za rok 2021

HISTORICKÝ ÚSTAV

Akademie věd České republiky, v. v. i.

Výroční zpráva
o činnosti a hospodaření
za rok 2021

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

IČ: 67985963

Sídlo: Prosecká 809/76, 190 00 Praha 9

Dozorčí radou pracoviště projednána dne: 12. 5. 2022

Radou pracoviště schválena dne: 16. 6. 2022

Auditorem ověřena dne: 3. 5. 2022

Obsah

I. Věda a výzkum	5
Hlavní rámec činnosti HÚ AV ČR, v. v. i.	5
Informace o činnosti orgánů pracoviště	7
Hlavní pilíře výzkumné činnosti	10
Činnost výzkumných oddělení	14
Meziinstitucionální vědecko-organizační činnost a spolupráce v České republice	31
Činnost výzkumných center	32
Český historický ústav v Římě	46
Grantové projekty	48
Strategie AV21	56
Konference, semináře, kolokvia, workshopy	58
Knihovna HÚ AV ČR, v. v. i.	62
Rozhovor s doc. PhDr. Danou Dvořáčkovou-Malou, Ph.D.	67
II. Mezinárodní spolupráce	71
Příprava XXIII. mezinárodního kongresu historických věd v Poznani	71
Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte	72
Corpus der Quellen zur Geschichte der Juden im spätmittelalterlichen Reich	72
Česko-ruská komise historiků a archivářů	73
Digitální edice	73
Dokumentation lebensgechichtlicher Aufzeichnungen	73
Historický atlas měst České republiky	75
ICARUS	75
Kooperace se Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy (IH PAN, Warszawa)	75
Mezinárodní ediční projekt Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské	75
Mezinárodní spolupráce při přípravě a vydávání Biografického slovníku českých zemí	76
Spolupráce s Diözesanarchiv St. Pölten a Moravským zemským archivem v Brně k dějinám církevních řádů	76
Spolupráce s Japonskem	76
Vydávání časopisu Comenius: Journal of Euro-American Civilization	77
III. Publikace	79
Cizojazyčné publikace pracovníků HÚ a odborné práce vydané v zahraničí	79
Monografie, sborníky, atlasy a edice vydané nakladatelstvím Historický ústav (výběr)	82
Časopisy vydané HÚ	86
Monografie pracovníků HÚ vydané v jiných nakladatelstvích v České republice (výběr)	87

IV. Výuka a popularizace	89
Pedagogická činnost a spolupráce s univerzitami a vysokými školami / školami nižších vzdělávacích stupňů	89
Popularizační činnost a transfer poznatků do středoškolské výuky	89
V. Hospodaření pracoviště	93
Zpráva auditora	94
Výkaz hospodaření	101
VI. Personální otázky a ocenění pracovníků HÚ v roce 2021	109
VII. Orgány pracoviště	113
Vedení pracoviště	113
Rada pracoviště	113
Dozorčí rada	114
VIII. Další informace	115
Seznam vysvětlivek uvedených v textu	117

I. Věda a výzkum

■ Hlavní rámec činnosti Historického ústavu AV ČR, v. v. i.

Historický ústav AV ČR, v. v. i., (dále jen HÚ) navazuje na tradici Československého státního historického ústavu vydavatelského založeného československým státem nedlouho po vzniku republiky, a to v roce 1921 s primárním cílem zpřístupňovat pramenné bohatství k české i evropské minulosti. V roce 1952 se stal HÚ součástí Akademie věd, respektive tehdy Československé akademie věd. V letech 1970–1990 fungoval jako Ústav československých a světových dějin, po roce 1990 pak znovu pod názvem Historický ústav.

V současné době je HÚ takzvanou veřejnou výzkumnou institucí (od 1. ledna 2007). Základní výzkum uskutečňuje v oboru českých, československých a obecných dějin. Patří k předním výzkumným pracovištím, která se systematicky zabývají minulostí českého, respektive československého státu v celém rozsahu jeho historické existence, a to od raného středověku po moderní a soudobé dějiny. Původní orientace na období do roku 1945, respektive 1948, se postupem doby stále více posouvá do oblasti dějin komunistického Československa.

HÚ nerealizuje výzkum pouze na pracovišti v Praze, ale také na pobočkách v Brně a Českých Budějovicích. Jeho součástí je zároveň *Istituto Storico Ceco di Roma* (dále jen *ISCR*) patřící k síti mezinárodních výzkumných institucí, archeologických, historických i uměnovědných, přítomných v Římě namnoze již od 19. století. Tradičním předním úkolem *ISCR* je především výzkum pramenů ve vatikánských a italských knihovnách a archivech a jejich moderní ediční zpřístupňování (*Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia, Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem*; zároveň vydáváno periodikum *Bolletino dell'Istituto Storico Ceco di Roma* a samostatné knižní řady ad.).

Na všech svých pracovištích soustřeďuje HÚ řadu vynikajících oborových specialistů, kteří nejen výrazně posouvají hranice poznání ve svých specializacích, ale zároveň pedagogickým působením na vysokých školách i v HÚ (školení Ph.D. studentů, z nichž mnozí jsou v ústavu přímo zaměstnáni) přispívají k formování dalších generací historiků i odborníků z dalších oborů. Organizací různých akcí v mezinárodním výzkumném prostoru, stejně jako i působením v řadě grémií se podílejí také na internacionalizaci české vědy a přenášení jejích poznatků do zahraničí. HÚ se stal od roku 1990 nejvýznamnějším reprezentantem české vědy na prestižních mezinárodních kongresech historických věd (organizace specializovaných zasedání: Madrid 1990, Sydney 2005, Jinan 2015, Poznaň 2020 – přesunuto s ohledem na pandemii koronaviru na rok 2022), významným způsobem se podílí na organizaci mezinárodní vědecké spolupráce v rámci mezinárodních komisí.

Klíčovou úlohu pak plní HÚ a jeho pracovníci v oblasti popularizace. Odborná reflexe minulosti a role historické vědy při uchování národní paměti a formování národní identity a kultury v nejširším, multikulturním smyslu, tvoří nepostradatelnou součást civilizované společnosti, přispívá

k rozvíjení jejích pozitivních hodnotových norem a prostřednictvím analytických a kritických diskursů poskytuje odborné i širší veřejnosti potřebnou zpětnou vazbu. Podstatné jsou však rovněž další úlohy HÚ, vedle různých forem přenosu poznatků do praxe jde zejména o zajišťování infrastruktury oboru nezastupitelnou formou – vydáváním celé série pramenných edic a souvislých edičních řad od středověku po moderní dějiny (*Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, Acta Unitatis Fratrum, Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia, Dokumenty československé zahraniční politiky, Programy politických stran, Dějiny všedního dne* ad.) využívaných širokým spektrem badatelů, dále specializovaných časopisů pro dějiny středověku, raného novověku, moderní dějiny, historickou geografii a areálová studia střední, jihovýchodní a východní Evropy, a především pak zpracováváním kontinuální bibliografie oboru v podobě unikátní komplexní databáze (HÚ tuto roli dlouhodobě plní jako jediné pracoviště v České republice), dále uchováváním, moderním zpracováním i zpřístupněním cenných sbírek (sbírka Augusta Sedláčka, mapová sbírka, fotosbírka, sbírka plakátů ad.) odborné i laické veřejnosti či rozvojem knihoven na jednotlivých pracovištích, které jsou veřejně přístupné a hojně využívány (dohromady více než 264 000 svazků).

■ Informace o činnosti orgánů pracoviště

Ředitel

Prof. M. Holý v roce 2021 plánoval, řídil, koordinoval a kontroloval činnost všech složek ústavu. Soustředil se nejen na část výzkumnou (plnění interních výzkumných programů a *Strategie AV21*, dohled nad grantovými projekty různých poskytovatelů, koncepční příprava a formulování podílu ústavu na *Strategii AV21*, kontrola výsledků výzkumu), ale také vědecko-organizační (konference různého druhu, kooperace s partnerskými institucemi z České republiky i ze zahraničí), administrativní, servisní (knihovna a cenné ústavní sbírky), ediční (nakladatelství Historický ústav) a technickou (koncepční a organizační zabezpečení provozu ústavu na všech jeho pracovištích, tj. v Praze, Brně, Českých Budějovicích a Římě; péče o řádné technické

vybavení, průběžnou obnovu hardwarového i softwarového vybavení, kvalitní technickou a počítačovou podporu, provoz i další rozvoj databází HÚ). K těmto úkolům patřila rovněž správa a modernizace školícího a rekreačního zařízení v Jáchymově. V souladu s pravidly BOZP byla zajištěna požární a úrazová bezpečnost pracovišť pravidelnými školeními a součinností s kontrolními mechanismy, stejně jako dodržování pravidel GDPR a dalších norem.

V průběhu roku 2021, který byl podstatnou měrou poznamenán stále trvajícím pandemií koronaviru, věnoval prof. Holý pozornost rovněž dílčímu zpřesňování interních výzkumných programů v souladu s aktuálními mezinárodními vědeckými diskursy, společenskou poptávkou a se *Strategií AV21* s mottem *Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*. Návrhy těchto výzkumných cílů vycházely z Koncepce rozvoje HÚ na období 2017–2022, která klade důraz na excelenci výzkumu mezi tradicí, kontinuitou a inovacemi, včetně jeho výstupů, založení a rozvoj některých nových přesahových modulů bádání, proaktivní grantovou politiku, zintenzivnění zahraniční spolupráce, výrazné uplatnění HÚ na poli organizace vědy v České republice, rozvoj kooperace s vysokými školami, popularizačních aktivit apod. Návrhy výzkumných cílů byly průběžně aktualizovány včetně stanovení výstupů na léta 2021 a 2022. Pokračovalo také zpřesňování témat začleňujících HÚ do *Strategie AV21* v programech *Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací*, *Odolná společnost pro 21. století*, *Potenciály krize a efektivní transformace*, *Paměť v digitálním věku* a *Město jako laboratoř změny*. *Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život*. HÚ se zároveň zapojil v roce 2021 do přípravy dalších programů, zejména programu *Anatomie evropské společnosti – historie, tradice, kultura, identita* a *Kulturní dědictví v éře Digital Humanities*. První z nich byl přijat k financování.

Institucionální výzkum doplňovaly řešené granty různých poskytovatelů (viz dále) s navazující a rozšiřující tematikou. Výzkum byl realizován přesahově mezi jednotlivými odděleními HÚ, mezi akademickými ústavu III. vědní oblasti (v některých případech též mimo ni, např. s Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.) a rovněž mezi HÚ a dalšími institucemi, zejména vysokými školami. Vybraná témata reflektovala rovněž potřebu aplikovaného výzkumu v humanitních vědách. Výrazná pozornost byla věnována digitalizačním záměrům pracoviště, stejně jako elektronickým databázím, mapovým i dalším portálům.¹

Ředitel se dále účastnil jednání se zástupci domácích i zahraničních institucí, s nimiž HÚ udržoval nebo navazoval vědecké a pracovní styky, dbal na plnění a obnovování mezinárodních vědeckých smluv, popřípadě byly určité úkoly delegovány na příslušné pracovníky. Rovněž se podílel na

prezentačních aktivitách výzkumné činnosti HÚ. Pravidelně vedl porady s užším i širším vedením ústavu (ústavní rada), na nichž byla konzultována a přijímána nejrůznější opatření související s řízením ústavu a jeho vědeckou činností a úrovní. Ústavní rada je poradní orgán ředitele, složený z užšího vedení ústavu, z vedoucích pracovníků brněnské a českobudějovické pobočky a všech oddělení ústavu, výzkumných i nevýzkumných; účastní se jí rovněž předseda odborové organizace.

Ředitel HÚ dále průběžně sledoval čerpání rozpočtových položek a hospodaření ústavu a činil v tomto smyslu příslušná rozhodnutí, ve spolupráci s Radou HÚ a Dozorčí radou HÚ řídil rozpočtovou politiku ústavu. V koordinaci s Atestační komisí HÚ se zabýval personální politikou zaměřenou na zvýraznění výkonnostních kritérií, zajištění kontinuity výzkumných úkolů a na obměnu pracovníků s ohledem na genderovou, kvalifikační i věkovou strukturu, oborovou skladbu a plnění svěřených povinností. Podrobně sledoval výkonnost jednotlivých pracovníků včetně plnění edičního plánu nakladatelství Historický ústav a seznamoval s výsledky vedoucí příslušných útvarů, účastnil se jednání jednotlivých výzkumných týmů.

Z výsledků uvedené činnosti, stejně jako z řady pohovorů s jednotlivci byla v průběhu roku 2021 vyvozena rovněž některá personální opatření. Prof. Holý podporoval také zvyšování kvalifikace výzkumných pracovníků, ať již v rámci doktorského studia, či v habilitačních a jmenovacích řízeních, případně obhajob titulu DSc. Nevýzkumní pracovníci měli možnost absolvovat řadu školení, zejména jazykových, IT, knihovnických, ekonomických a dalších k nejnovější problematice z různých oblastí.

Ředitel dále dbal o vyváženou koordinaci aktivit všech pracovišť HÚ v Praze, Brně, Českých Budějovicích a v Římě. Konzultoval a řešil administrativní a finanční otázky vedení *Českého historického ústavu v Římě* s jeho ředitelem prof. J. Pánkem a účastnil se zasedání Římské komise. Pokračovala koncepční, prostorová a personální opatření vedoucí k optimalizaci činností nakladatelství Historický ústav. Významná rozhodnutí ohledně chodu ústavu, plnění výzkumných úkolů, grantové, personální a majetkové politiky a další zásadní návrhy a kroky byly konzultovány s Radou HÚ i Dozorčí radou HÚ, včetně detailních informací o hospodaření ústavu.

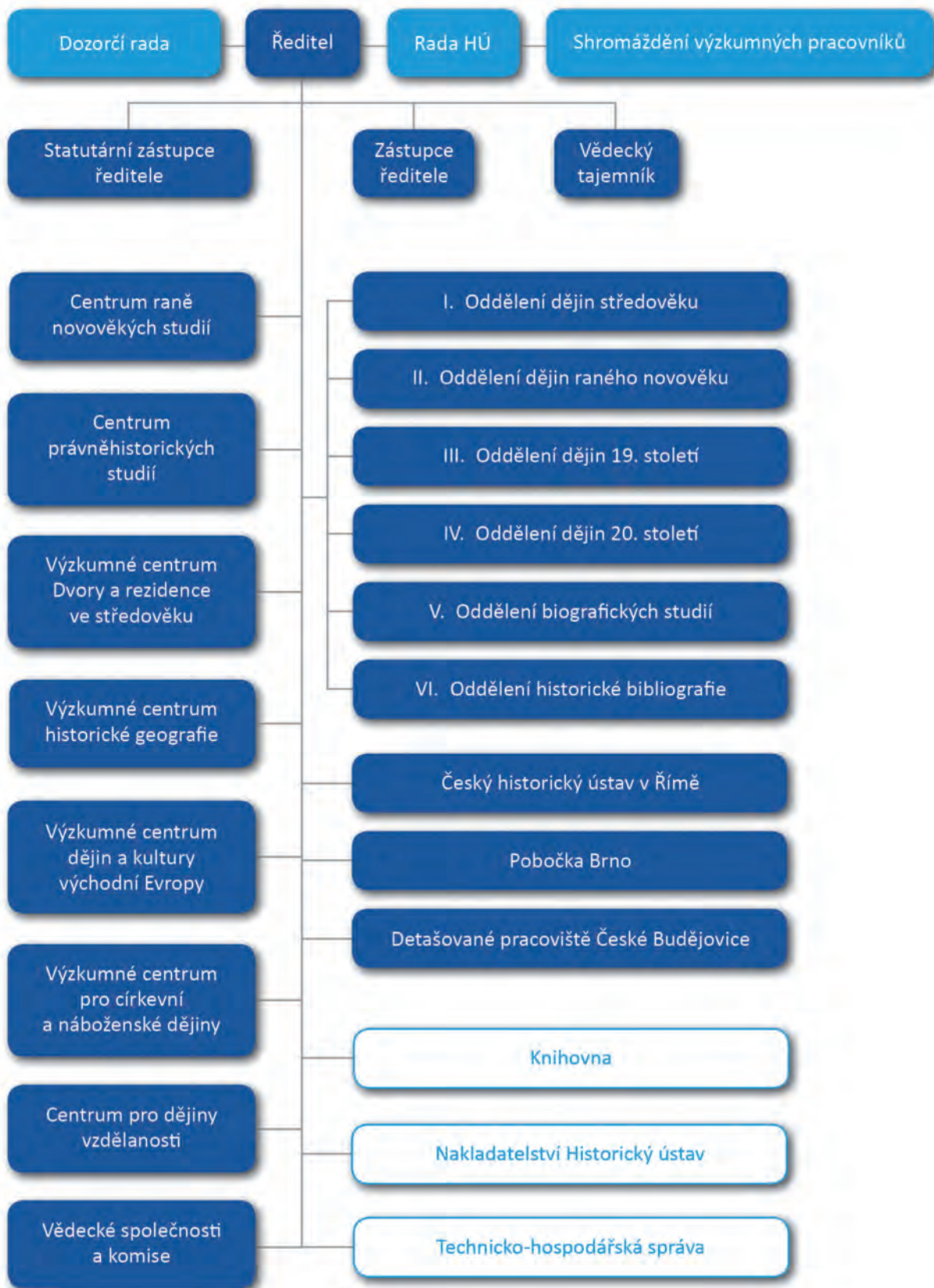
Součástí práce ředitele jednajícího v roce 2021 s vedením AV ČR rovněž o výsledcích mezinárodní evaluace ústavu za léta 2015–2019 a o jejich dopadech do rozpočtu byla též účast na schůzích odborové organizace ústavu a pravidelné kontakty s jejím předsedou k problematice pracovněprávních vztahů a dalších odborových záležitostí (půjčky, školení a rekreace pracujících, kolektivní smlouva, personální otázky). Ředitel rovněž reprezentoval ústav navenek, zejména na mezinárodních konferencích a jiných významných vědeckých akcích, a také v médiích. Zároveň dbal o zvýraznění prezentace vědeckých výsledků pracoviště a hledání jejích nových forem, nezbytných v důsledku celosvětových restriktivních opatření reagujících na pandemii nemoci Covid-19 (viz níže). Zároveň nastavoval či implementoval celostátní protiepidemická opatření a dohlížel na jejich dodržování.

Rada pracoviště

Rada HÚ zasedala v roce 2021 ve třech termínech, a to 16. března, 7. září a 14. prosince. Hlasování Rady HÚ formou per rollam proběhlo v roce 2021 celkem sedmkrát: první ve dnech 14.–21. února, druhé ve dnech 16.–21. února, třetí ve dnech 15.–19. dubna, čtvrté ve dnech 7.–12. května, páté ve dnech 7.–12. května, šesté ve dnech 4.–10. června a sedmé ve dnech 9.–15. září.

Dozorčí rada

Dozorčí rada HÚ zasedala v roce 2021 ve dvou termínech, a to 3. června a 9. prosince. V roce 2021 proběhlo jedno hlasování formou per rollam, a to 19. ledna.

■ Hlavní pilíře výzkumné činnosti

Mezi prioritní směry výzkumného programu HÚ patří ediční projekty (podrobněji viz dále) jako výraz kontinuity výzkumu od založení Československého státního historického ústavu vydavatelského (1921), dále projekty celospolečenského významu ve smyslu podpory historického vědomí a edukační činnosti (nejen na vysokých školách, ale i nižších stupních škol: učebnice, přednášky, intenzivní zapojení do projektu *Otevřená věda*, YouTube kanál HÚ apod.) a samotný výzkum v podobě syntetických a analytických prací z českých, československých a obecných dějin, jež přispívají k posunu poznání v rámci historických věd i příbuzných disciplín. Podstatná je pak rovněž role HÚ v udržování a rozvíjení infrastruktury oboru, stejně jako ochrana, digitalizace a databázové i jiné zpřístupňování (open access) cenných knihovních fondů a sbírkových dokumentů pro další vědecké využití i pro širokou veřejnost.

Významným přínosem HÚ v mezinárodním vědeckém prostoru z hlediska vědeckého je pak jak rozvoj tradičních oblastí výzkumu, u nichž je potřebná kontinuita, tak také identifikace inovativních a perspektivních směrů středoevropského bádání, nové pohledy na řadu dosud málo probádaných témat v podobě individuálních i kolektivních monografií a dalších typů výstupů, rozvoj metodologie historických věd i poznání jejich vlastních dějin (dějiny historiografie), vše uvedené v široké kooperaci s univerzitními i mimouniverzitními výzkumnými institucemi v České republice i v zahraničí.

Výzkumné programy HÚ jsou rozvíjeny v širokém spektru humanitních věd se zdůrazněním mezioborových přístupů. Jsou strukturovány jednak podél chronologické osy (dějiny středověku, raného novověku, 19. století a 20. století), jednak z hlediska přesahových tematických okruhů, které procházejí napříč chronologickými rámci: encyklopedické, lexikografické a historickogeografické či historickokartografické práce, syntetizující témata, trendy současné historiografie – teorie a metodologie, dějiny historiografie, církevní a náboženské dějiny, dějiny některých vybraných kulturních fenoménů (dětství, festivity a rituály, komunikace, násilí ve společnosti, různé symboly charakteristické pro určitou dobu apod.).

Vedením ústavu za spolupráce vedoucích jednotlivých týmů jsou kontinuálně promýšleny, diskutovány a precizovány základní výzkumné programy tvořící hlavní osu bádání v HÚ. Postupně tak v souladu mezi tradicí i aplikací nových badatelských trendů v oblasti historických věd i dalších příbuzných disciplín, programem *Strategie AV21*, stejně jako i některými aktuálními evropskými i národními výzvami účelového financování vykrytalizovaly především níže uvedené okruhy, které jsou dále rozvíjeny v celé sérii grantových projektů domácích i zahraničních poskytovatelů (viz samostatný bod dále).

Zmíněné základní výzkumné programy reflektují současné teoreticko-metodologické postupy a mezinárodní historiografické diskursy s důrazem na roli historické vědy při uchování národní paměti a formování národní identity a kultury. Zároveň otevírají nové problémy a otázky českých a československých dějin v mezinárodních souvislostech, a to pro období od 9. století do druhé poloviny 20. století (především pak do roku 1948, s narůstajícími přesahy k roku 1968). Jsou zároveň vhodnou platformou pro diseminaci dosažených poznatků nejen v rámci odborné veřejnosti, ale také směrem ke studentům základních, středních či vysokých škol, stejně jako ke sféře neakademické, včetně státní správy.

Uvedenými základními výzkumnými programy řešenými v HÚ jsou především:

- A. Český dějinný prostor v evropském kontextu, dlouhodobý, kontinuální výzkum**
- B. Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum**
- C. Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupňování, ochrana a výzkum**

Mezi programy kontinuální povahy (A) patří encyklopedické a lexikografické práce a databáze, které jsou v HÚ realizovány jako přínos pracoviště k širším společenským potřebám, avšak splňují standardy základního výzkumu. Vedle tištěných výstupů (*Akademická encyklopedie českých dějin*, *Biografický slovník českých zemí*) jde zejména o databázový projekt historické retrospektivní bibliografie – *Bibliografie dějin českých zemí*² (součástí je i elektronický modul *Akademické encyklopedie českých dějin*, který je s touto databází postupně propojován) a dále o biografickou databázi osobností českých zemí,³ stejně jako o některé další databázové projekty (databáze řeholníků⁴ či databáze dějin všedního dne⁵).

Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum (B). Jedná se zejména o následující témata: krajina jako prostor středoevropských dějinných procesů; církevní a náboženské dějiny ve světle soudobých výkladových diskursů; vliv dvorských elit na hodnoty a kulturu středověké i raně novověké civilizace; komunikace, kultury vědění a vzdělávání v předmoderní době; proměny raně novověké společnosti: etatizace, sekularizace, byrokratizace, racionalizace; sociokulturní aspekty vývoje české společnosti v kontextu modernizačních procesů 19. a 20. století v evropské komparaci; národnostní otázka a interetnické vztahy v moderní době; postavení československého státu v Evropě v podmínkách vzniku, zhroucení a restaurace nového mezinárodního systému (1918–1945); Československo na pozadí politických, společenských a kulturních proměn po roce 1945 s vazbami na starší období; dějiny jihoevropských a východoevropských zemí, jejich vztahy k habsburské monarchii a k Československu a trendy současné historiografie i teorie a metodologie.

Tradiční a významnou součástí výzkumného programu HÚ jsou ediční práce, k níž patří rovněž elektronické zpřístupnění edic v open accessové podobě či v rámci elektronických edic (C). Zpřístupňování cenných knihovních fondů a ústavních sbírek jako mimořádných dokladů národní i světové paměti a kultury zároveň poskytuje výraznou podporu základnímu i aplikovanému výzkumu českých a zahraničních badatelů. Významný podíl na řešení výzkumných programů tvoří zajišťování profesní infrastruktury oboru, realizované prostřednictvím vydávání oborových periodik: *Český časopis historický*, *Slovanský přehled*, *Mediaevalia Historica Bohemica*, *Folia Historica Bohemica*, *Moderní dějiny*, *Historická geografie* a *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*.

Výčtem lze zjednodušeně naznačit uvedené okruhy následovně:

A. Český dějinný prostor v evropském kontextu, dlouhodobý, kontinuální výzkum

1. *Akademická encyklopedie českých dějin*; garant: prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc.
2. *Biografická studia*; garant: PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D.
 - 2.1 *Biografický slovník českých zemí*
 - 2.2 *Vybrané analytické a syntetizující biografické studie*
3. *Bibliografie dějin českých zemí* (analogové a digitální výstupy, specializovaná bibliografická databáze); garant: PhDr. Václava Horčáková

B. Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum

1. Dějiny středověku; garant: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

- 1.1 Církevní a náboženské dějiny
- 1.2 Český stát v době knížecí v mezinárodních souvislostech
- 1.3 Dvory a rezidence
- 1.4 Soužití židů a křesťanů

2. Dějiny raného novověku; garant: prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

- 2.1 Církevní a náboženské dějiny
- 2.2 Vzdělávání, kultury vědění a komunikace
- 2.3 Politická kultura, panovnická moc a šlechta
- 2.4 Srovnávací dějiny měst

3. Dějiny 19. století; garant: prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.

- 3.1 Kolektivní identity, modernizace a homogenizace společnosti
- 3.2 Sociální vztahy a sociální otázka
- 3.3 Family business history
- 3.4 Kulturní dědictví, náboženství a místa paměti
- 3.5 Slovanský kontext českých dějin: obrazy a stereotypy

4. Dějiny 20. století; garant: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

- 4.1 Československo, součást evropské a světové politiky
- 4.2 Střední Evropa mezi demokracií a totalitou: modernita, gender, násilí a paměť
- 4.3 Národnostní otázka a interetnické vztahy ve středoevropském prostoru
- 4.4 Sociální, náboženské a kulturní kontexty vývoje moderní společnosti

5. Vybraná průřezová témata

- 5.1 Dějepisectví, teorie a metodologie historických věd
- 5.2 Digital humanities
- 5.3 Migrace, jejich typy, příčiny i důsledky
- 5.4 Příčiny, formy a funkce násilí ve společnosti
- 5.5 Stát, jeho formování, vývoj a funkce
- 5.6 Symboly, slavnosti a rituály
- 5.7 Dějiny Židů ve střední Evropě
- 5.8 Historická krajina a sídelní struktury
- 5.9 Dějiny českých zemí ve světle pramenů vatikánských a římských archivů a knihoven

C. Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupňování, ochrana a výzkum

C.1 Edice jako nástroj zpřístupňování historických pramenů, metodika ediční práce

1. Edice středověkých pramenů

- 1.1 Regesta Bohemiae et Moraviae diplomatica nec non epistolaria (období vlády Karla IV.)
- 1.2 Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.
- 1.3 Prameny k dějinám Židů

2. Edice raně novověkých pramenů

- 2.1 Epistulae et acta nunciorum apostolicorum apud imperatorem (A. Caetani, 1607–1611, C. Carraffa, 1621–1628)

- 2.2 Acta Unitatis Fratrum (konec 15. století – 16. století)
- 2.3 Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia
- 2.4 Theatrum neolatinum
- 2.5 Ostatní edice (zejména prameny k církevním a vzdělanostním dějinám)

3. Edice novověkých pramenů (19. a 20. století)

- 3.1 Programy politických stran
- 3.2 Dokumenty československé zahraniční politiky
- 3.3 Edice k dějinám všedního dne
- 3.4 Další edice

C.2 Cenné knihovní fondy HÚ

Více než 264 000 svazků, revize a zpracování sbírky starých tisků, digitalizace, retrospektivní konverze lístkového katalogu specifického knižního fondu; garant: PhDr. Jaroslava Škudrnová

C.3 Další sbírky

1. Fond Augusta Sedláčka⁶ – mimořádně rozsáhlá sbírka významného českého historika ke středověkým i raně novověkým dějinám, zpracování digitalizace; kurátorka: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.
2. Sběrka map, plánů, atlasů⁷ – katalogizace, digitalizace; kurátorka: Mgr. Jitka Močičková
3. Fotosběrka⁸ – kurátoři: PhDr. Lenka Blechová, Ph.D. a PhDr. Jan Zelenka, Ph.D.
4. Sběrka ego dokumentů k dějinám všedního dne⁹ – kurátor: Mgr. Vojtěch Kessler, Ph.D.
5. Sběrka plakátů k moderním dějinám – kurátor: Mgr. Vojtěch Kessler, Ph.D.

■ Činnost výzkumných oddělení

H

I. oddělení
dějin středověku

Český historický
ústav v Římě

II. oddělení
dějin raného novověku

Centrum právně-
historických studií

III. oddělení
dějin 19. století

Výzkumné centrum
historické geografie

IV. oddělení
dějin 20. století

Centrum raně
novověkých studií

V. oddělení
biografických studií

Výzkumné centrum Dvory
a rezidence ve středověku

VI. oddělení
historické bibliografie

Výzkumné centrum
dějin východní Evropy

Centrum pro dějiny
vzdělanosti

Výzkumné centrum pro církevní
a náboženské dějiny

Oddělení dějin středověku (I.)

Odborné zaměření Oddělení dějin středověku se obecně dělí do dvou základních tematických skupin, a to na dějiny středověku s akcentem na vývoj českých a středoevropských dějin (cca 10.–16. stol.) a historickou geografii se zaměřením na vývoj krajiny od historických počátků do moderní doby. Mezi základní badatelské úkoly oddělení patří v dlouhodobé perspektivě vydávání pramenů ke středověkým českým dějinám. Jedná se přitom zejména o ucelené řady edic panovnických listin a vydávání textů k církevním a náboženským dějinám. Druhou prioritou oddělení je transdisciplinární výzkum témat v obecnějším evropském kontextu, jako jsou např. dějiny společenských elit, sociální interakce, dvory a rezidence či židovské osídlení, dále pak také proměna historické krajiny i urbánní sítě. Výzkum na těchto dílčích tématech je prováděn také v rámci grantových projektů. V roce 2021 kontinuálně pokračovaly práce na vydávání regest diplomatických dokumentů z doby

Státní oblastní archiv v Zámruku – Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd ČR, v. v. i.

Listiny litomyšlského biskupství a kapituly

Archivní kulturní památka

Zahájení výstavy společně s přednáškou
Mgr. Vojtěcha Večeře (Historický ústav AV ČR, v. v. i.)
ve čtvrtek **16. září 2021 v 17 hodin.**

16/9 – 15/10 2021
Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli
Jiráskovo nám. 270, 570 01 Litomyšl

po a st 8.00–17.00, út, čt a pá 8.00–13.00

Doprovodný program:
v pondělí **20. září procházka po Litomyšli „biskupské“.**
Sraz v 16 hodin u okresního archivu.

A STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV SVITAVY SE SÍDLEM V LITOMYŠLI

HISTORICKÝ ÚSTAV
INSTITUT AV ČR
VÝZKUMNÝ ÚSTAV

Výstava *Listiny litomyšlského biskupství a kapituly – Archivní kulturní památka* probíhala od 16. září do 15. října 2021 ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli.

vlády Karla IV. v ediční řadě *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (svazky IX. a X. pro léta 1370–1378; L. Blechová a kol.) i práce na vydávání souborného díla Petra Chelčického (J. Boubín).

Konání původně plánovaných konferencí a workshopů bylo i v roce 2021 do značné míry ovlivněno pandemií Covid-19. V jejím důsledku byly téměř všechny konference uspořádané pracovníky oddělení převedeny do distanční podoby. Tradiční a již 17. historickogeografická konference tentokrát s podtitulem *Živá voda v historických krajinách* se uskutečnila 19. května 2021. Na její organizaci se podílelo také Výzkumné centrum historické geografie (HÚ, Praha a Přírodovědecká fakulta UK), Komise pro historickou geografii a Sekce historické geografie a environmentálních dějin ČGS. Konference je dostupná v záznamech.¹⁰

Mezinárodní konference *Räume und Siedlungen. Höfe und Residenzen im Mittelalter VIII.* pořádaná Výzkumným centrem Dvory a rezidence ve středověku ve spolupráci s Ústavem českých dějin Filozofické fakulty UK a projektem *Residenzstädte im Alten Reich (1300–1800)* při Akademii věd v Göttingenu proběhla 1. října 2021 a byla přístupna všem zájemcům na platformě Zoom. Třetí konference *Naše někdejší krize: Sociální interakce preindustriální společnosti v „krizových dobách“* se uskutečnila v hybridní podobě 19. října 2021 v Praze. Její konání bylo podpořeno programem *Strategie AV21 – Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace.*

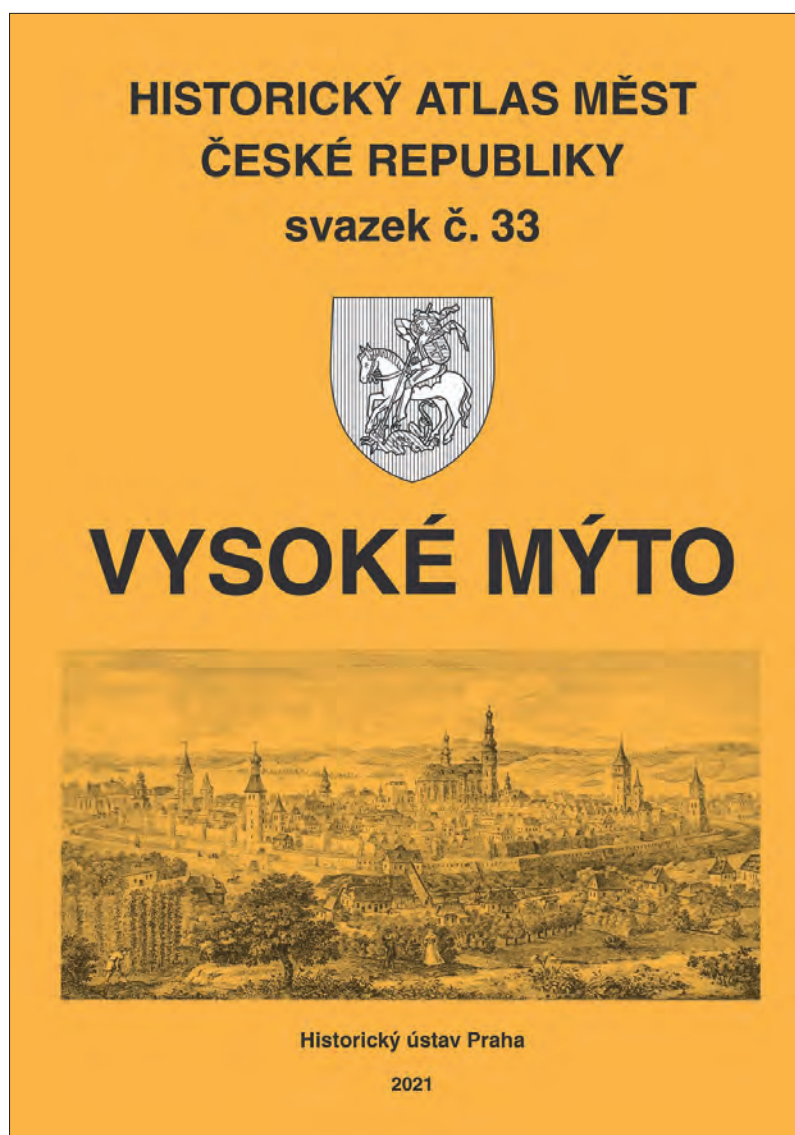
I v roce 2021 se rozvíjelo další zpracování cenných sbírkových fondů HÚ spravovaných v rámci I. oddělení, a to zejména fondu pozůstalosti českého historika Augusta Sedláčka a fotosbírkou. Výsledky jsou postupně zpřístupňovány na webových stránkách databáze.¹¹ V květnu 2021 byl spuštěn portál *Český historický atlas*,¹² který završil předchozí mnohaletý vědecký projekt NAKI II *Český historický atlas* (zpracovávaný společně s Fakultou stavební ČVUT). Díky němu byly zpřístupněny historické i dějepisné mapy s kritickým komentářem, které poslouží mj. i pro výuku společenských věd na všech stupních škol. Vydán byl další svazek *Historického atlasu měst České republiky, sv. 33*

Vyobrazení hradu Himlštejn je součástí digitalizované sbírky kreseb Karla Brantla uložené ve fondu pozůstalosti českého historika Augusta Sedláčka v HÚ.¹³

Vysoké Mýto. Dalším publikačním úspěchem z činnosti historické geografie byla spolupráce s Archivem hl. města Prahy na vydání *Hergetova plánu Prahy 1790/1791*.

Pracovníci Oddělení dějin středověku se také podíleli na přípravě dvou výstav. První (*Listiny litomyšlského biskupství a kapituly – Archivní kulturní památka*) byla věnována historii středověké existence litomyšlské diecéze a byla připravena Státním oblastním archivem v Zámrsku – Státním okresním archivem Svitavy se sídlem v Litomyšli ve spolupráci s HÚ, který byl zastoupen Vojtěchem Večeře. Druhá výstava připravena v on-line podobě a verzi ke stažení (*Středověk jako nekonečná krize?*) pracovníky Oddělení dějin středověku HÚ vznikla v rámci programu *Strategie AV21 – Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace*.

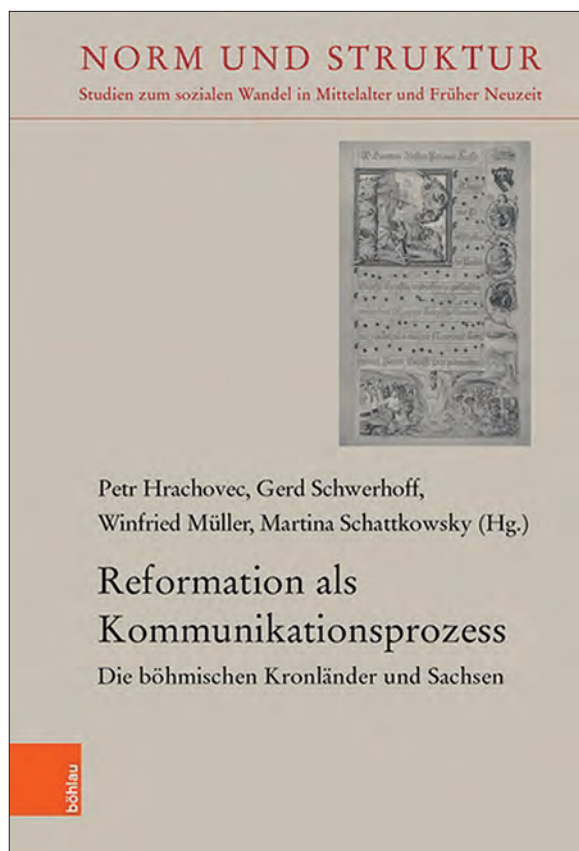

Oddělení dějin raného novověku (II.)

Oddělení dějin raného novověku se v roce 2021 podílelo na plnění celoustavních úkolů: jeho členové přispívali jak do *Akademické encyklopedie českých dějin*, tak do jednotlivých hesel *Biografického slovníku českých zemí*. Kromě toho pokračovalo vydávání časopisu *Folia Historica Bohemica* (36. ročník) a řešení dlouhodobých badatelských úkolů rozdělených do pěti klíčových oblastí. První z nich se týká politické kultury, panovnické moci a šlechty ve střední Evropě v raném novověku. V tomto rámci vyšla v minulém roce kolektivní monografie s názvem *Panovnický majestát. Habsburkové jako čeští králové v 17. a 18. století*, která představuje závěrečný výstup grantového projektu GA ČR (hlavním autorem a editorem díla byl garant dané badatelské oblasti J. Hrbek).

V roce 2021 došlo také k vydání kolektivní monografie *Festvorbereitung. Die Planung höfischer und bürgerlicher Feste in Mitteleuropa*, která je produktem dlouhodobé spolupráce HÚ s Universität in Salzburg (vydavatelé: G. Ammerer, I. Hanneschläger, M. Holý). Dalším výstupem první badatelské oblasti je podíl členů oddělení na kolektivní monografii *Der böhmische Ständeaufstand 1618–1620. Akteure, Gegner und Verbündete*, vydané v nakladatelství Aschendorff Verlag a editované Václavem Bůžkem z Historického ústavu FF JČU. Členové oddělení se aktivně účastnili v souvislosti s daným badatelským okruhem řady mezinárodních konferencí, např. *Die Schlacht am Weißen Berg 1620 als Weichenstellung für Zentraleuropa. Akteure – Ereignisse – Entscheidungen – Folgen*, pořádané ve Vídni Institutem für österreichische Geschichtsforschung, Österreichische Akademie der Wissenschaften.

V roce 2021 byla rovněž jako výsledek grantu GA ČR vydána monografie s názvem *Bratrská šlechta v Čechách a na Moravě a formování konfesní identity v raném novověku* (J. Just, M. Růčková, M. Holý, O. Podavka). Základem této publikace jsou prameny nalezené v Archivu Matouše Koneč-

ného, jehož ediční zpřístupnění se tak završuje. Tato práce propojuje svým tématem i genezí první a druhou oblast výzkumu oddělení dějin raného novověku, kterou představují církevní a náboženské dějiny 16. až 18. století a jejímž garantem je Jiří Mikulec. Ten také vede v rámci HÚ Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny (k jeho činnosti viz níže). Ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. a Městskou knihovnou Klatovy proběhla také mezioborová konference ke 400. výročí narození Bohuslava Balbína (*Bohuslav Balbín 400*). Souběžně pokračovaly dlouhodobé projekty jako příprava II. svazku ediční řady *Acta Unitatis Fratrum* a kontinuální doplňování *Bio-bibliografické databáze řeholníků v českých zemích v raném novověku*.¹⁴

Na pomezí mezi druhým a třetím výzkumným okruhem, který představuje vzdělávání, kultury vědění a komunikace, potom stojí publikace *Reformation als Kommunikationsprozess. Böhmische Kronländer und Sachsen*, která vyšla v nakladatelství Böhlau (editoři P. Hrachovec, G. Schwerhoff, W. Müller a M. Schattkowsky). Do příslušného okruhu spadá rovněž mezinárodní spolupráce Tomáše Černušáka na projektu *Geopolityczna specyfika potrydenckich nuncjatur apostolskich (1562–1605) – studium prozopograficzno-porównacze*, jehož řešitelem je polské Narodowe centrum nauki v Katowicích.

V rámci třetího výzkumného okruhu probíhalo v roce 2021 také řešení tří tříletých projektů GA ČR a sice „Komunikace rebelie“. *České stavovské povstání a jeho následky v politice městských rad v zemích Koruny české /1617–1623/* (řešitelem P. Hrachovec), *Konfesní pluralita a knižní kultura v prostřední jednoty bratrské na počátku 17. století* (řešitelem M. Růčková, začátek 2020, v září 2021 uspořádána v rámci řešení projektu konference *Protestantská literatura a knižní kultura ve střední Evropě v 16. a 17. století*) a *Basilejská univerzita a české země /1460–1630/* (řešitelem M. Holý). Do tisku pro

Metodologicko-didaktický seminář pod názvem *Raný novověk online. Jak a proč učit témata 16. až 18. století?* nabídl mj. diskuzi historiků, didaktiků a učitelů. Prezентují Jiří A. Čepelák, Jiří M. Havlík a Václava Kofránková.

nakladatelství Academia byl rovněž odevzdán rukopis monografie hlavního výstupu jiného grantového projektu *Universitas magistrorum. Profesori pražské utrakvistické univerzity /1458–1622/* (M. Holá, M. Holý a kol.). V souvislosti s výzkumem dějin vzdělanosti se také uskutečnila konference *Übergänge in pädagogischer und bildungshistorischer Perspektive vom Mittelalter bis zur Postmoderne* (30. září – 1. října 2021) a některé invited lectures (prof. Matthiase Ascheho a dr. Mony Garloff).

V rámci rozvoje městských dějin se HÚ podílel spolu s Archivem hl. m. Prahy, Fakultou humanitních studií UK a Filozofickou fakultou UJEP na spolupořádání mezinárodní konference *Zvířata ve městě* (5.–6. října 2021). Kateřina Valentová a Michal Vokurka se aktivně účastnili programu *Strategie AV21 Město jako laboratoř změny. Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život* a Tomáš Sterneck na dokončování III. svazku velkého městského projektu *Dějiny Brna*. Částečně se dějin měst dotýká také řešení projektu *Lumina quaeruntur* Marie Buňatové věnované dějinám Židů, v jehož rámci se 14. až 15. října 2021 uskutečnil mezinárodní workshop *Migrationsprozesse und Mobilität der europäischen Juden am Übergang vom Mittelalter zur Neuzeit*.

Kromě výše uvedených, dlouhodobých edičních projektů (např. *Acta Unitatis Fratrum*), byla v HÚ reflektována také teoretická báze pro vydávání raně novověkých pramenů. V této souvislosti byla v roce 2021 ve spolupráci s Filozofickou fakultou UK a Filozofickou fakultou UJEP uspořádána konference „*Soumrak klasických edic? Diplomataře, regestáře a aktuální problémy edičního zpřístupňování pramenů listinného charakteru ze 14.–19. století*“. Péči Svatavy Rakové vyšla v říjnu 2021 česká edice paměti Pierra LeMoyne d'Iberville s názvem *Cena za nezdar. Zápisky Pierra LeMoyne d'Iberville (1698–1702)*.

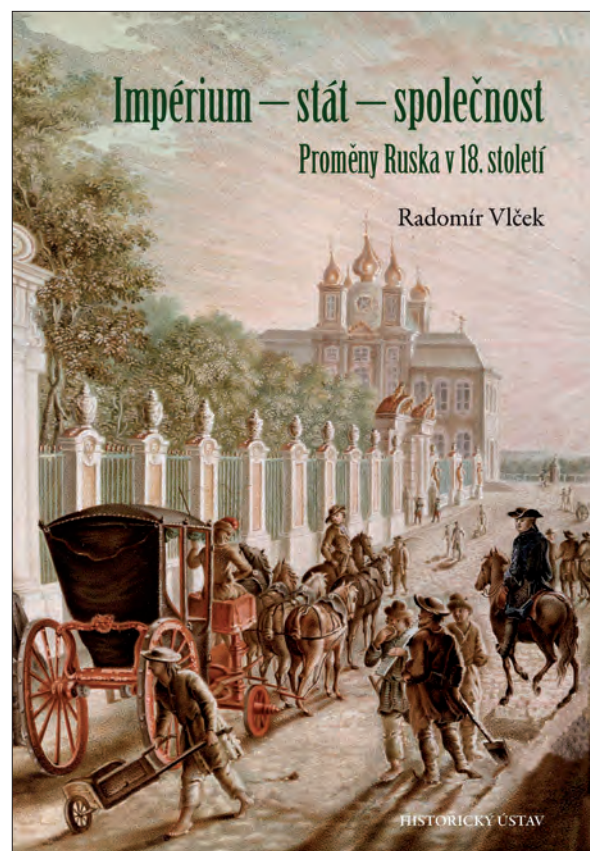
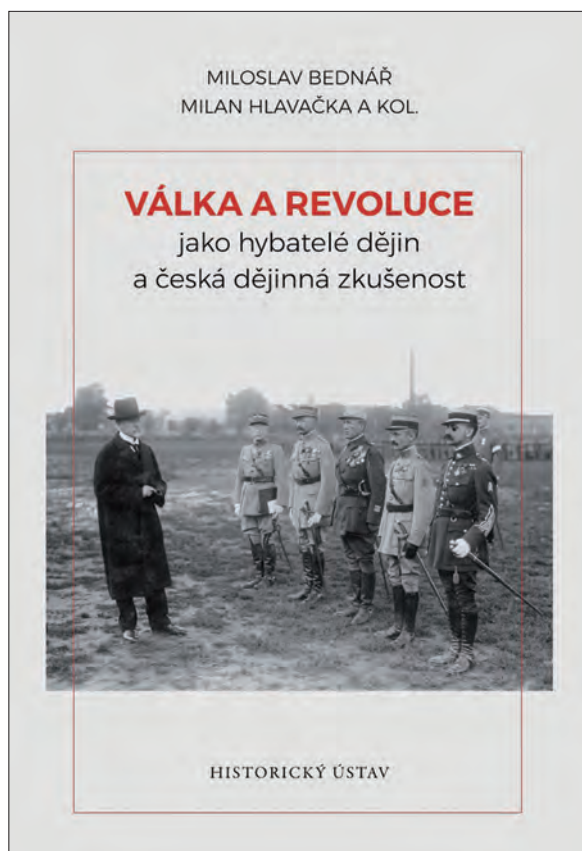
Členové Oddělení dějin raného novověku se také výraznou měrou podíleli na popularizaci vědy, ať už přispíváním do popularizačních periodik a příruček, vystupováním v rozhlase, televizi i v rámci nových médií (YouTube kanál, příspěvky na ústavní Facebook) či přednáškami pro veřejnost. Zároveň působili na řadě vysokých škol, a to jak v rámci své pedagogické činnosti, tak jako členové vědeckých a odborných rad (Jihočeská univerzita, Masarykova univerzita, Univerzita Karlova, Univerzita Pardubice, Univerzita Hradec Králové, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně). Zapojili se také do několika programů *Strategie AV21: Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*. Příkladem využití této podpory může být kromě výše zmíněných aktivit uspořádání metodologicko-didaktického semináře pro učitele dějepisu na základních a středních školách s názvem *Raný novověk online. Jak a proč učit témata 16. až 18. století?* v rámci programu *Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace*. Tento projekt, který se setkal mezi účastníky s velmi kladnou reakcí, by měl pokračovat i v roce 2022 přípravou didaktické příručky pro širokou pedagogickou veřejnost.

Oddělení dějin 19. století (III.)

V roce 2021 zůstaly klíčové oblasti výzkumu oddělení v zásadě nezměněny: modernizace a homogenizace společnosti, paměťová studia, family business history a slovanský kontext českých dějin. Nově přibyla ovšem historie židovského obyvatelstva zastoupená Danielem Baránkem a genderová studia reprezentovaná Michaelou Žákovou. Členové oddělení byli výrazně zapojeni do *Strategie AV21* v programu *Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací, Paměť v digitálním věku* a nově *Anatomie evropské společnosti – historie, tradice, kultura, identita*. Pokračovaly práce s digitalizovanými materiály z oblasti dějin všedního dne ve směru jejich digitalizování, utřídění, popsání a podmíněného zveřejnění pro studenty a badatelskou veřejnost. Byla vypsaná nová výzva pro veřejnost k získání dalších rukopisů, která se setkala s nevšedním ohlasem.

Segment výzkumu hospodářských dějin byl zúžen na nosný koncept family business history. Ve spolupráci s českobudějovickou agenturou Regioskop byla realizována mezinárodní konference *Lannové: rodina a podnikání* a posléze připravena ilustrovaná publikace *Lanna et Lanna*. Na zmíněnou konferenci navazuje spuštění webového portálu *Lanna: evropské kulturní cesty*.¹⁵

Podářilo se také práci oddělení více zacílit do mezinárodního výzkumného prostoru, zvláště pak v oblasti historické balkanistiky, polonistiky a rusistiky či výzkumu dějin každodennosti. František Šístek dokončil práci nad překladem monografie *Dějiny Černé Hory*, která vyjde v roce 2022 v Matici crnogorské v Podgorici pod názvem *Istorija Crne Gore*. V roce 2021 vydal Radomír Vlček zásadní monografii k ruským kulturním a politickým dějinám v 18. století *Impérium – stát – společnost. Proměny Ruska v 18. století*. Dlouhodobá spolupráce s Filosofickým ústavem AV ČR, v. v. i. byla korunována vydáním publikace *Válka a revoluce jako hybatelé dějin a česká dějinná zkušenost* pod redakcí Miroslava Bednáře a Milana Hlavačky. Michaela Žáková dokončila k vydání práci *Tereziánský ústav šlechtičen na Pražském hradě*.

K rozvoji mezinárodní spolupráce stejně jako i k rozšíření kooperace s domácími výzkumnými institucemi přispěla pozitivně činnost Výzkumného centra dějin a kultury východní Evropy (vedoucí R. Vlček) a modulu paměťových studií (garant V. Kessler), který úzce spolupracuje s rakouským *Verein: Sammlung der lebenszeitlichen Erinnerungen* při Ústavu hospodářských a sociálních dějin Vídeňské univerzity. V rámci programu intenzivnější popularizace této jedinečné sbírky pamětí byla připravena do tisku monografie *Děti křtěné Dunajem. České vzpomínky na meziválečnou Vídeň*, která netradičním způsobem zpřístupňuje vzpomínky Čechů na dětská léta prožítá ve Vídni (autoři a editoři V. Kessler a D. Smrček).

Neopominutelný byl pak i v roce 2021 podíl členů oddělení na některých aktivitách celého ústavu, zvláště pak tvorbě *Akademické encyklopedie českých dějin*. V rámci oddělení jsou vydávány dva oborové časopisy *Moderní dějiny* (výkonný redaktor J. Raška) a *Slovanský přehled* (vedoucí redaktorka L. Hladký a R. Vlček, od 1. listopadu 2021 pak F. Šístek).

Webový portál *Lanna: evropské kulturní cesty* prezentuje např. stavby, které realizovala firma Lanna v českých zemích, či osobnosti Adalberta Lanny staršího a jeho syna Adalberta Lanny mladšího.¹⁶

Oddělení dějin 20. století (IV.)

Oddělení se soustředilo nadále na pět hlavních témat výzkumu: 1) Československo, součást evropské a světové politiky; 2) Střední Evropa mezi demokracií a totalitou: modernita, gender, násilí a paměť; 3) Národnostní otázka a interetnické vztahy ve středoevropském prostoru; 4) Sociální, náboženské a kulturní kontexty vývoje moderní společnosti; 5) Edice pramenů.

Kromě jiných aktivit uspořádalo několik konferencí reflektujících jak takzvaná velká výročí, tak i některá další témata. Ve dnech 23. a 24. září 2021 se v Národním archivu v Praze uskutečnila mezinárodní konference *Krise a stát. Na příkladu Československa v meziválečném období*, pořádaná pracovníky IV. oddělení, dále Národním archivem a Filozofickou fakultou Jihočeské univerzity s podporou *Strategie AV21*, výzkumný program *Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace*.

Měsíc poté byla s týmiž partnery uspořádána mezinárodní konference *Radikální levice ve střední Evropě a její vývoj od konce první světové války do roku 1933* (14. a 15. října 2021), v rámci výzkumného programu *Strategie AV21* č. 11 *Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací*. Další konferenci, na které se tým podílel, s názvem *Ne-svoboda, despotie a totalitarismus v kultuře a kulturních dějinách*, uspořádal v Brně ve dnech 20.–22. října 2021 HŮ, Česká společnost pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s., Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., Filozofická fakulta Katolické univerzity v Ružomberku, Ústav východoevropských studií FF Univerzity Karlovy a Historický ústav FF Masarykovy univerzity.

Jiří Friedl při převzetí
Hlavní ceny W. Felczaka
a H. Wereszyckého.

Výstava *Opevněná krajina. Lidé ve východních Krkonoších 1938.*

V souvislosti s projektem NAKI II byla 15.–16. září 2021 ve Vrchlabí uspořádána ve spolupráci HÚ a Matematicko-fyzikální fakulty UK s podporou hlavního partnera Správy Krkonošského národního parku konference *Krkonoše v proměnách 20. století*. Pracovníci oddělení se zúčastnili i řady dalších domácích i mezinárodních vědeckých konferencí. Pokračovala také příprava kulatého stolu *Women and Global Migration* na XXIII. světový kongres historiků, který se uskuteční v srpnu 2022 v polské Poznani.

Publikační činnost oddělení se rozprostřela po celém spektru a zahrnovala jak mezinárodní kolektivní monografie (V. Horčíčka, J. Němeček, M. Wakounig, V. Kessler, J. Valkoun, *The Frustrated Peace? The Political, Social and Economic Impact of the Versailles Treaty*, Wien, New Academic Press, 2021; v rámci mezinárodní spolupráce se stockholmským institutem Paideia vyšla pak kolektivní monografie J. Němeček, I. Koutníková, J. Šitler (ed.), *Sweden's World War II Dilemmas. Case Study: Czechoslovakia*. Prague – Stockholm, Institut of History – Paideia. The European Institute for Jewish Studies in Sweden, 2020), tak dále kolektivní monografie Z. Zudové-Leškové a kol., *Židia v Slovenskom národnom povstaní / Židé v Slovenském národním povstání*, vydaná v Múzeu SNP v Banské Bystrici, táž se podílela na kolektivní práci *Židé v českých zemích v 19.–20. století*, vydané péčí Židovského muzea.

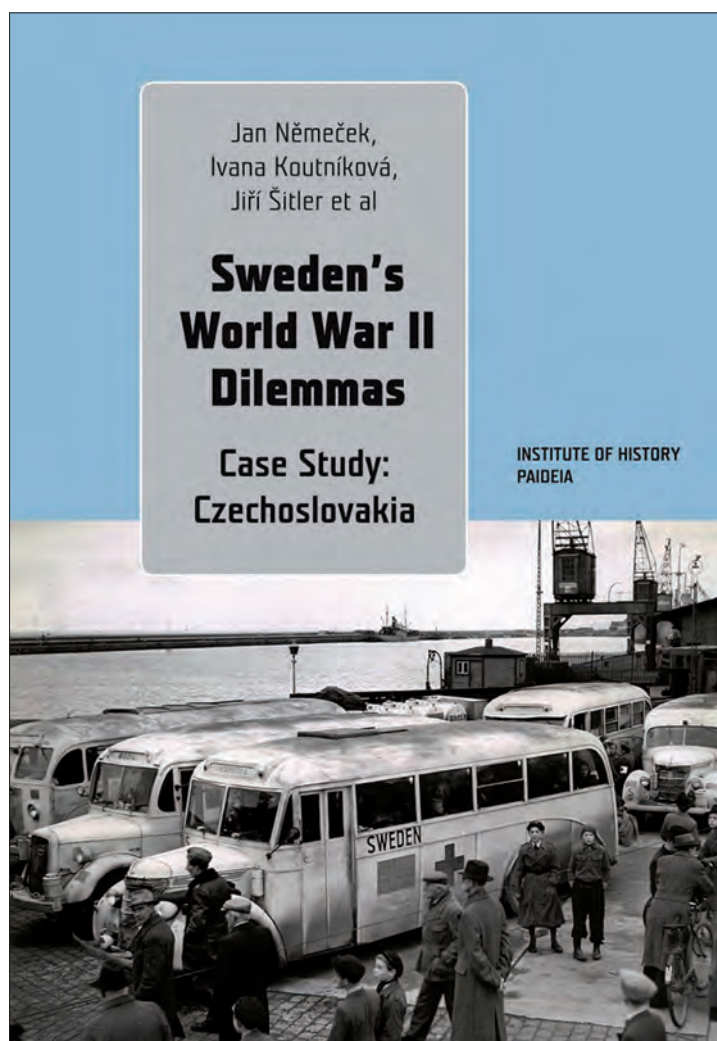
Pokračovala rovněž ediční činnost (Z. Zudová-Lešková připravila edici textu V. Žikeše *Slovenské povstání bez mýtů a legend*). Vydány byly také různé studie v renomovaných domácích i zahraničních odborných časopisech a kolektivních monografiích. V rámci knihovny *Věda kolem nás* vydal Jindřich Dejmek publikaci k výročí OSN *Pětasedmdesát let OSN*. Péčí Jindřicha Dejmka, Jana Němečka a Jaroslava Šebka pokračovaly také přípravy anglického a německého vydání syntézy *Dějiny Československa pro zahraniční nakladatelství*.

Pracovníci oddělení řešili i běžící granty v rámci GA ČR (J. Slavíček – *Družstevnictví a politika za první Československé republiky*, S. Holubec – *Středoevropské pohoří Krkonoše 1890–1950: moder-*

nita, turistika, nacionalismus) a NAKI II MK ČR (J. Slavíček – *Prameny Krkonoš. Vývoj systému evidence, zpracování a prezentace pramenů k historii a kultuře Krkonoš a jeho využití ve výzkumu a edukaci*). Podíleli se také na grantech dalších institucí: NAKI II DG18P02OVV064 – *Právní, historické a společenskovední aspekty nových a tradičních menšin* (Právnická fakulta UK). Zároveň členové týmu řešili akademické mobilitní projekty ve spolupráci s Polskem (PAN-20-09, J. Friedl) a Maďarskem (MTA-19-09, E. Irmanová), celá řada akcí pak byla realizována za podpory z programů Strategie AV21.

Součástí prezentace oddělení byla rovněž vystoupení v médiích, televizi (ČT – *Historie.cs* a další TV), rozhlasu a tisku, také v podobě přednášek, především k aktuálním otázkám dějin 20. století, rovněž formou on-line přednášek přes YouTube kanál (*Organizace spojených národů, Bestie. Stíhání nacistických válečných zločinců* etc.). Tým získal rovněž některá ocenění (viz oddíl níže).

Oddělení participovalo i na činnosti některých přesahových center výzkumu při HÚ, jednak na řadě celoustavních úkolů (*Akademická encyklopedie českých dějin, Biografický slovník českých zemí*), jednak na vydávání dvou časopisů (*Moderní dějiny, Slovanský přehled*, nově také při vydávání *Česko-Slovenské historické ročenky*). Podílelo se také na přípravě výstavy *Opevněná krajina. Lidé ve východních Krkonoších 1938*, která byla představená v roce 2021 šest týdnů v Centru environmentálního vzdělávání KRTEK Vrchlabí (srpen–září 2021) a čtyři týdny na Matematicko-fyzikální fakultě UK (září–říjen 2021). Spolu s ní byl vydán stejnojmenný knižní katalog k výstavě. Samozřejmostí byla i pedagogická činnost pracovníků oddělení. Pokračovalo rovněž zvyšování kvalifikace pracovníků oddělení, v jednom případě byl obhájen titul DSc., ve druhém pak zahájeno řízení ke jmenování profesorem.

Oddělení biografických studií (V.)

Oddělení biografických studií pokračovalo v přípravách a vydávání dalších dílů mnohasvazkového národního univerzálního *Biografického slovníku českých zemí* (dále jen *BSČZ*). Tento dlouhodobý projekt má charakter základního výzkumu, neboť encyklopedická hesla zpracovávaná členy oddělení a početnými externími spolupracovníky jsou podložena základním pramenným výzkumem a oponována širokým kruhem členů redakční rady. V roce 2021 byl vydán již 24. svazek tohoto generačního díla (Hem–Hi), který přinesl na 270 nových biogramů. Sešit předkládá čtenářům životopisy osobností, jejichž jméno začíná písmeny Hem–Hi, a představuje další svazek rozsáhlého encyklopedického projektu, který vzniká ve spolupráci dnes už s více než stovkou autorů z akademických, univerzitních a dalších pracovišť pod vedením Oddělení biografických studií HÚ. V jeho rámci bude zpracováno na 25 000 biogramů osobností všech dob a oborů lidské činnosti spjatých s českými zeměmi – bez rozdílů etnického původu, jež se narodily, žily a pracovaly v uvedeném teritoriu, a to i pokud zde strávily jen část svého života. K dalším publikačním výstupům oddělení se v roce 2021 přiřadila publikace František Bláha, *Stopami paměti. Torzo vzpomínek*, kterou edičně připravil Martin Kučera.

BSCZ **Biografický slovník**

frejka ludvik Přihlášení Jít na

Navigace ▾ Vyhledávání ▾ Kategorie ▾ Významnost ▾ Profese ▾ Nástroje ▾

MENDL BEDŘICH 29.8.1892-28.9.1940

Stránka: [Diskuse](#) [Zobrazit zdroj](#)

MENDL, Bedřich, * 29. 8. 1892 Břežany (u Českého Brodu), † 28. 9. 1940 Praha, historik, editor, pedagog

Pocházel z rodiny nájemce lichtenštejnského dvora Antonína M. a jeho manželky Marie, roz. Krásové. Původně německojazyčná židovská rodina se přestěhovala do Prahy, kde M. začal navštěvovat školu; maturoval na gymnáziu v Praze v Žitné ulici. Během dospívání se přiklonil k českému prostředí a konvertoval ke katolické víře. 1911 se zapsal ke studiu historie a zeměpisu na Filozofické fakultě české Karlo-Ferdinandovy univerzity. V zimním semestru 1912/13 na univerzitě ve Vídni absolvoval seminář Oswalda Redlicha v Ústavu pro rakouský dějepis. Na české univerzitě obhájil disertaci *Hospodářské a sociální poměry v Praze 1378–1430* (PhDr. 1915). O rok později složil zkoušku učitelské způsobilosti, 1917 získal aprobační pro výuku zeměpisu. 1916–20 učil dějepis a zeměpis na obchodní akademii v Hořicích, tam se věnoval i regionální historii a publikoval drobnější stati. Současně začal spolupracovat s Kamilem Kroftou na vydávání listinných regist pro období Karla IV. (*Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*).

Od 1920, kdy se vrátil do Prahy, byl spojen s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy. Zároveň 19. srpna 1920 ho Ministerstvo školství a národní osvěty na Kroftovo doporučení jmenovalo adjunktem nově zřízeného Československého státního historického ústavu vydavatelského. Dvacátá a třicátá léta 20. století pro M. znamenala dobu největšího pracovního vzepětí. 1927 obhájil habilitační práci *Sociální krize měst ve 14. století* a získal venia docendi pro středověké a novověké hospodářské dějiny. 1932 se stal tajemníkem tehdy založeného Archivu pro dějiny průmyslu a technické práce, rok nato byl zvolen členem Sociálního ústavu ČSR. 6. prosince 1933 jmenován ředitelem Státního historického ústavu, nástupcem nedlouho předtím zesnulého Jana Bedřicha Nováka. 1934 vznikla na Filozofické fakultě UK nová katedra všeobecných dějin hospodářských a sociálních středního a nového věku a M. se 8. října ujal jejího vedení. Současně byl jmenován bezplatným mimořádným profesorem obecných hospodářských a sociálních dějin a také mimořádným členem KČSN. M. slibně se rozvíjející vědeckou kariéru ukončil nástup fašismu. V březnu 1938 požádala fakultní komise ještě o jeho řádnou profesuru, žádost však neuspěla a ministerstvo ji obratem zamítlo. Následující měsíce přinesly v rychlém sledu události, které znamenaly osudový zvrat v jeho životě. Kvůli svému židovskému původu byl M. po mnichovské dohodě počátkem 1939 odvolán z místa ředitele Historického ústavu, 23. února funkci předal Františku Roubíkoví. V ústavu mohl nadále pracovat už jen na *Regestech*. 1. března následoval nucený odchod z fakulty, 20. června mu členství zrušila také KČSN. V lednu 1940 ho univerzita poslala na dovolenou s čekatelstvím (ironií osudu nemohl mít jako bezplatný profesor dovolenou placenou) a vzápětí byl ve svých osmačtyřiceti letech penzionován. Narůstající perzekuce, bezvýchodná situace a v neposlední řadě ohrožení celé rodiny, které hrozilo vystěhováním mimo Prahu, ho dohnaly k sebevraždě.

Od 1917 byl M. ženatý s Eleonorou Mráčkovou. Manželé měli tři děti. Eleonora po manželově smrti pečovala o jeho odkaz a podílela se na posmrtném vydání nedokončeného díla. Její péčí vyšla roku 1947 kniha *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských*. Téhož roku M. in memoriam udělila členství ČAVU. Nedokončené práce na VI. a VII. svazku *Regest* se ujala Milena Linhartová.

Bedřich MENDL

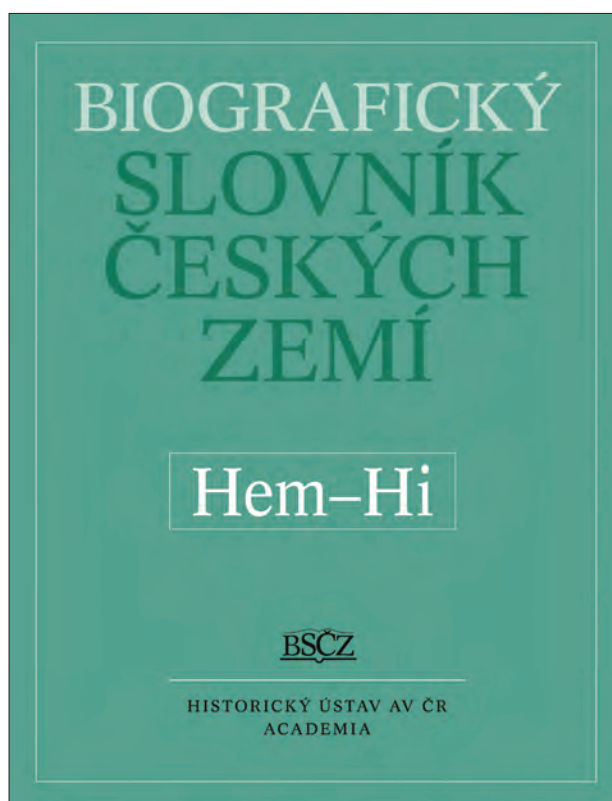

Narození	29. 8. 1892
Místo narození	Břežany (u Českého Brodu)
Úmrtí	28. 9. 1940
Místo úmrtí	Praha
Povolání	53- Historik 61- Pedagog

Historik Bedřich Mendl (1892–1940), ředitel Státního historického ústavu (1933–1939).¹⁷

Díky udělené finanční podpoře ze *Strategie AV21* dochází souběžně k paralelnímu zveřejňování hesel v elektronické podobě, a to na portálu *BSCZ*.¹⁸ Proti tištěné verzi se elektronická podoba lexikonu objevuje s dvouletým časovým odstupem od již vydaných svazků. Textově totožná verze je však navíc obohacena především o nejnovější bibliografická data, a to formou přímých odkazů na *Bibliografii dějin českých zemí*, kterou připravuje Oddělení historické bibliografie HÚ. Hesla jsou výběrově doprovázena také portréty, příp. dalšími ilustracemi. Tato elektronická forma koresponduje s obdobnými portály, na nichž pracují nejbližší zahraniční partnerská pracoviště. Řadí se k nim na prvním místě *Österreichisches biographisches Lexikon*, který vydává Institut für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung ÖAW ve Vídni, s nímž oddělení intenzivně spolupracuje.

Pracovníci oddělení současně plnili další úkoly, především se věnovali širě koncipovaným biografickým pracím, ať už formou konferenčních příspěvků, studií pro odborná periodika či přípravou monografií.

Oddělení historické bibliografie (VI.)

V roce 2021 bylo nejdůležitějším úkolem oddělení vytváření infrastruktury pro poskytování rešeršních a databázových služeb pro vědce, studenty i další uživatele z řad široké veřejnosti v komplikované pandemické době.

V první řadě to byla tvorba databáze průběžné (registrující) i retrospektivní bibliografie.¹⁹ *Bibliografie dějin českých zemí* (dále jen *BDČZ*) v současnosti obsahuje více než 500 000 záznamů. Za rok 2021 bylo nově zpracovaných zhruba 21 000 záznamů. V roce 2021 zaznamenala databáze 457 815 návštěv od 285 360 uživatelů (stav k 31. prosinci 2021, zdroj Google Analytics). Databáze metadat je obohacována odkazy na plné texty ve vlastní digitální knihovně i na volně dostupné plné texty v zahraničních digitálních knihovnách. V roce 2021 byly na webu v rámci nové záložky *Média* zpřístupněny plné texty ročenek *Bibliografie české historie* od léta 1904–1989, některé volně, jiné s omezeným přístupem.

The screenshot shows the website interface for 'Bibliografie dějin Českých zemí' (Historický ústav AV ČR). The main content area is titled 'Bibliografické ročenky' and lists various yearbooks. The list includes individual years from 1904 to 1914, multi-year periods from 1915-1919 to 1934 (some marked as 'omezený přístup'), and individual years from 1935 to 1936 (some marked as 'není přístup' or 'omezený přístup'). It also lists yearbooks for the years 1937-1941, 1955-1961, 1962-1963, 1964-1968, and 'dějiny' (history) for the years 1971-1977, 1980-1981, and 1985-1989. The footer contains the text: 'Systém byl vyvinut firmou KP-SYS' and 'Verze systému 3.3.2022 16:12:00 (master 2.1.1-10202)'.

Nově zpřístupněné bibliografické ročenky na webových stránkách *BDČZ*.²⁰

Setkání uživatelů knihovnických systémů firmy KP-SYS 10. listopadu 2021.

Od roku 2019 se BDCZ stala součástí *Digitální výzkumné infrastruktury pro jazykové technologie, umění a humanitní vědy* (LINDAT/CLARIAH-CZ). Tato výzkumná infrastruktura si klade za cíl zpřístupnit digitalizované zdroje z jedenácti předních národních kulturních, paměťových či vzdělávacích institucí, zahrnující různé společenskovední obory. Projekt infrastruktury (LM2018101) na léta 2019–2022 řídí Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy. Výsledky projektu jsou prezentovány na webu infrastruktury.²¹ Podíl bibliografického oddělení na úspěšném řešení projektu byl prezentován 21. října 2021 na národním workshopu DARIAH-CZ on-line (Zoom), který uspořádaly Univerzita Karlova, Národní knihovna ČR a Knihovna AV ČR, v. v. i. a 10. listopadu 2021 na *Setkání uživatelů knihovnických systémů firmy KP-SYS* v HÚ, které se již stalo každoroční tradicí.

Bibliografické oddělení řešilo též projekt *Akademická encyklopedie českých dějin – zpřístupnění plných textů* v rámci programu *Paměť v digitálním věku Strategie AV21*. Projekt zpřístupňuje ve formě bibliografických záznamů s připojenými plnými texty hesla *Akademické encyklopedie* v rámci portálu *Akademické encyklopedie českých dějin*²² a *Souborného katalogu Bibliografie české a slovenské historiografie*.²³ Encyklopedická hesla jsou zveřejňována v režimu otevřeného přístupu, od roku 2020 byly uživatelům zpřístupněny první tři svazky *Akademické encyklopedie českých dějin* (sv. A–C, Č/1, Č/2). V rámci *Souborného katalogu* tým zprovoznil také *Databázi dějin všedního dne* Oddělení dějin 19. století HÚ a databáze spolupracujících institucí *Bibliografii dějin Slovenska* Historického ústavu SAV a *Bibliografii českého archivnictví Národního archivu*.

Od roku 2020 řeší bibliografické oddělení dále grantový projekt *Správa území v prostoru a čase* (TL03000264, 2020–2023, hlavní řešitel ČVUT, spoluřešitel HÚ). Jeho cílem je implementace všestranně použitelného prostředí pro vyhledávání a syntézu dat o patrimoniální správě, využití krajiny a hierarchizaci správních a administrativních jednotek včetně odkazů do bibliografie k jednotlivým jednotkám, a to formou veřejné webové aplikace, která představuje základní a dosud chybějící pomůcku pro archivní a knihovní pracoviště.

Bibliografie české a slovenské historiografie
Souborný katalog

Zadejte hledaný text

Rozšířené vyhledávání

Domů Vyhledávání Rejstříky

Souborný katalog zpřístupňuje databáze Bibliografie dějin Českých zemí, Bibliografie dějin Slovenska, Bibliografie českého archivnictví, Akademická encyklopedie českých dějin a Databáze dějin všedního dne a umožňuje jejich společné prohledávání. Katalog vznikl jako výstup projektu velkých infrastruktur pro VaVai „Bibliografie dějin Českých zemí“ č. LM 2011018, poskytnutého Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Bibliografie dějin Českých zemí

Bibliografie dějin Slovenska

Bibliografie českého archivnictví

Národní archiv

Akademická encyklopedie českých dějin

AEČD
AKADEMICKÁ ENCYKLOPEDIJE ČESKÝCH DĚJIN

Databáze dějin všedního dne

DATABÁZE DĚJIN
VŠEDNÍHO DNE

Souborný katalog Bibliografie české a slovenské historiografie.

Statistiky webu BDČZ (Google Analytics).

■ Meziinstitucionální vědecko-organizační činnost a spolupráce v České republice

V rámci spolupráce s dalšími institucemi v HÚ působí dvě společná pracoviště s vysokými školami bez časového omezení, a to Centrum raně novověkých studií (s Filozofickou fakultou Jihočeské univerzity) a Centrum právněhistorických studií (s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy). Výzkumné centrum historické geografie, které bylo ustaveno společně s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v rámci projektu excelence GA ČR, pokračuje ve své činnosti. Jeho cíle jsou nyní zaměřeny především na řešení aktuálních mezinárodních i domácích teoreticko-metodologických přístupů v oboru. Na činnosti tohoto centra se vedle pracovníků HÚ i nadále podílejí specialisté z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy i dalších akademických pracovišť.

Jako interdisciplinární pracovní týmy úzce spolupracující s dalšími institucemi vědy a výzkumu v České republice i v zahraničí působí v HÚ kromě již výše zmíněných center též: 1) Výzkumné centrum Dvory a rezidence ve středověku, 2) Výzkumné centrum dějin a kultury východní Evropy, 3) Centrum pro dějiny vzdělanosti, 4) Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny. Hlavním úkolem těchto výzkumných center je iniciovat a moderovat mezioborovou diskusi v rámci zkoumaných témat. Spolupráce probíhá rovněž s řadou ústavů III. vědní oblasti AV ČR (většina ústavů 7.–9. sekce), v rámci *Strategie AV21* pak také s I. vědní oblastí AV ČR (Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.).

Na půdě HÚ, k jehož spolupracujícím institucím v ČR patří rovněž řada vysokých škol, muzeí, archivů i dalších institucí (některá ministerstva, Senát PČR ad.), působila v roce 2021 také tato odborná a profesní sdružení a mezinárodní komise: Český národní komitét balkanistů, Česko-ruská komise historiků a archivářů (činnost pozastavena v únoru 2022 po ruské agresi na Ukrajině), Česko-slovenská komise historiků, Komise pro historickou geografii a Komise pro vydávání středověkých historických pramenů diplomatické povahy. HÚ je také zastoupen ve vrcholné profesní organizaci historiků, Českém národním komitétu historiků a také v Učené společnosti České republiky. Pracovníci HÚ jsou členy mnoha zahraničních společností a komisí. Byli a jsou činní ve vrcholných i poradních orgánech AV ČR (Akademický sněm, Sdružení moravských pracovišť, Koordinační komise pro zařazování pracovníků do nejvyššího kvalifikačního stupně, Rada pro popularizaci vědy). Poskytovali expertní, informační, poradní a oponentní práce pro vysoké školy, různé státní instituce a grantové agentury.

■ Činnost výzkumných center

Výzkumné centrum *Dvory a rezidence ve středověku*

DaR Činnost výzkumného centra se v roce 2021 orientovala na završení výzkumného plánu v souladu s harmonogramem stanoveným pro léta 2013–2020.²⁴ Ačkoli se tak mělo stát již v roce 2020, v důsledku celosvětové pandemické situace se závěrečná mezinárodní konference *Räume und Siedlungen. Höfe und Residenzen im Mittelalter VIII.* uskutečnila teprve o rok později 1. října 2021. Akce byla realizována ve spolupráci s projektovým pracovištěm *Residenzstädte im Alten Reich (1300–1800)* při Historickém semináři univerzity v Kielu, známém také jako *Residenzenforschung Neue Folge*,²⁵ a Ústavem českých dějin FF UK v Praze.

Na závěr roku 2021 bylo následně zařazeno zasedání Vědecké rady výzkumného centra, kde byly zhodnoceny dosažené výsledky (publikace, konference, workshopy, přednášky, včetně mezinárodní spolupráce) na závěr výzkumného plánu. Součástí zasedání se stalo rovněž představení a schválení Vědeckou radou příštího výzkumného záměru pro léta 2022–2029, rozšíření týmu garantů a přijetí nových členů. Přijatý plán byl zveřejněn na webových stránkách HÚ.²⁶

V rámci publikační činnosti výzkumného centra byla v 2021 vydána zahraniční publikace „Über den Hof und am Hofe“. *Geschichtsschreibung und Literatur* (Hgg. D. Dvořáčková-Malá, K. Solomon, M. Margue, Dresden 2021). Kniha se stala původním výstupem ze stejnojmenného mezinárodního a mezioborového kolokvia, organizovaného Výzkumným centrem Dvory a rezidence ve středověku v Praze 29. ledna 2019. Další publikační činnost členů výzkumného centra představovalo vydání cizojazyčných studií ve formátu open access z konference pořádané výzkumným centrem v Polsku: *Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy*²⁷ pod názvem: *Cudzoziemcy i dyplomaci na dworach monarchii polskich i czeskich od XIII do XVIII wieku*, která se konala 23. května 2018 ve Varšavě. Vydání studií bylo publikováno v periodiku *Przegląd historyczny* (tom 112, zeszyt 2 – anglická mutace, tematické číslo, ed. F. Marek, B. Czwojdrak, 2021).

INSTITUTE OF HISTORY CAS
DaR

FACULTY OF ARTS
Charles University

Akademie der Wissenschaften
zu Göttingen

Höfe und Residenzen im Mittelalter VIII.

Das Forschungszentrum Höfe und Residenzen im Mittelalter
Historisches Institut der Akademie der Wissenschaften
der Tschechischen Republik,

das Institut für Tschechische Geschichte
der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität Prag und

das Projekt Residenzstädte im Alten Reich (1300–1800)
der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen

veranstalten am
1. Oktober 2021
das Kolloquium

RÄUME UND SIEDLUNGEN

Pozvánka na konferenci *Räume und Siedlungen. Höfe und Residenzen im Mittelalter VIII.*, která proběhla 1. října 2021 on-line na platformě Zoom.

Výzkumné centrum historické geografie

**Výzkumné
centrum
historické
geografie**

V roce 2021 pracovníci výzkumného centra aktualizovali výzkumný program, který je zaměřen na následující témata: I. kontinuita historickogeografického výzkumu v HÚ od třicátých let 20. století; II. historickogeografický výzkum v duchu moderních, mezinárodně uznávaných teoretických postulátů, metod a aktuálních témat a mezinárodní spolupráce; II. 1 Řešení aktuálních mezinárodních i domácích teoreticko-metodologických přístupů; II. 2 Rozvíjení historické atlasové kartografie v návaznosti na tradici oboru v HÚ (*Atlas československých dějin*, 1965; *Akademický atlas českých dějin*, 2014, 2016) se specializací na aktuální témata českých dějin (*Frontiers, massacres and replacement of populations in cartographic representation: case studies, 15th–20th centuries*, 2015; *Český historický atlas, kapitoly z dějin 20. století*, 2019), elektronický portál *Český historický atlas*, 2020²⁸ a historické atlasy měst (*Historický atlas měst České republiky*, kontinuace od roku 1995); II. 3 Etapizace krajinných změn v českých zemích v návaznosti na evropské krajiny; II. 4 Dějiny kartografie: vývoj znázornění českých zemí v kartografických dokumentech (tematické mapy 19. a 20. století; národnostní mapy a jejich role v národnostních konfliktech; historické atlasy jako spolutvůrci kolektivní paměti i nástroj politické propagandy; uplatnění digital humanities při analýze a interpretaci tematických map); II. 5 Tvorba rekonstrukčních map a aplikací k uvedeným tématům s ohledem na využití GIS, jejich konstrukt a stanovení kartografických a tematických priorit a kritérií; II. 6 Urbanizace českých zemí v evropském prostoru; II. 7 Organizace a spoluorganizace historickogeografických konferencí; II. 8 Vyžádané přednášky a rozhovory, popularizační přednášky a články, vystoupení v médiích; II. 9 Správa, zpřístupňování a využívání Mapové sbírky HÚ; II. 10 Vydávání periodika *Historická geografie*.

V rámci řešení urbánní problematiky byla vydána kniha Eva Semotanová, Martina Tůmová, Zdeněk Kučera, *Česká města na starých mapách a plánech* (Praha, DOBROVSKÝ s.r.o. 2021). Dokončena byla rovněž publikace: Eva Semotanová, Josef Žemlička a kol., *Věnná města českých královen* (vyjde Praha, HÚ 2022). Pokračovaly práce na *Historickém atlasu měst České republiky*, sv. 32 *Ústí nad Labem* ve spolupráci s FF UJEP; dokončen a vydán byl *Historický atlas měst České republiky*, sv. 33 *Vysoké Mýto*. Probíhaly rovněž práce na *Historickém atlasu měst České republiky*, sv. 34 *Dvůr Králové nad Labem*. V tisku je kniha Michala Vokurky *Barokní krajina tvorba na sasko-lauenburských panstvích 1635–1740* (Praha, Academia 2022).

V rámci řešení urbánní problematiky byla vydána kniha Eva Semotanová, Martina Tůmová, Zdeněk Kučera, *Česká města na starých mapách a plánech* (Praha, DOBROVSKÝ s.r.o. 2021). Dokončena byla rovněž publikace: Eva Semotanová, Josef Žemlička a kol., *Věnná města českých královen* (vyjde Praha, HÚ 2022). Pokračovaly práce na *Historickém atlasu měst České republiky*, sv. 32 *Ústí nad Labem* ve spolupráci s FF UJEP; dokončen a vydán byl *Historický atlas měst České republiky*, sv. 33 *Vysoké Mýto*. Probíhaly rovněž práce na *Historickém atlasu měst České republiky*, sv. 34 *Dvůr Králové nad Labem*. V tisku je kniha Michala Vokurky *Barokní krajina tvorba na sasko-lauenburských panstvích 1635–1740* (Praha, Academia 2022).

V rámci řešení urbánní problematiky byla vydána kniha Eva Semotanová, Martina Tůmová, Zdeněk Kučera, *Česká města na starých mapách a plánech* (Praha, DOBROVSKÝ s.r.o. 2021). Dokončena byla rovněž publikace: Eva Semotanová, Josef Žemlička a kol., *Věnná města českých královen* (vyjde Praha, HÚ 2022). Pokračovaly práce na *Historickém atlasu měst České republiky*, sv. 32 *Ústí nad Labem* ve spolupráci s FF UJEP; dokončen a vydán byl *Historický atlas měst České republiky*, sv. 33 *Vysoké Mýto*. Probíhaly rovněž práce na *Historickém atlasu měst České republiky*, sv. 34 *Dvůr Králové nad Labem*. V tisku je kniha Michala Vokurky *Barokní krajina tvorba na sasko-lauenburských panstvích 1635–1740* (Praha, Academia 2022).

V rámci řešení urbánní problematiky byla vydána kniha Eva Semotanová, Martina Tůmová, Zdeněk Kučera, *Česká města na starých mapách a plánech* (Praha, DOBROVSKÝ s.r.o. 2021). Dokončena byla rovněž publikace: Eva Semotanová, Josef Žemlička a kol., *Věnná města českých královen* (vyjde Praha, HÚ 2022). Pokračovaly práce na *Historickém atlasu měst České republiky*, sv. 32 *Ústí nad Labem* ve spolupráci s FF UJEP; dokončen a vydán byl *Historický atlas měst České republiky*, sv. 33 *Vysoké Mýto*. Probíhaly rovněž práce na *Historickém atlasu měst České republiky*, sv. 34 *Dvůr Králové nad Labem*. V tisku je kniha Michala Vokurky *Barokní krajina tvorba na sasko-lauenburských panstvích 1635–1740* (Praha, Academia 2022).

Z hlediska konferenčních aktivit byl podán a přijat panel na sjezd historiků, Ústí nad Labem 2022: *Transfery historického poznání metodami historické geografie, od konceptu k aplikacím*. Centrum se podílelo organizačně i přednáškami na konferencích: 17. historickogeografické konference *Živá voda v historických krajinách*, 19. května 2021, Praha, konáno formou ozvučených prezentací s nahrávkami;³² konference *Kartografická výročí 2020/2021 – 300 let Müllerovy mapy Čech*, od 15. září 2021 na webové adrese,³³ konáno formou ozvučených prezentací, všechny jsou přístupné

Elektronický mapový portál *Český historický atlas*, výstup projektu NAKI II DG16P02H010, oceněný jako *Mapa roku 2020*; kapitola *Hranice a území*.

Elektronický mapový portál *Český historický atlas*, výstup projektu NAKI II DG16P02H010, oceněný jako *Mapa roku 2020*; kapitola *Válečné konflikty a jejich důsledky*.

také na kanále YouTube³⁴ (přednášky J. Močíčková, M. Vokurka, E. Semotanová). Proběhla také odborná a organizační příprava 18. historickogeografické konference *Krajinami proti času* (18. května 2022); členové centra se rovněž individuálně účastnili s historickogeografickými tématy domácích i zahraničních konferencí.

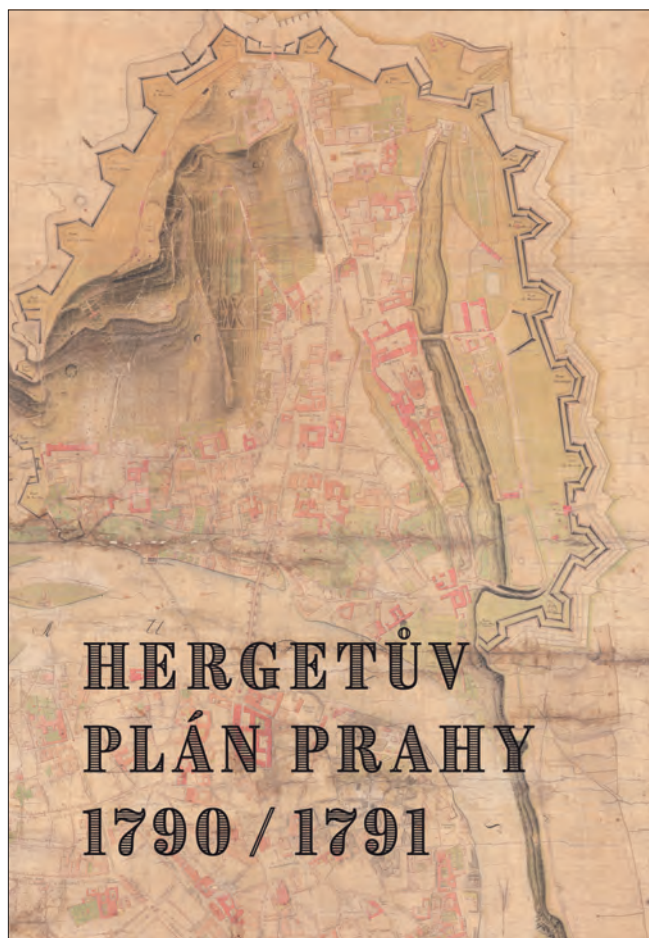
V rámci popularizace vědy se členové centra účastnili *Týdne Akademie věd ČR a Dne otevřených dveří* 2. listopadu 2021, proběhla on-line přednáška Jitky Močíčkové *České země na mapách: od „kopčkové metody“ k digitální kartografii* a Evy Semotanové *Město a krajina, společně nebo ve střetu zájmů*, Aleš Vyskočil vedl komentovanou prohlídku městem Brno (s důrazem na specifikum Křenová ulice). Na YouTube kanále HÚ byla 21. května 2021 zpřístupněna přednáška Jitky Močíčkové

Mapová sbírka HÚ.³⁵ Dále byl prezentován elektronický portál a kniha *Český historický atlas: Český rozhlas*, 4. května 2021,³⁶ ČT24, 8. května 2021, 8:40–8:50;³⁷ webová stránka časopisu ABC,³⁸ iDNES.cz / ZPRAVODAJSTVÍ.³⁹

Z hlediska správy, zpřístupňování a využívání Mapové sbírky HÚ probíhala průběžná katalogizace a průběžné vyřizování početných badatelských dotazů včetně poskytování sbírkových skenů dle příslušných parametrů. Centrum získalo také ocenění *Mapa roku 2020* v kategorii *Digitální kartografické produkty a aplikace na internetu*, a to za výstup: *Elektronický mapový portál Český historický atlas*.⁴⁰ Portál v češtině a angličtině je věnovaný českým a československým dějinám v mezinárodních souvislostech, je vytvořený jako webová mapová aplikace s využitím nejmodernějších technologií GIS (odborný a redakční podíl členů centra).

Činnost centra byla dále podporována těmito souvisejícími projekty: *Věnná města českých královen (Živá součást historického vědomí a její podpora nástroji historické geografie, virtuální reality a kyberprostoru)*, NAKI II, 2018–2022, DG18P02OVV015, FF UHK, HÚ, ČVUT; *Historické vodohospodářské objekty, jejich hodnota, funkce a význam pro současnou dobu*, NAKI 2018–2022, DG-18P02OVV019, Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., HÚ, Národní památkový ústav, Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Univerzita Palackého v Olomouci a programy *Strategie AV21 Paměť v digitálním věku*, 2020, *Digital Humanities – zpřístupňování, uchovávání a záchrana pramenů v digitálním věku*, *Národnostní diverzita na mapách českých zemí – kartografický obraz a realita* a *Portál Historického atlasu měst ČR*. Granty, podané v roce 2021, nebyly uděleny.

V roce 2021 vyšla podle harmonogramu dvě čísla časopisu *Historická geografie* (47/1, 2). Řada členů centra se účastní také pedagogické činnosti v rámci bakalářských, magisterských a doktorských programů na několika univerzitách.

Publikace Jitky Močičkové a Marka Laškovky (Archiv hl. města Prahy) *Hergetův plán Prahy 1790/1791*; zpřístupnění a analýza jedinečného kartografického pramene k dějinám a topografii Prahy.

Výzkumné centrum dějin a kultury východní Evropy

Výzkumné centrum dějin a kultury východní Evropy se i v roce 2021 snažilo pokračovat v zajišťování spolupráce HÚ s badateli a výzkumnými institucemi, které se věnují tématům z kulturních, sociálních, hospodářských, duchovních a politických dějin východní Evropy a tématům vztahujícím se k minulosti tohoto historického oboru. V návaznosti na rámcovou smlouvu o spolupráci HÚ s Ústavem východoevropských studií FF UK a smlouvu o spolupráci HÚ se Slovanským ústavem AV ČR, v. v. i., a Českou společností pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s., byla i přes omezené možnosti dané vládními nařízeními v důsledku pandemie Covid-19 rozvíjena činnost centra, včetně spolupráce s tuzemskými i zahraničními odborníky na dějiny a kulturu východní Evropy.

Centrum připravilo ve spolupráci s Českou společností pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s., Slovanským ústavem AV ČR, v. v. i., Ústavem východoevropských studií FF UK a Historickým ústavem FF MU na dny 20.–22. října 2021 z roku 2020 odložené mezinárodní sympóziu *Ne-svoboda, despotie a totalitarismus v kultuře a v kulturních dějinách / Oppression, Despotism and Totalitarianism in Culture and Cultural History*. Současně byla připravena kolektivní monografie Radomír Vlček a kol., *Ne-svoboda, despotie a totalitarismus v kultuře a v kulturních dějinách / Oppression, Despotism and Totalitarianism in Culture and Cultural History*.

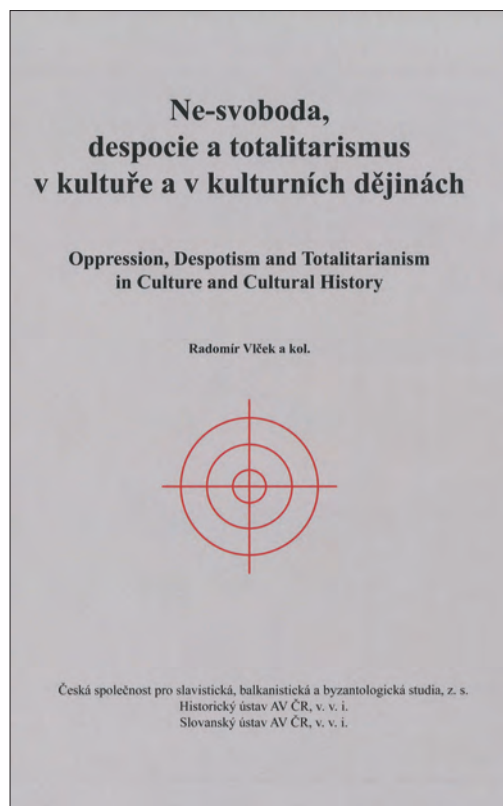

Účastníci symposia *Ne-svoboda, despotie a totalitarismus v kultuře a v kulturních dějinách* při prezenčním jednání v zasedacím sále Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. v Brně.

Hlavní organizátor sympózia *Ne-svoboda, despotie a totalitarismus v kultuře a v kulturních dějinách* Radomír Vlček při zahájení akce.

V intencích pracovní náplně centra se jeho členové účastnili on-line přednášek, prezentačních a popularizačních akcí pro veřejnost, na vysokých a středních školách a dalších různých osvětových aktivit. Vzdělávací činnost zaměřovali na vysokoškolskou mládež (výuka na českých a slovenských vysokých školách, vedení kvalifikačních prací, konzultační činnost) a propagaci vědy mezi středoškolskou mládeží (účast v projektu *Otevřená věda – Minulost Ruska – věc neznámá*). Zapojili se také do vzdělávání středoškolských učitelů v rámci projektu Descartes – *Jak poznávat a učit minulost Ruska*.

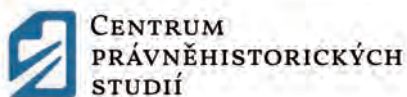
Centrum raně novověkých studií

Činnost Centra raně novověkých studií, společného pracoviště HÚ a Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, v roce 2021 spočívala v pokračujícím systematickém studiu dějin 16.–18. století s důrazem na urbánní dějiny, dějiny šlechty, hospodářské a sociální dějiny, dějiny vojenství a pomocné vědy historické. Výstupy pramenných výzkumů, jejichž těžištěm byly jihočeské, ale také další archivy, spatřily světlo světa jak v domácích, tak v zahraničních vědeckých publikačních fórech.

Z významnějších zahraničních titulů lze zmínit studii Tomáše Sternecka *Tax Policy of the Fourth Estate? On the Perspectives and Limits of the Political Cooperation of the Moravian Territorial Lord's Towns before the Battle at White Mountain*, jež vyšla v periodiku *Historical Studies on Central Europe*, či jeho autorský podíl na studii *Der böhmische und mährische Niederadel im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit. Seine sozialen, politischen und kulturellen Hintergründe* (spoluautor R. Šimůnek), která vyšla v Halle ve sborníku *Niederadlige Herrschaftskulturen. Legitimationen – Repräsentationen – Strategien*.

Vedle odborných statí, konferenčních aktivit (organizování mezinárodních či domácích sympozií či účastí na nich) vyvíjel Tomáš Sterneck popularizační činnost, která z velké části souvisela s aktuálními výročími událostí z počátku třicetileté války. Kromě článků adresovaných širokému okruhu čtenářů zahrnovala televizní vystoupení, veřejné přednášky (prezenční či konané on-line) a rovněž spolupráci na filmovém scénáři. Spolupráce HÚ s Jihočeskou univerzitou spočívala také v zapojení centra do výuky na Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Jihočeské univerzity, a to v následujících řádných kurzech magisterského studijního programu: 1) Numismatika a historická metrologie, 2) Přednášky v rámci cyklu seznamujícího posluchače z různých studijních oborů s jednotlivými pomocnými vědami historickými. Dále se Tomáš Sterneck a další kolegové z HÚ autorsky podíleli na kolektivní monografii *Der Böhmisches Ständeaufstand 1618–1620. Akteure, Gegner und Verbündete*, připravené Historickým ústavem JČU a vydané v Münsteru.

Centrum právněhistorických studií

Centrum právněhistorických studií se v roce 2021 podílelo na řešení grantu NAKI II DG18P02OVV064 – *Právní, historické a společenskovední aspekty nových a tradičních menšin*. Pokračovala také příprava velkých edičních projektů, kde po dokon-

čení sedmisvazkového projektu zápisů exilových vlád byla soustředěna pozornost na kontinuaci ediční řady *Dokumenty československé zahraniční politiky 1938–1945*. Pod vedením Jana Němečka byl připraven první svazek další řady C/1 (1945 – vyjde 2022).

Pokračovala také příprava společného výstupu pracovníků Centra právněhistorických studií v podobě druhého dílu monografie Jana Němečka a Jana Kuklíka *In the shadow of the Fasces II: The path to the re-establishment of independent Czechoslovakia. Czechoslovak-Italian relations 1939–1945*, jež je vyvrcholením několikaletého výzkumu v českých, slovenských a italských archivech (včetně archivů velmocí, zejména Velké Británie). Pracovníci centra, které přispívá i k přenosu poznatků do vzdělávacího systému na různých jeho úrovních, také spolupracují při přípravě časopisu *Právněhistorické studie*.

Centrum pro dějiny vzdělanosti

Centrum pro dějiny vzdělanosti (dále CDV) je interdisciplinárním pracovištěm, které vzniklo při HŮ k 1. září 2018 s cílem koordinace dosud velmi fragmentarizovaného výzkumu v České republice v oblasti dějin vzdělanosti od středověku po nejnovější dobu a zároveň jeho intenzivnějšího propojení s podobně zaměřeným badáním v zahraničí. Vedle toho má vlastní badatelské ambice, jež jsou realizovány prostřednictvím vědeckých setkání různého druhu, podáváním či řešením kolektivních grantových projektů, stejně jako vydáváním odborných publikací v České republice i v zahraničí.

Kromě vědecké komunity cílí CDV rovněž na širokou laickou veřejnost. Dosažené poznatky zpřístupňuje formou přednášek i dalších aktivit (výstavy apod.). Činnost centra je založena na široké mezioborové spolupráci s dalšími institucemi, a to jak s ústavy AV ČR (zejména Filosofický ústav a Ústav pro soudobé dějiny), tak také s vysokými školami (Filozofická fakulta JČU, Filozofická fakulta UJEP, Filozofická fakulta UK, Fakulta humanitních studií UK, Ústav dějin UK a archiv UK, Filozofická fakulta OSU, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická TUL ad.) i s některými muzejními institucemi (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského Praha, Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě ad.).

Internationale Tagung / International Conference

**Übergänge in pädagogischer
und bildungshistorischer Perspektive
vom Mittelalter bis zur Postmoderne**

**Transitions in the Perspective of Pedagogy
and Formation History from Middle Ages
to Postmodernism**

30. 9. – 1. 10. 2021

digitaler Modus / digital session (via Zoom)

Činnost centra byla i v roce 2021 ovlivněna pokračující pandemií koronaviru. Přesto bylo možné nejen pokračovat v přípravě některých publikačních výstupů, ale také v organizaci mezinárodních konferencí. Do první oblasti patří jednak kniha *From school inspectors to school inspection. Supervision of schools in Europe from the Middle Ages to Modern times*, která bude publikována v nakladatelství Klinkhardt (hl. editoři M. Caruso, M. Holý, T. Kasper a M. Pánková), jednak monografie *Profesoři pražské utrakvistické univerzity v pozdním středověku a raném novověku (1457/1458–1622)*, kterou v roce 2022 vydá nakladatelství Academia. Vedle toho byla v rámci činnosti centra připravena řada cizojazyčných studií pro kolektivní publikace i významná periodika (např. *History of Universities* vydávaného Oxford University Press).

Ke konferenčním aktivitám CDV se na podzim 2021 (30. září – 1. října) zařadilo mezinárodní bilingvně koncipované kolokvium *Übergänge in pädagogischer und bildungshistorischer Perspektive vom Mittelalter bis zur Postmoderne / Transitions in the Perspective of Pedagogy and Formation History from Middle Ages to Postmodernism*. Realizováno bylo on-line, a to v široké kooperaci HÚ s Filozofickou fakultou UK, Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského, Arbeitskreistem Vormoderne Erziehungsgeschichte, Universität des Saarlandes, Università Cattolica del Sacro Cuore a Eötvös Loránd University.

V on-line podobě proběhla rovněž 26. května 2021 přednáška prof. Matthiase Ascheho z Universität Potsdam *Wegenetze des europäischen Geistes – Peregrinatio academica europäischer Studenten im konfessionellen Zeitalter*, a to ve spolupráci centra s Filozofickou fakultou UJEP, Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského a Ústavem dějin a archivem UK. Za pozitivní lze považovat skutečnost, že se jí zúčastnila nejen řada doktorandů z ČR, ale také badatelé zahraniční. Internacionalizaci aktivit centra napomáhá rovněž podíl na aktivitách Arbeitskreisu Vormoderne Erziehungsgeschichte.⁴¹

Dovolujeme si Vás pozvat na přednášku
pořádanou
Centrem pro dějiny vzdělanosti
při Historickém ústavu Akademie věd ČR
ve spolupráci s Národním pedagogickým muzeem
a knihovnou J. A. Komenského,
Ústavem dějin a Archivem Univerzity Karlovy
a Filozofickou fakultou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně

**Wegenetze des europäischen Geistes
– Peregrinatio academica
europäischer Studenten
im konfessionellen Zeitalter**

Prof. Dr. Matthias Asche
Universität Potsdam

Přednáška se uskuteční
26. 5. online od 17. hodin.

CDV
CENTRUM
PRO DĚJINY
VZDĚLANOSTI

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ
MUZEUM A KNIHOVNA
J. A. KOMENSKÉHO

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ
NAD LABEM

FILIZOFICKÁ
FAKULTA

Pozvánka na přednášku prof. Matthiase Ascheho (Universität Potsdam), která se konala 26. května 2021 v on-line podobě.

V témže roce byla zároveň ve spolupráci CDV, Ústavu dějin a archivu UK, Universität Potsdam a Universität Bern připravena mezinárodní konference *Student migration, scholarly networks and book culture. Basel and the Swiss Academies in their Relations to (East)Central Europe 15th–17th centuries / Studentenmigration, Gelehrtennetzwerke und Buchkultur. Basel und die Schweizer Hohen Schulen in ihren Bezügen zu (Ost)Mitteleuropa im 15. bis 17. Jahrhundert*. Její konání souvisí s řešením projektu GA ČR *Basilejská univerzita a české země (1460–1630)*. Uskuteční se v Karolinu ve dnech 14. a 15. června 2022. Na listopad 2022 je pak ve spolupráci stejných institucí a u příležitosti převzetí Karlova učení Tovaryštvem Ježíšovým v roce 1622 chystána další mezinárodní konference *Katholische Erfahrungsräume und Bildungswirklichkeiten. Jesuitische Studentenkulturen und akademischer Alltag in Mittel- und Ostmitteleuropa vom 16. bis 18. Jahrhundert / Catholic Experiences and Educational Realities. Jesuit Student Cultures and Academic Routines in Central and East-Central Europe from the 16th to the 18th Century*, která se soustředí na každodennost a akademické kultury v prostředí jezuitského řádu 16. až 18. století.

Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny

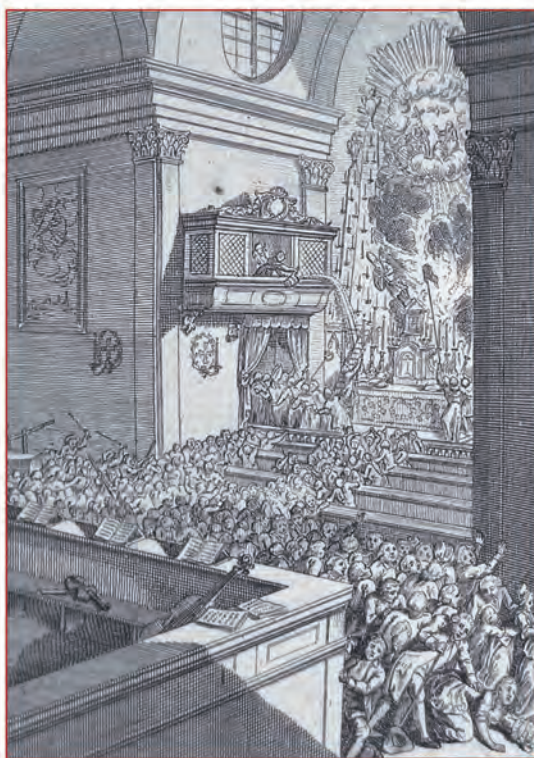

Výzkumné centrum
pro církevní a náboženské dějiny

Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny, založené při HÚ v roce 2018, je určeno odborníkům, kteří se ve svém výzkumu zabývají církevní a nábožen-

skou tematikou bez ohledu na časové vymezení tohoto výzkumu. Jedná se o otevřenou platformu s výrazně mezioborovým charakterem, která má přispívat ke vzájemné informovanosti o výzkumu církevních a náboženských dějin a také tento výzkum podporovat, například formou konferencí a workshopů. Centrum je zaměřeno na dějiny křesťanství v západokřesťanském náboženském a společenském prostoru.

Církev a krize v průběhu staletí

Pořádá

Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny
ve spolupráci s katedrou církevních dějin a literární historie KTF UK
a Historickým ústavem AV ČR

ve dnech 8. a 9. listopadu 2021,

Z epidemičkových důvodů se konference uskuteční na platformě Zoom.

O linky na virtuální zasedání lze požádat zde: centrum.cnd@email.cz

Výzkumné centrum
pro církevní a náboženské dějiny

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

V roce 2021 centrum uspořádalo ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou UK a HÚ vědecké zasedání *Církve a krize v průběhu staletí*. Toto téma reagovalo na sérii významných výročí v uplynulých letech, ale také na aktuální krizovou situaci vyvolanou probíhající epidemií nemoci Covid-19. Bohužel právě zhoršující se epidemická situace vedla organizátory k rozhodnutí přesunout toto zasedání do virtuálního prostoru, konference se uskutečnila ve dnech 8. a 9. listopadu 2021 prostřednictvím videokonferenční služby Zoom. Tato nouzová situace nijak výrazně neovlivnila zájem o setkání, kterého se zúčastnilo celkem 22 referujících a několik desítek dalších účastníků. Protože jedním z účelů centra je setkávání odborníků zaměřených na různá historická období, a tím i vzájemné poznávání různých problémových okruhů, přístupů a metod výzkumu, bylo zasedání koncipováno primárně tematicky. V prvním dnu zazněly příspěvky sledující, jak se s různými krizovými situacemi v různých obdobích vyrovnávaly církve jako instituce, druhý den pak byl věnován dopadu krizí na oblast idejí, církevních reforem a obecně na problematiku náboženského myšlení. Za pozitivní lze považovat skutečnost, že distanční podoba konference neomezila potřebu a vůli účastníků diskutovat o problémech, které v jednotlivých referátech zaznívaly. Příspěvky z konference budou publikovány v odborných časopisech vydávaných HÚ.

Výzkumné centrum také v roce 2021 dovršilo svou organizační strukturu. Výbor oslovil deset kolegyní a kolegů, kteří patří mezi špičkové odbornice a odborníky na problematiku výzkumu církevních a náboženských dějin, s nabídkou účasti ve Vědecké radě. Všichni oslovení členství přijali, takže byl ustanoven kolektivní orgán, který bude spoluurčovat budoucí činnost centra. Pro rok 2022 byla naplánována dvě církevně historická kolokvia na podstatná a aktuální témata, jež by se měla do budoucna stát periodickými setkáváními. Jedná se o monotematická sezení, na každém z nich bude jedním či dvěma referenty otevřen určitý problém a o něm se pak bude diskutovat.

■ Český historický ústav v Římě

Český historický ústav v Římě (dále ČHÚŘ) je zahraničním pracovištěm HÚ, které bylo formálně založeno koncem roku 1993 ve spolupráci s Filozofickou fakultou UK a působí od 1. ledna 1994. V koncepčních otázkách a při výběru stipendistů je řízeno Komisí ČHÚŘ, kterou jmenuje Akademická rada AV ČR (v současné době na období 1. listopadu 2020 – 31. října 2024). Prostřednictvím HÚ je zajištěno financování Akademií věd ČR (bez podílu jiných institucí).

Výzkum ve vatikánských a jiných římských, případně i dalších italských (zejména milánských) archivech a knihovnách provádějí odborníci HÚ a jiných ústavů AV ČR (Etnologický ústav, Filosofický ústav, Masarykův ústav a Archiv, Ústav státu a práva), řady vysokých škol (Univerzita Karlova, Univerzita Pardubice ad.) a také některých archivů, zejména pak Národního archivu.

V roce 2021 byla badatelská činnost v římském ústavu již podruhé za sebou silně postižena celosvětovou pandemií, která limitovala jak vycestování, tak i práci v archivech a knihovnách s velice omezeným a opakovaně přerušovaným provozem. V důsledku toho bylo možno vyslat do ČHÚŘ na počátku roku 2021 pouze šest badatelů. Další pobyty byly sice projednávány a Komisí ČHÚŘ za vedení prof. Františka Šmahela schvalovány na posunuté termíny, avšak nemohly se uskutečnit po

Neorenesanční budova české Papežské koleje Nepomucenum, v jejímž třetím poschodí sídlí ČHÚŘ.

vypuknutí nových vln pandemie. Zvýšená administrativní zátěž, spojená také s dálkovým jednáním s Mezinárodní unií archeologických, historických a umělecko-historických ústavů v Římě a s vedením koleje Nepomucenum, se tak bohužel nemohla promítnout do intenzivnějšího vysílání českých stipendistů do Říma.

Byla proto zvolena náhradní činnost, tj. zpracování již dříve heuristicky zajištěných pramenů na domácích pracovištích v České republice. Plynule pokračoval výzkum církevních, politických, kulturních a hospodářských dějin pozdního středověku, raného novověku, 19. a počátku 20. století, meziválečného období, diplomacie v době druhé světové války a období komunistické perzekuce církvi. Úspěšně probíhala další příprava nejdůležitější edice, tj. kritického vydávání nunciaturních pramenů z přelomu 16. a 17. století. Výsledky se projevily ve vydání řady studií, kritických edicí vatikánských pramenů a několika monografií, jejichž autory jsou stipendisté ČHÚŘ pracující jednak v HÚ a v dalších ústavech AV ČR, jednak na vysokých školách. Monografie a rozsáhlejší studie se týkají dějin vztahů mezi střední Evropou a papežstvím, církevní a speciálně řádové historie, interpretace dějin Evropy na počátku novověku a dalších otázek starších i moderních dějin.

ČHÚŘ vydává periodické řady a monografie. V roce 2021 byla připravována italská publikace *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma* (svazek 13), která vyjde v roce 2022 a která kromě souboru studií přinese také recenze hodnotící nejnovější výsledky výzkumu v ČHÚŘ. V rámci série *Biblioteca dell'Istituto Storico Ceco di Roma* (svazek 7) pokračovala příprava závěrečného dílu anglické monografie Jan Kuklík, Jan Němeček, *In the Shadow of the Fasces II. The path to the re-establishment of independent Czechoslovakia. Czechoslovak-Italian relations 1939–1945*, v níž jsou analyticky-syntetickou formou zpracovávány výsledky dlouhodobého výzkumu v Diplomatickém archivu italského Ministerstva zahraničních věcí v Římě. Monografie přinese originální výklad o dějinách diplomatických vztahů mezi Československem a Itálií v letech 1943–1945.

Pokračovalo doplňování *Bio-bibliografické databáze řeholníků v českých zemích v raném novověku* (řešitelka projektu: K. Bobková-Valentová), na jejímž základě vznikne další svazek encyklopedické publikace *Historiam scribere. Řádová historiografie raného novověku*; v VI. svazku *Akademické encyklopedie českých dějin* bylo publikováno několik rozsáhlých hesel, heuristicky vycházejících z římských výzkumů. Dále pokračovala práce na základních edicích: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (L. Blechová) a zprávy nunciů z předbělohorské a pobělohorské doby *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem* (T. Černušák, A. Pazderová).

Pohled do nově rekonstruované badatelské ČHÚŘ.

■ Grantové projekty

Řešená témata výzkumného záměru HÚ doplňovaly grantové projekty. Celkem byli pracovníci HÚ v roce 2021 řešiteli 16 grantových projektů různých typů, v nichž byl HÚ příjemcem nebo spolupříjemcem, a to: 8 projektů GA ČR, 1 projektu TA ČR, 3 projektů NAKI II (MK ČR), 1 projektu VISK (MK ČR), 1 projektu velkých výzkumných infrastruktur (MŠMT ČR), 1 projektu AV ČR *Prémie Lumina quaeruntur* a 1 mezinárodního projektu zahraniční grantové agentury (Narodowe Centrum Nauki). Roku 2021 se pracovníci HÚ opět účastnili vypsaných veřejných soutěží, a to zejména soutěží GA ČR a TA ČR.

GA ČR

Basilejská univerzita a české země (1460–1630)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA21-00227S

Doba trvání: 2021–2023

Projekt usiluje o systematický, dosud nerealizovaný výzkum vztahů mezi basilejskou univerzitou a českými zeměmi (1460–1630). Jeho hlavním cílem je vydání cizojazyčné syntézy, jež v souladu s aktuálními metodologickými proudy a v komparaci s podobnými zahraničními projekty zaplní zjevnou mezeru v dosavadním bádání a zároveň nabídne východisko pro další výzkumy. Díky pramenným rešeršim a analýze shromážděných bio-bibliografických údajů postihne řadu aspektů samotných studií obyvatel Čech a Moravy v Basileji (jejich sociální, geografickou, národnostní či konfesijní skladbu, vzdělanostní curricula, hmotné zázemí, sociální kontakty, další kariéry apod.), ale také souvisejících, výrazně tematicky i interdisciplinárně přesahových otázek (role studií ve Švýcarsku v utváření intelektuálních sítí či budování knihoven, v mecenátu, transferu idejí v oblasti literární činnosti apod.). Téma bude v komparativním rámci představeno také na mezinárodním grantovém workshopu i dalších konferencích.

Družstevnictví a politika za první Československé republiky

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Jan Slaviček, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-15238S

Doba trvání: 2020–2022

Mezioborově založený projekt se soustředí na problematiku družstev a družstevního hnutí v gravitaci politických stran. Ve druhé polovině 19. století založená instrumentalizace družstev jako součásti doktrín masových politických stran, zaměřená na zájmové připoutání jejich klientely, graduje v období meziválečném. Družstevní hnutí se stalo vážným systémovým činitelem politického rozvrstvení. Způsoby instrumentalizace, její charakter a dopady, a to jak na družstevní hnutí samotné, tak i na politické strany, jsou předmětem proponovaného výzkumu, jenž zahrnuje téma v domácí odborné literatuře dosud nereflektované.

Konfesní pluralita a knižní kultura v prostředí jednoty bratrské na počátku 17. století

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Markéta Růčková, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-10953S

Doba trvání: 2020–2022

Interdisciplinární projekt je zaměřen na výzkum vztahu jednoty bratrské a knižní kultury v prvních dvou desetiletích 17. století. Předmětem řešení budou různé aspekty produkce a recepce náboženské literatury v jednotě bratrské. Analyzovány budou vydavatelské strategie bratrských biskupů či důvody, které rozhodovaly o volbě místa tisku jednotlivých děl: v bratrské tiskárně v Kralicích, v dílnách českých komerčních tiskařů nebo v tiskárnách spojených s evropskými protestantskými centry. Pozornost bude též věnována distribuci bratrských tisků a intelektuálním kontaktům jednoty v evropském měřítku jako faktoru, který ovlivňoval její recepci zahraniční literatury. Dochované inventáře knihoven bratrských duchovních budou komparovány s jinými dobovými knihovny. Výsledky projektu budou shrnuty v závěrečné odborné monografii, jejíž významnou část bude tvořit edice pramenů z archivu bratrského biskupa Matouše Konečného.

Postila Petra Chelčického

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Jaroslav Boubín, CSc.

Identifikační kód projektu: GA20-09518S

Doba trvání: 2020–2022

Navrhovaný projekt zamýšlí předložit kritickou edici a analýzu Postily Petra Chelčického. Tento zřejmě nejoriginálnější a zároveň jeden z nejpronikavějších myslitelů českého středověku vytvořil pozoruhodné dílo, jež náleží k trvalým hodnotám českého myšlení a české kultury. Svým významem však toto dílo překračuje hranice českých zemí a například kvůli svým pronikavým a ve své době neobvyklým postřehům o fungování středověké společnosti dodnes budí zájem i zahraničních odborníků. Postila přitom podává nejúplnější souhrn myšlenek Petra Chelčického a dotýká se tak širokého spektra otázek, jaké v žádném jiném Petrově díle nenalezneme. Zároveň Postila zůstává dosud nedoceneným historickým pramenem k poznání nejrůznějších stránek života v husitských Čechách.

Středoevropské pohoří Krkonoše 1890–1950: modernita, turistika, nacionalismus

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-19459S

Doba trvání: 2020–2022

Projekt usiluje zkoumat vztahy mezi moderní horskou turistikou, ochranou přírody a nacionalistickou politikou v Krkonoších v období 1890–1950. Za použití tisku, literatury a dalších dokumentů vytvořených spolky turistů nebo ochránců přírody bude usilovat zejména: analyzovat a srovnávat procesy modernity v horách a jejich interpretaci z nacionalistické perspektivy, analyzovat vztahy mezi etnickými skupinami žijícími nebo navštěvujícími zkoumanou oblast, srovnávat historické narativy o pohoří vytvořené různými etniky, zkoumat pokusy změnit hory v „národní panství“ po roce 1918 a 1938, transformaci pohoří po roce 1945, zejména jeho „počeštění“ a modifikace historických narativů o Krkonoších jako místu paměti Čechů a odsunutých Němců.

Židé v Černé Hoře: od neviditelnosti k obci
Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Řešitel: František Šístek, M.A., Ph.D.
Identifikační kód projektu: GA20-02699S
Doba trvání: 2020–2022

Projekt se zaměřuje na dosud prakticky neprozkoumanou problematiku moderních dějin a současnosti židovské komunity v Černé Hoře. Bude založen na kombinaci historického (archivního) a terénního výzkumu (polostrukturované rozhovory, zúčastněné pozorování). Projekt hodlá rekonstruovat dosud „neviditelné“ dějiny židovského obyvatelstva v Černé Hoře ve 20. století (zejména 2. světová válka a socialistické období), zformování oficiální, státem uznané židovské obce po vyhlášení nezávislosti země v roce 2006 a současné narativy o minulosti a kolektivní identitě. Archivní a terénní výzkum proběhne především v Černé Hoře. Hlavní výsledek bude představovat kolektivní monografie v angličtině.

Česká univerzitní polonistika do roku 1939 (od polonofilství k systematickému bádání o dějinách polského jazyka a literatury)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Řešitel: Mgr. Roman Baron, Ph.D.
Spolupříjemce: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta
Spoluřešitel: Mgr. Roman Madecki, Ph.D.
Spolupříjemce: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta
Spoluřešitel: Mgr. Renata Rusin Dybalska, Ph.D.
Identifikační kód projektu: GA19-09017S
Doba trvání: 2019–2022

Projekt je zaměřen na výzkum dějin české polonistiky v její univerzitní podobě až do roku 1939. Sleduje vývoj oboru od zrodu českých zájmů o polský jazyk a literaturu v době národního obrození (Dobrovský, Hanka, Šafařík, Čelakovský aj.) až do uzavření českých vysokých škol v období protektorátu Čechy a Morava. Řešitelský kolektiv se bude věnovat raným českým polonistickým zájmům, jejich motivaci a okolnostem jejich vzniku (polonofilství; slovanská vzájemnost; konstituování slavistiky) a také dosud neprovedenému kritickému hodnocení prvních odborných prací. V období od r. 1923, po založení katedry polského jazyka a literatury na Univerzitě Karlově v Praze a lektorátu polštiny na Masarykově univerzitě v Brně, se projekt zaměří na vývoj české univerzitní polonistiky, zejména v oblasti jazykovědy a literární vědy, a to v širším kontextu česko-polských vztahů. Výsledkem projektu bude originální syntéza historie oboru ve formě závěrečné monografie, studií v odborných periodikách a prezentací realizovaných bádání na historických a filologických kongresech a konferencích v ČR i zahraničí.

„Komunikace rebelie“: České stavovské povstání a jeho následky v politice městských rad v zemích Koruny české (1617–1623)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Řešitel: PhDr. Petr Hrachovec, Ph.D.
Identifikační kód projektu: GA18-01320S
Doba trvání: 2018–2021

Momenty velkých politických krizí (jako českého stavovského povstání z let 1618–1620) vyvolaly u tehdejších politických aktérů zvýšenou potřebu informací. Tento zážitek krize způsobil zintenziv-

nění komunikace. Města jakožto „komunikační uzly“ sehrála v tomto ohledu specifickou roli. Pro analýzu tohoto fenoménu jsme zvolili čtyři středně velká města ze země Koruny české během českého stavovského povstání a doby bezprostředně následující: dvě z Horní Lužice (Zhořelec a Lubáň), jedno z Čech (České Budějovice), jedno z Moravy (Brno). Na základě metody „case studies“ chceme analyzovat raně novověké komunikační procesy a intermedialitu různých úrovní orální i písemné komunikace. Jak reagovala tato města na problémy tehdejší doby (např. na rychle se střídající zeměpány)? Do jaké míry se jim povedlo tuto krizi zvládnout? Nemělo ztroskotání českého stavovského povstání něco společného i s komunikačními procesy?

TA ČR

Správa území v prostoru a čase

Hlavní příjemce: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební

Řešitel: Ing. Tomáš Janata Ph.D.

Další příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Václava Horčáková

Další příjemce: Státní oblastní archiv v Praze

Řešitel: Mgr. Jiří Smitka

Program: Program na podporu aplikovaného společenskovedního a humanitního výzkumu, experimentálního vývoje a inovací ÉTA

Identifikační kód projektu: TL03000264

Doba trvání: 2020–2023

Projekt je zaměřen na komplexní studium podkladů k evidenci vlastnických vztahů ve spojitosti se správními a administrativními jednotkami v období novověku pro historickou zemi Čechy a podrobněji v modelových územích. Metodicky je založen na kombinaci studia písemných, kartografických a ikonografických pramenů, přičemž tato problematika je studována s ohledem na vzájemné vazby vývoje vlastnictví půdy a správy území. Cílem projektu je implementace všestranně použitelného prostředí pro vyhledávání a syntézu dat o patrimoniální správě, využití krajiny a hierarchizaci správních a administrativních jednotek včetně odkazů do bibliografie k jednotlivým jednotkám, a to formou veřejné webové aplikace, která představuje základní a dosud chybějící pomůcku pro archivní a knihovní pracoviště.

Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI), poskytovatel Ministerstvo kultury ČR

Věnná města českých královen (Živá součást historického vědomí a její podpora nástroji historické geografie, virtuální reality a kyberprostoru)

Konsorcium příjemců

Příjemce – koordinátor: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta

Řešitel: doc. Mgr. Petr Grulich, Ph.D.

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: prof. PhDr. Josef Zemlička, DrSc.

Příjemce: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta informačních technologií

Řešitel: Ing. Jiří Chludil

Identifikační kód projektu: DG18P02OVV015

Doba trvání: 2018–2022

Města patřící v minulosti českým královnám, tzv. královská věnná města (stabilněji Hradec Králové, Chrudim, Vysoké Mýto, Polička, Jaroměř, Dvůr Králové, Trutnov, Nový Bydžov, Mělník), jsou z řady pohledů zvláštní kategorií mezi českými historickými městy. Až na Mělník tvoří specifickou geografickou enklávu na východě Čech. InSTITUTE se začala utvářet počátkem 14. století a prošla složitým vývojem. Věnná města se stala zdrojem příjmů královen a v případě středověkého Hradce a Mělníka na čas sídlem několika z nich. De iure institut věnných měst zanikl až roku 1918. Reflexe jejich historického charisma ožily v 19. stol. během národního obrození a žijí dosud jako jedna z náplní identity těchto měst ve vztahu k ostatním městům ČR. Hlavním cílem předkládaného projektu je v souladu se specifickým cílem NAKI II 1.1 aplikovaný výzkum a experimentální vývoj zaměřený na prezentaci tohoto výhradně českého dějinného fenoménu široké veřejnosti pomocí nástrojů historické geografie a vyspělé počítačové grafiky. Hlavními výstupy projektu budou členitá mobilní aplikace a webový portál, jež budou sloužit jako specializovaný historický průvodce věnnými městy a jejich městskou krajinou, a specializované (rekonstrukční) mapy celé regionální enklávy i samotných měst. V případě Hradce Králové bude průvodce poskytovat možnost 3D cesty časem na bázi tzv. rozšířené virtuální reality, vč. 3D rekonstrukce již zaniklých městských areálů a ukázek dobového života. Pro Dvůr Králové, Jaroměř, Poličku a Vysoké Mýto vzniknou svazky *Historického atlasu měst České republiky* jako další hlavní výstupy projektu. Společně s vedlejšími výstupy bude vytvořen soubor prezentující věnná města laické i odborné veřejnosti. Zároveň podpoří zvláštní roli věnných měst v české národní a regionální identitě.

Historické vodohospodářské objekty, jejich hodnota, funkce a význam pro současnou dobu

Konsorcium příjemců

Příjemce – koordinátor: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i.

Řešitel: Ing. Miriam Dzuráková

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Aleš Vyskočil, Ph.D.

Příjemce: Národní památkový ústav

Řešitel: Mgr. Michaela Ryšková

Příjemce: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Marek Havlíček, Ph.D.

Příjemce: Univerzita Palackého v Olomouci

Řešitel: RNDr. Renata Pavelková, Ph.D.

Identifikační kód projektu: DG18P02OVV019

Doba trvání: 2018–2022

Záměrem projektu je přispět k poznání, systematické dokumentaci a nastavení objektivních hodnotících kritérií pro specifickou skupinu technických památek – historické vodohospodářské stavby. Hlavním cílem projektu je vytvoření metodiky jednoznačné identifikace, třídění, hodnocení z hlediska památkové péče, ochrany a obnovy historických vodohospodářských objektů, a to prostřednictvím kritérií stanovených na základě interdisciplinárního přístupu. Výsledků bude dosaženo dokumentací a analýzou vývoje těchto památek ve vybraných modelových územích s využitím historických topografických map pěti časových období a dalších archivních zdrojů, komparativní analýzou vývoje různých typů vodohospodářských objektů ve vybraných modelových územích s odlišnými přírodními i socioekonomickými podmínkami. Vytvořeny budou databáze, soubory map a metodický postup identifikace, třídění a hodnocení vodohospodářských objektů, který bude významným přínosem pro další výzkumné činnosti zahrnující dokumentaci, hodnocení, ochranu a obnovu specifického fondu kulturního dědictví. Pro posílení historického povědomí veřejnosti a propagaci tohoto typu kulturně-technického dědictví bude na konci projektu uskutečněna výstava (koncipovaná jako putovní) opatřená kritickým katalogem.

Prameny Krkonoš. Vývoj systému evidence, zpracování a prezentace pramenů k historii a kultuře Krkonoš a jeho využití ve výzkumu a edukaci

Společný projekt

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Jan Slavíček, Ph.D.

Další účastník projektu: Univerzita Karlova, Matematicko-fyzikální fakulta

Řešitel: PhDr. Petra Hoffmannová

Identifikační kód projektu: DG20P02OVV010

Doba trvání: 2020–2022

Krkonoše jsou oblast poznamenaná ztrátou historické a kulturní paměti v důsledku poválečné radikální politické a sociální transformace společnosti. Snahy o poznání a analýzu jejich historické a kulturní identity velmi komplikuje místní, jazyková a institucionální roztržitost informačních zdrojů. Záměry projektu jsou: 1. prostřednictvím veřejné specializované databáze (tj. báze analytických metadat) zpřístupnit informační prameny o historii a kulturní paměti Krkonoš (tzv. corcontica) bez ohledu na jejich fyzické umístění, 2. přispět ke specifickému metodologickému nahlížení na regionální dějiny z perspektivy informačních pramenů a 3. analyzovat v daném čase aktuální stav výzkumu. Specializovaná databáze díky svému softwarovému řešení evidence, zpracování a prezentace na jednom místě shromáždí a analyticky popíše vybraná corcontica (včetně anotací akcentujících regionální specifika), uvede odkaz na místo jejich fyzického uložení, případně jejich dostupnost v digitální podobě. Na podkladu uvedené databáze budou realizovány hlavní výstupy projektu, tedy: 1. specializovaný software (R), umožňující efektivní vyhledávání corcontic vědcům i veřejnosti; 2. výstava s kritickým katalogem (Ekrit) seznamující veřejnost s problematikou řešenou projektem a možnostmi jeho využití; 3. tři specializované mapy (Nmap) zobrazující jednak proměny Krkonoš v období let 1918–1992, jednak uložení corcontic a jejich typologii. Mezi vedlejší výsledky bude patřit zmiňovaná specializovaná databáze (S), uspořádání interdisciplinární vědecké konference (M) s následnou kolektivní monografií (B). Projekt zásadní způsobem přispěje k poznání dějin Krkonoš v období Československa a otevře nové cesty bádání zpřístupněním informací o řadě dosud zcela roztržitých, a tedy často prakticky téměř nedohledatelných pramenů.

Program Veřejné informační služby knihoven (VISK), poskytovatel Ministerstvo kultury ČR

Veřejné informační služby knihoven (VISK)

Podprogram: č. 9 Rozvoj Souborného katalogu CASLIN a souboru národních autorit

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Jaroslava Škudrnová

Identifikační kód projektu: 16584/2021 OULK-OLK

Doba trvání: březen – listopad 2021

Knihovna HÚ se v roce 2021 aktivně podílela na rozvoji souborné analytické bibliografické databáze (ANL) excerpce vybraných odborných seriálů, a to nejen rozpisem nových čísel těch periodik, která byla dříve zpracovávána, ale též obohacením databáze o nové, dosud nikdy nezpracovávané časopisy. Katalogizátoři vytvářeli nové originální analytické bibliografické záznamy z předem dohodnutých periodik, a to jak aktuálních, tak dříve vydaných čísel tak, aby byly řady periodik excerpovaných do báze ANL kontinuální. Pravidelným měsíčním exportem bylo do báze ANL odesláno více jak 3 000 záznamů. Důraz byl především kladen na excelentní věcný popis.

Velké výzkumné infrastruktury, poskytovatel Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Digitální výzkumná infrastruktura pro jazykové technologie, umění a humanitní vědy

Akronym: LINDAT/CLARIAH-CZ

Identifikační kód projektu: LM2018101

Doba trvání: 2019–2022

Program: Projekty velkých infrastruktur pro VaVaI

Hlavní příjemce: Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy

Partnerské instituce: Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.; Historický ústav AV ČR, v. v. i. (řešitelka za HÚ: PhDr. Václava Horčáková); Knihovna AV ČR, v. v. i.; Moravská zemská knihovna v Brně; Národní filmový archiv; Národní galerie v Praze; Národní knihovna České republiky; Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.; Filozofická fakulta Masarykovy univerzity; Fakulta informatiky Masarykovy univerzity; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Fakulta aplikovaných věd Západočeské univerzity v Plzni

LINDAT/CLARIAH-CZ vznikla sloučením výzkumných infrastruktur LINDAT/CLARIN a DARIAH-CZ a je společným, distribuovaným národním uzlem České republiky v evropských výzkumných infrastrukturách CLARIN ERIC (Common Language Resources and Technology Infrastructure) a DARIAH ERIC (Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities). Tato výzkumná infrastruktura si klade za cíl zpřístupnit digitalizované zdroje z jedenácti předních národních kulturních, paměťových či vzdělávacích institucí, zahrnující obory jazykovědy, historie, archeologie, historické bibliografie, filosofie, vědy o kultuře, historie umění, filmové kultury, vizuálních umění, muzikologie, historie hudby, etnologie a folklóru.

Motto: Otevřený přístup k jazykovým a dalším datům a službám pro podporu výzkumu v digitálních humanitních a společenských vědách.

Lumina quaeruntur, poskytovatel Akademie věd ČR

Migrace a mobilita v pražské židovské obci na přechodu od středověku k ranému novověku

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Marie Buňatová, Dr. phil.

Projekt: Lumina quaeruntur

Identifikační kód projektu: LQ300151901

Doba trvání: 2019–2024

Projekt se soustředí na zmapování migračních procesů, které židovskou komunitu v Praze zasáhly na přechodu od středověku k ranému novověku. Hlavním cílem je popsat tyto procesy a současně osvětlit jakým způsobem a do jaké míry se podílely na vytváření a proměnách pražské židovské obce v období od nástupu vlády Vladislava Jagellonského do přelomu 16. a 17. století. Výzkum bude zaměřen na migraci vnitřní (tj. z českých zemí), na přistěhovalectví Židů do Prahy ze zahraničí (z německých zemí, Itálie aj.), ale i na odchody pražských Židů do ciziny v souvislosti s několika vlnami vyhnání během 16. století. Sledovány budou širší společensko-politické souvislosti těchto migrací (identifikace příčin, míra stability právního prostředí atp.), stejně jako jejich vliv na pražskou židovskou obec a její politicko-správní, demografický, sociokulturní, náboženský i ekonomický vývoj. Cílem projektu je komplexní uchopení daného tématu, které bude prezentováno na řadě konferencí a výstupy v podobě odborných studií, sborníku z konference a závěrečné kolektivní monografie.

Mezinárodní grantový projekt, poskytovatel Narodowe Centrum Nauki

The geopolitical character of the post-Tridentine apostolic nunciatures (1562–1605) – a prosopographical and comparative study

Příjemce: Uniwersytet Śląski w Katowicach

Řešitel: dr. Dorota Magdalena Gregorowicz, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Spolupracující organizace: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Università degli Studi di Trento

Členové týmu: prof. dr. Paolo Carta, Università degli Studi di Trento; doc. PhDr. Tomáš Černušák, Ph.D., Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Cíl: Srovnávací prosopografie papežských nunciů činných v letech 1562–1605

Doba trvání: 2021–2024

Projekt se skládá ze dvou hlavních částí: prosopografické studie papežských nunciů následované geopolitickou analýzou činnosti papežských diplomatických misí v letech 1562–1605 v komparativní perspektivě. Obě části spolu souvisí, hlavním cílem projektu je prozkoumat, zda (a pokud ano, tak jak) ovlivňovala personální politika diplomatické, politické a náboženské aktivity Papežského stolce v sledovaném období.

■ Strategie AV21

HÚ se významných způsobem podílí na řešení projektů v rámci *Strategie AV21: Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*.⁴² Přestože některé plánované akce, zejména konference, nebylo možné z důvodu pandemické situace v roce 2021 uskutečnit, byly realizovány on-line či jejich konání posunuto, participovali pracovníci HÚ na odborných tématech v rámci programů *Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací*;

Město jako laboratoř změny. Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život; Paměť v digitálním věku; Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace. Výstupy tvořily zejména monografie k aktuálním společensko-historickým tématům, výstavy nebo vývoj nových metod a aplikací pro záchranu historických pramenů a jejich další zpracování a zpřístupnění odborné i laické veřejnosti. Základní souhrn realizovaných projektů uvádíme v následujícím přehledu.

Program Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací

1) *Balkan Express*

garant: František Šístek, M.A., Ph.D.

2) *Národní výbor a vznik Československa 1918–1919*

garant: PhDr. Petr Prokš, CSc.

3) *Příčiny a následky vzniku radikálně levicového hnutí ve střední Evropě 1918–1921*

garant: PhDr. Emil Voráček, DrSc.

4) *Role velmocí při vytváření národních států a postavení Maďarska ve versailleském systému*

garant: PhDr. Eva Irmanová, CSc.

5) *Stát a „jeho“ podnikatelé. Rozdíly a styčné plochy mezi státní byrokracií a podnikateli v 19. a 20. století*

garant: prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.

Program Město jako laboratoř změny. Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život

1) *Inovativní diagnostické metody časově závislých změn v technických materiálech*

garant: Mgr. Kateřina Bobková-Valentová, Ph.D.

2) *Kulturní dědictví – zranitelnost a odolnost proti riziku přírodních i člověkem vyvolaných nebezpečí*

garant: Mgr. Kateřina Bobková-Valentová, Ph.D.

Program Paměť v digitálním věku

1) *Akademická encyklopedie českých dějin sv. 3 (Č/2) – zpřístupnění plných textů*
garant: PhDr. Václava Horčáková

2) *Návštěva historické knihovny v době digitální*
garant: Mgr. Kateřina Bobková-Valentová, Ph.D.

3) *Biografický slovník českých zemí, elektronická databáze*
garant: PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D.

4) *Digitalizace databáze dějin všedního dne*
garant: Mgr. Vojtěch Kessler, Ph.D.

5) *Portál Historický atlas měst ČR*
garant: prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Program Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace

1) *Konceptualizace a prožitky „velkých“ válek ve 20. století*
garant: doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

2) *Metodologicko-didaktický seminář: Ve stínu středověku a moderních dějin? Jak a proč učit o raném novověku*
garant: PhDr. Jiří Hrbek, Ph.D.; PhDr. Jan Květina, Ph.D.

3) *Naše někdejší krize: Sociální interakce (nejen) středověké společnosti v „krizových dobách“*
garant: PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc.

4) *Slavnosti jako forma komunikace v dobách krize*
garant: prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

V roce 2021 se pracovníci HÚ zapojili do přípravy nových programů *Strategie AV21*, zejména programu *Anatomie evropské společnosti – historie, tradice, kultura, identita*, který byl přijat k financování, a programu *Kulturní dědictví v éře Digital Humanities*.

■ Konference, semináře, kolokvia, workshopy

Přes komplikace dané pandemickou situací představili pracovníci HÚ v roce 2021 výsledky výzkumu na domácích i mezinárodních konferencích, pravidelně pořádaných pomocí on-line platform. HÚ uspořádal nebo spolupořádal patnáct mezinárodních konferencí, konferenčních panelů, kolokvií, workshopů a setkání v součinnosti se zahraničními i domácími institucemi, jejichž cílem byla kromě otevření některých nových badatelských otázek a jejich dalšího rozvoje v rámci mezinárodní vědecké komunity také reflexe významných výročí českých (československých) i světových dějin a jejich zprostředkování širší odborné i laické veřejnosti.

Přehled organizovaných konferencí / akcí s mezinárodní účastí v roce 2021

Název: *Nové pohledy na dějiny dělnického hnutí v letech 1848–1948 v současné české historiografii.*

Datum a místo konání: 19.–20. 4. 2021, on-line, Zoom.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Ústav hospodářských a sociálních dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Název: 17. historickogeografická konference *Živá voda v historických krajinách.*

Datum a místo konání: 19. 5. 2021, Praha (stream + videozáznam).

Pořadatelé: Výzkumné centrum historické geografie (Historický ústav AV ČR, v. v. i. Praha a Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha); Komise pro historickou geografii; Sekce historické geografie a environmentálních dějin České geografické společnosti.

Název: *Lanna et Lanna.*

Datum a místo konání: 1.–3. 6. 2021, Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; komunikační agentura NEBE.

Název: *„Do bibliotéky také jsem vzal nejedny knihy...“ Protestantská literatura a knižní kultura ve střední Evropě v 16. a 17. století.*

Datum a místo konání: 14. 9. 2021, Praha.

Pořadatel: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: *Prameny Krkonoš. Krkonoše v proměnách 20. století.*

Datum a místo konání: 15.–16. 9. 2021, Vrchlabí.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy; Správa Krkonošského národního parku.

Název: *Krize a stát. Na příkladu Československa v meziválečném období / Crisis and state: Czechoslovakia between World Wars as an example.*

Datum a místo konání: 23.–24. 9. 2021, Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Národní archiv; Filozofická fakulta Jihočeské univerzity.

Název: *Übergänge in pädagogischer und bildungshistorischer Perspektive vom Mittelalter bis zur Postmoderne / Transitions in the Perspective of Pedagogy and Formation History from Middle Ages to Postmodernism.*

Datum a místo konání: 30. 9. – 1. 10. 2021, on-line, Zoom.

Pořadatelé: Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte, Sektion Historische Bildungsforschung der Deutschen Gesellschaft für Erziehungswissenschaft, Berlin; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Saarland University, Saarbrücken; Università Cattolica del Sacro Cuore, Milano; Eötvös Loránd University, Budapest.

Název: *Räume und Siedlungen. Höfe und Residenzen im Mittelalter VIII. / Spaces and Residences. Research on Courts and Residences in the Middle Ages VIII.*

Datum a místo konání: 1. 10. 2021, on-line, Zoom.

Pořadatelé: Výzkumné centrum dvory a rezidence ve středověku; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; projekt *Residenzstädte im Alten Reich (1300–1800)*, Akademie der Wissenschaften zu Göttingen a Christian-Albrechts-Universität zu Kiel.

Název: *Zvířata ve městě / Animals in the City.*

Datum a místo konání: 5.–6. 10. 2021, Praha.

Pořadatelé: Archiv hlavního města; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy; Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem; Institut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie; Pražská ZOO.

Název: *Radikální levice ve střední Evropě a její vývoj od konce první světové války do roku 1933 / The Radical Left in Central Europe, and its Development from the End of World War I to 1933.*

Datum a místo konání: 14.–15. 10. 2021, Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Národní archiv; Filozofická fakulta Jihočeské univerzity.

Název: *Migrační procesy a mobilita evropských Židů na přechodu od středověku k novověku / Migration processes and the mobility of European Jews at the transition from the Middle Ages to the Modern Age.*

Datum a místo konání: 14.–15. 10. 2021, Praha.

Pořadatel: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: *Ne-svoboda, despotie a totalitarismus v kultuře a v kulturních dějinách / Un-freedom, Despotism, and Totalitarianism within Culture and Cultural History.*

Datum a místo konání: 20.–22. 10. 2021, Brno.

Pořadatelé: Česká společnost pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s.; Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: *Soumrak „klasických“ edic? Diplomataře, registáře a aktuální problémy edičního zpřístupňování pramenů listinného charakteru ze 14.–19. století.*

Datum a místo konání: 4.–5. 11. 2021, Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.

Název: *Církev a krize v průběhu staletí.*

Datum a místo konání: 8.–9. 11. 2021, on-line, Zoom.

Pořadatelé: Centrum pro církevní a náboženské dějiny; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Katedra církevních dějin a literární historie Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy.

Název: *Balkan Express 2021 – Neighbors and Neighborhood in the Balkans.*

Datum a místo konání: 12.–13. 11. 2021, Praha.

Pořadatelé: Fakulta humanitních studií UK; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.; Ústav mezinárodních studií; Česká společnost pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s.

Mezinárodní konference / Internationale Konferenz

Migrační procesy a mobilita evropských Židů na přechodu od středověku k novověku

Migrationsprozesse und Mobilität der europäischen Juden am Übergang vom Mittelalter zur Neuzeit

Organizátor / Veranstalter: Historický ústav Akademie věd České republiky / Historisches Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik

Termín / Datum: 14.–15. 10. 2021
Místo / Ort: Praha, Vila Lanna

Konference se koná virtuálně prostřednictvím platformy Zoom / Konferenz findet sich im digitalen Modus per Zoom statt.

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky
INSTITUTE OF HISTORY
Czech Academy of Sciences

Akademie věd České republiky
The Czech Academy of Sciences

ZVÍŘATA VE MĚSTĚ

40. mezinárodní konference Archivu hlavního města Prahy pořádaná ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd České republiky, Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy, Filozofickou fakultou Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Institutem Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie a Zoologickou zahradou hl. m. Prahy

Akademie věd České republiky, Národní 3, Praha 1

TIERE IN DER STADT

40. Internationale Tagung des Archivs der Hauptstadt Prag in Zusammenarbeit mit dem Institut für Geschichte der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, der Fakultät für Humanistische Studien der Karls-Universität, der Philosophischen Fakultät der J. E. Purkyně-Universität in Ústí nad Labem, dem Institut für Geschichte und Archiwissenschaft der Pädagogischen Universität in Krakau und dem Zoologischen Garten der Hauptstadt Prag

Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Národní 3, Praha 1

4th International Balkan Studies Conference November 12–13, 2021 Prague, Czech Republic

Balkan Express 2021

#BALKANEXPRESS

Neighbors and neighborhood in the Balkans

PROGRAM

The conference has been supported by Strategy AV21 – top research in the public research organization of the Czech Academy of Sciences.

Date: November 12–13, 2021
Address: Pilskova 23/75, 182 00 Praha 6
Conference language: English

Organizing institutions:
Faculty of Humanities, Charles University;
Institute of History of the Czech Academy of Sciences;
Institute of Ethnology of the Czech Academy of Sciences;
Institute of International Studies, Faculty of Social Sciences;
Charles University;
Czech Association for Slavic, Balkan and Byzantine Studies.

Organizing committee:
Mgr. Jana Bittnerová, DSc.,
Mgr. Milana Horavcová, DSc.,
Mgr. Jitka Skandrlíková,
Mgr. Markéta Slavíková, Ph.D.,
František Šístek, M.A., Ph.D.

Contact: konferencibalkan@gmail.com

INSTITUTE OF HISTORY
Czech Academy of Sciences

National Archives
Czech Republic

Filozofická fakulta
Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
University of South Bohemia in České Budějovice

Strategy AV21
top research in the public research organization of the Czech Academy of Sciences

Institute of History of the Academy of Sciences of the Czech Republic, public research Institute, the National Archives and the Faculty of Philosophy of the University of South Bohemia

cordially invite you to
the international conference

CRISIS AND THE STATE
On the example of Czechoslovakia in the interwar period

When:
Thursday and Friday 23rd and 24th of September 2021

Where:
National Archives, Archivní 2257/4, 149 00 Prague 4, Cinema

Transport connections:
Chodovec: bus stop, buses no. 115, 125, 136, 170, 203 and 213

Conference languages:
Czech, English, Russian (without translation)

Contribution abstracts are available at:
<https://www.nacr.cz/konference-a-seminare/krize-a-stat-2>

INSTITUTE OF HISTORY
Czech Academy of Sciences

National Archives
Czech Republic

Filozofická fakulta
Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
University of South Bohemia in České Budějovice

Strategy AV21
top research in the public research organization of the Czech Academy of Sciences

Další konference / akce organizované HÚ v roce 2021

Název: *100 let od navázání česko-australských oficiálních vztahů (aneb „My a klokani“).*

Datum a místo konání: 26. 1. 2021, Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Národní muzeum.

Název: *Ludmila jako most mezi staletími a generacemi.*

Datum a místo konání: 14. 9. 2021, Praha.

Pořadatel: Senát Parlamentu ČR; garantem historické sekce: doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D., DSc. (Historický ústav AV ČR, v. v. i.).

Název: *Kartografická výročí 2020/2021 – 300 let Müllerovy mapy Čech.*

Datum a místo konání: 15. 9. 2021, Praha (předtočená vystoupení).

Pořadatelé: Česká kartografická společnost; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Katedra geomatiky Českého vysokého učení technického v Praze Fakulty stavební; Filosofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem; Česká geografická společnost.

Název: *Raný novověk online. Jak a proč učit o 16.–18. století?*

Datum a místo konání: 15. 10. 2021, Praha.

Pořadatel: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: *Naše někdejší krize: Sociální interakce preindustriální společnosti v „krizových dobách“.*

Datum a místo konání: 19. 10. 2021, Praha.

Pořadatel: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: *Setkání uživatelů knihovnických systémů firmy KP-SYS.*

Datum a místo konání: 10. 11. 2022, Praha.

Pořadatelé: firma KP-SYS; Oddělení historické bibliografie Historického ústavu AV ČR, v. v. i.

**Raný novověk online.
Jak a proč učit o 16.–18. století?**

15. 10. 2021

Nejen uplynulý rok prokázal, že kvalitní výuka dějepisů závisí v prvé řadě na profesionálních učitelích – talosých, kteří jsou kromě svých zkušeností a času ochotni nabídnout neutuchající zápal, všli improvizovat, jakou schopnost učit se neustálé novým situacím, třetinou spolupráci a neobtě se požádat o radu. Mnozí nazývají jak na finity svých časových možnosti, tak překvapivě na nedostatek know-how. Hledali, na koho se obrátit, či rychle potřebovali pomocnou ruku. A nejdříve si u různých témat nevedli rady. Neptekvapi, že zatímco ke středověkým a zejména moderním dějinám lze nalézt dostatek potřebného výukového materiálu (weby Clowka v tisku, moderní dějiny.cz), pro „mezičasy“ 16. až 18. století tomu tak není.

Proto bychom vás rádi pozvali na seminář sdílení rad a otázek spojených primárně s online výukou raného novověku. Mělo by se jednat o setkání lidí s učitelkou praxi, historiků a didaktiků. Seminář se bude konat v pátek 15. října 2021 od 10:00 zhruba do 15:00 v budově Historického ústavu Akademie věd ČR v Praze na Proseku (Prosecká 809/76, Praha 9, Velká zasedací místnost).

V čem může být historik užitečný učitel? V čem didaktik historikovi? A v čem učitel didaktikovi?

To jsou jen některé z celé řady otázek, na něž bychom během našeho semináře rádi přinesli možné odpovědi. Přestože se zvládní výzev v současné výuce nepochybně týká všech oborů, náš seminář bude zaměřen na výuku témat dějin 16. až 18. století (českých i světových).

Proč právě jim? Domníváme se totiž, že ačkoliv dějiny 20. století byly ve výuce dlouho podceňovány, představují dnes okázalý příklad atraktivní vzdělávací oblasti, u níž mají učitelé i žáci – i díky široké škále metod a dostupných materiálů – poměrně jasnou představu o smysluplnosti svého studia. Na našem semináři budeme proto cílit zejména na pojetí a smysl výuky těch historických témat, jež nemají jednoznačný přesah do dnešní společnosti, a na něž tak řada žáků může reagovat těžko zodpověditelnou otázkou: „A k čemu mi to bude, když se to stalo tak dávno?“

Seminář bude koncipován jako otevřená setkání učitelů, historiků a didaktiků, kteří budou mít během jednodenního workshopu chuť nastartovat nový projekt. Ten bude svým zaměřením cílit právě na rozvoj spolupráce mezi pedagogickou a vědeckou veřejností a zároveň i na vytváření nových dějepisných učebních materiálů a online platform zaměřených na tematicku dějin od začátku 16. do konce 18. století s možností dalšího rozšíření směrem do 19. století, popř. do středověku.

**Naše někdejší krize:
Sociální interakce preindustriální společnosti v „krizových dobách“**

(workshop pořádaný v rámci výzkumného programu Strategie AV 21
Odolná společnost pro 21. století)

Akademické konferenční centrum
(Praha-Staré Město, Husova 4a – budova Filosofického ústavu AV ČR),
19. října 2021, 9,30 hod.

PROGRAM

ÚVOD (9,40 hod.)
Robert Šimůnek: „Zrození krize“ – „krize“ / „katastrofa“ jako pozdní zástřešující kategorie a terminus technicus moderních společnostíých věd

KRIZE JAKO MODERNÍ KONSTRUKT (10,00 hod.)
Eva Doležalová: Společnost, církev a krize (českého středověku)

Přestávka (10,30 hod.)

KATASTROFY OČIMA ÚČASTNÍKŮ I POZDĚJŠÍCH GENERACÍ (10,50 hod.)
Marie Tolnerová: Skutečnost a její záznam „Katastrofy“ v narativních pramenech

Jan Klíma: Město a válka: dopad viděných událostí do každodenního života očima současníků

Kamil Bořán: Osmanské krize a raný knižník

Přestávka (12,30 hod.)

KRIZE A KATASTROFY JAKO VIS MAJOR (13,00 hod.)
Tomáš Klíma: Společnost, ekonomika a problematika zorných vstů v pozdním středověku. Česko ve středověkému zorném zorném (1350–1450)

Jan Klíma: Setcovy plody jako specifický typ katastrofy: jeho reálné dopady a interpretace v lokální paměti a legendách

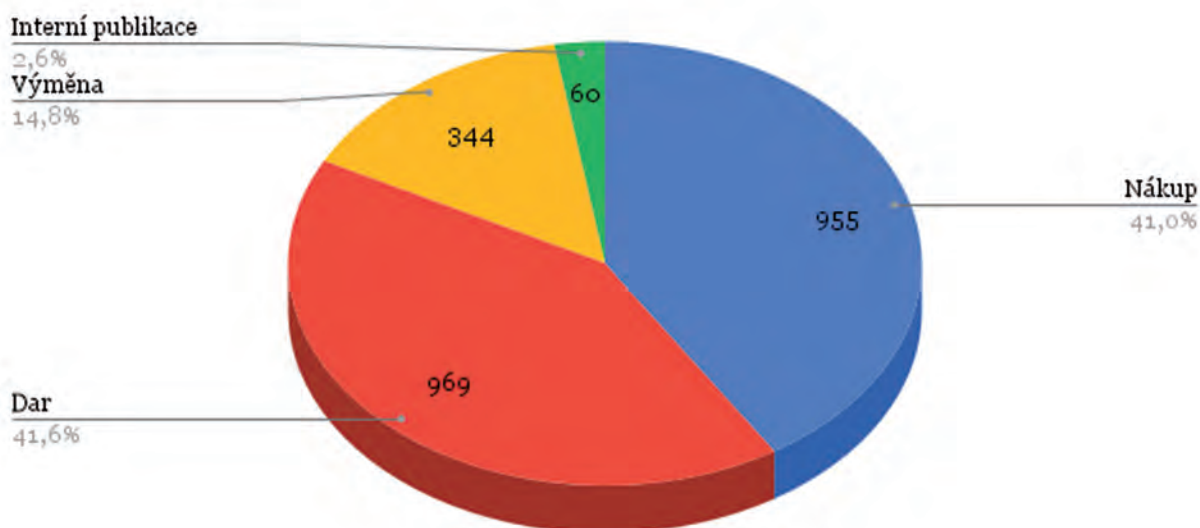
Kamil Černý: Mor a netřovice: dva modely lékařského myšlení a epidemických

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

■ Knihovna Historického ústavu AV ČR, v. v. i.

Knihovna HÚ, jakožto největší oborová knihovna Akademie věd ČR, pečuje o unikátní fond zaměřený na dějiny českých zemí v domácím i celosvětovém kontextu již více než sto let. Systematicky budovaná knihovní kolekce v současnosti čítá přibližně 264 740 knižních jednotek, přičemž jen za poslední rok se rozrostla o 2 328 novinek. Nepostradatelnou součástí nových titulů jsou též přibližně tři stovky kontinuálně odebíraných domácích i zahraničních časopisů, z nichž za zmínku zvláště stojí jinde zcela nedostupné kompletní řady menších, regionálních periodik, tvořících nepostradatelný zdroj informací pro naše čtenáře již od roku 1921 a posílený v době poválečné o povinné výtisky zasílané vlastivědnými spolky.

Způsob doplňování fondu knihovny v roce 2021.

Výjimečným, i když dosud nedostatečně doceněným, je soubor necelých dvou tisíc starých tisků, který projde odbornou katalogizací. Základní díla české i zahraniční historiografické produkce, topografické soupisy, hagiografické a biografické spisy, náboženská, ekonomická či právní pojednání se zatím dočkala jen výběrové digitalizace a prezentace v rámci digitální knihovny *Manuscriptorium*. V příštích letech se však v rámci zpřístupnění ústavního *Krameria* očekává jejich postupná katalogizace a digitalizace podpořená programem VISK 4.

Knihovna, dodržujíc všechny aktuální knihovnické standardy, zatím stále využívá poslední verzi knihovního systému ALEPH a všechny takto ukládané záznamy odesílá do *Souborného katalogu ČR*. K evidenci nadále slouží i lístkové katalogy (kompletně zdigitalizované), v nichž se nachází ta část fondu, jež nebyla z kapacitních důvodů převedena v rámci retrokatalogizace uskutečněné v minulých letech.

Služby čtenářům

Přetrvávající nepříznivá epidemiologická situace významně ovlivnila provoz knihovny i v roce 2021. Nepříznivé dopady živelných proměn nejrůznějších vládních nařízení částečně eliminovaly interně vhodně nastavené podmínky pro fungování výpůjčního protokolu i střídání knihovníků během částečné práce z domova. Kromě běžné agendy jsme i letos zaznamenali setrvalý nárůst počtu badatelských dotazů i zájemců o meziknihovní výpůjčky. Nebývalé oblibě se těšily i elektronické zdroje, a to jak databáze dostupné přes vzdálený přístup z mateřské knihovny Akademie věd ČR, tak i databáze *Děl nedostupných na trhu*, otevřená prostřednictvím speciálního přístupového bodu spravovaného Národní knihovnou ČR, který alespoň dočasně zmírnil nepříjemnou absenci funkčního přihlášení přes preferovanou a široce rozšířenou identitu EduID.

Knihovní fond

Důležitou součástí akvizice v roce 2021 bylo kromě nákupů také několik významných knižních darů. Katalogizátoři zpracovali přibližně tisícovku titulů z knihoven manželů Olivových, Josefa Harny, Muzea Ústí nad Labem, bývalé knihovny Státního okresního archivu Praha-východ či Národní knihovny ČR. Do ústavu se také konečně po řadě peripetií podařilo dovést část knihovny profesora Bedřicha Löwensteina, jejíž katalogizace stále probíhá. Díky úspoře grantových prostředků z důvodu omezení zahraničních cest i organizace konferencí mohla knihovna, zvláště v posledních měsících roku, zakoupit řadu důležitých zahraničních publikací.

KNIHOVNA HISTORICKÉHO ÚSTAVU

BURZA KNIH

—

Středa 23. června 2021 od 9:00

V červnu 2021 proběhla dlouho odkládaná burza knih.

Nejen díky darům, ale i skrze některé výměny se k nám dostala řada duplicitních publikací, které jsme z prostorových důvodů nemohli zařadit do fondu. Narůstající zásoby takto vyřazených knih jsme pak konečně v době relativního epidemiologického uvolnění na začátku června nabídli v rámci burzy knih všem zájemcům z řad našich zaměstnanců a veřejnosti. Seznamy duplikátů byly rozeslány též veřejným knihovnám a dalším institucím.

Národní článková databáze

Rok 2021 byl rovněž ve znamení realizace projektu VISK 9/I, v jehož rámci jsme začali excerpovat články z vybraných odborných historických periodik a odesílat je do Národní článkové databáze ANL. Po dohodě s koordinátorem obdržel každý zaměstnanec knihovny několik titulů, které rozepisoval podle bibliografických standardů stanovených Národní knihovnou ČR se zvláštním důrazem na věcný popis, jehož vysokou kvalitu může garantovat právě odborná vědecká knihovna. Data byla v pravidelných měsíčních intervalech odesílána do báze ANL. Do konce roku bylo takto exportováno více jak 3 000 záznamů.

Po roční pauze se opět konal největší knižní svátek *Svět knihy* na výstavišti v Holešovicích.

Knižní veletrhy

Po několikaleté pauze se knihovna opět ujala pořádání knižních veletrhů. Ty se letos po odmlce způsobené pandemií Covidu-19 mohly opět uskutečnit. I když se vše připravovalo poměrně narychlo, podařilo se v rámci podzimního *Světa knihy* prezentovat knihu *Tváře války. Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků* (V. Kessler, J. Šrámek) formou moderované diskuze a autorského čtení. Přímo na stánku HÚ pak proběhla v pátek 24. září 2021 od 14:00 do 17:00 hodin autogramiáda knihy *Ringhofferové. Rodina a podnikání* profesora Milana Hlavačky.

Kromě organizačně náročného, několikadenního *Světa knihy* se ústavní knižní produkce vystavovala ještě na dvou menších veletrzích. V říjnu na půdě univerzity v Hradci Králové, kde kolegyně Jitka Močičková signovala jménem autorského kolektivu reprezentativní publikační počin *Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století*, a o měsíc později se v pardubickém zámku konal veletrh *Zámek plný knih*. Na všech akcích se knižní nabídka HÚ těšila zájmu studentů, laické i odborné veřejnosti.

Debata nad knihou *Tváře války. Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků* s Vojtěchem Kesslerem.

Stoleté výročí

Již v roce 2020 byly zahájeny přípravy na oslavu stoletého výročí knihovny. Komplexní pramennou rešerši, pravidelné návštěvy archivu i nekonečné tápání v neuspořádaném ústavním fotoarchivu zahrnila výstava *Sto let* instalovaná v prostorách ústavu v Praze na Proseku. Její vernisáž měla proběhnout v rámci *Týdne Akademie věd ČR* na začátku listopadu 2021, i tentokrát ovšem do plánů zasáhl

Covid-19 a místo komentované prohlídky byla natočena pouze krátká videa (dostupná na našem ústavním YouTube kanále),⁴³ v nichž jsme s diváky prošli jednotlivé postery alespoň virtuálně. Výstava, která je v současnosti stále k vidění na chodbě před proseckou studovnou, se dočkala i své interaktivní on-line verze.⁴⁴

Vybrané kapitoly z historie knihovny zazněly taktéž v rámci mezinárodní konference *Vita trans historiam*, která se konala on-line 13.–14. září 2021, a budou publikovány ve stejnojmenném sborníku. Dějiny ústavní knihovny opírající se o řadu dosud neznámých pramenů budou otištěny i jako jedna z kapitol připravované publikace k výročí instituce.

Závěrem

Po chaotickém a v mnoha ohledech složitém roce 2020 se situace pomalu uklidnila a i přes často překotnou organizaci a řešení nenadálých úskalí se rok 2021 již pomalu blížil normálnímu fungování knihovny, která se zase naplno věnovala jak péči o knihovní fond, tak vyřizování čtenářských dotazů a výpůjčním službám. Od jara zintenzivněly přípravy na prezentaci knihovny v rámci jejího stoletého výročí a řadu nových zkušeností přichystala i organizace knižních veletrhů, jejichž pořádání snad bude pokračovat i v letech následujících.

■ Rozhovor

Rozhovor PhDr. Jana Zelenky, Ph.D. s doc. PhDr. Danou Dvořáčkovou-Malou, Ph.D., vědeckou pracovnící Oddělení dějin středověku Historického ústavu AV ČR, v. v. i. a vedoucí Výzkumného centra Dvory a rezidence ve středověku⁴⁵

Zaměřuje se zejména na dějiny vrcholného středověku, výzkum panovnického dvora a dvorské kultury ve středověku a historiografii. Věnuje se také překladatelství středověké dvorské literatury. Absolvovala studium *Starších českých dějin* na Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, na stejném ústavu pak obhájila svou disertační práci *Splendor curiae regis. Život a kultura na dvoře posledních Přemyslovců* (2010). Habilitovala se v oboru *České dějiny* na Filozofické fakultě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem se spisem *Dvůr jako téma. Výzkum panovnické společnosti v českém středověku. Historiografie, koncepty, úvahy* (2021). Přednáší na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové.

Příští rok uběhne 10 let od založení Výzkumného centra Dvory a rezidence ve středověku, jak bys v předstihu zhodnotila jeho dosavadní fungování?

Výzkumné centrum bude sice slavit deset let, ale celý výzkumný záměr i organizační činnost se začala rozvíjet prakticky už od roku 2005. K roku 2013, kdy bylo následně založeno Výzkumné centrum DaR, proběhly tři pilotní konference, které se staly výchozí pro další bádání. Po těch letech totiž vidíme, že tři sborníky, které zasedání následovaly, otevřely systematicky vedený výzkum. Jednalo se o volbu témat, jež zejména domácí medievistice chyběla. Založení centra s řadou spolupracovníků pak bylo vlastně logickým vyústěním pro koordinaci další výzkumné činnosti, včetně organizace vědeckých setkání/konferencí. Během deseti let jsme spolu s kolegy volili formát konferencí na nezpracovanou problematiku, např. ženy na dvoře, děti, materiální zázemí, role narativních pramenů apod. Díky takto nastavené platformě centra a jeho programu, plánu konferencí a publikačním výstupům jsme dosáhli rovněž početné mezinárodní spolupráce. Dokonce někteří kolegové ze zahraničních zemí jsou našimi členy, s jinými pracovišti podobného zaměření zase úzce spolupracujeme. Poměrem konferencí, publikací a mezinárodních kontaktů jsme tedy nepochybně dosáhli značných výsledků. Nicméně odkryli jsme rovněž nemalou řadu „neuralgických bodů“ české medievistiky, které v kontextu bádání stále čekají na důsledný výzkum.

A co výhledy do budoucna, vidíš další možnosti výzkumu, jakým směrem se podle Tebe má smysl ubírat?

Jednak ve smyslu toho, co jsem naznačila, kdy je potřeba zaměřit se ve dvorské problematice na stále nezpracovaná místa. Jsme totiž v situaci, kdy máme popsané metody. Příkladem je excelentní

aplikace teorie sociálního systému (přišel s ní prof. J. Hirschbiegel) na chování dvorské společnosti. Díky tomu víme, že každý dvůr se chová systémově stejně, vytváří stejná pravidla, jež se pouze mění v čase a rozrůstají se. Na druhou stranu ale stále nemáme zpracované dvory řady jednotlivých panovníků. Příkladný zůstává stále dvůr Karla IV., tedy naši ikony středověku, o níž mnoho víme, ale kupř. prosopograficko-strukturální analýza jeho dvora schází. Tento směr nám tak stále zůstává – dopracovat tzv. dvory, jež schází. A jako druhý klíčový směr vidím mezioborový přístup. Jedná se o spolupráci zvláště s jazykovědci (v posledních letech to byla hlavně rehabilitace našich německých pramenů) pro akceptování vernakulárních jazyků nejen domácího středověku. Za další pak spolupráce například s archeology, protože stále více se ukazuje, jak velký vliv měla materiální kultura apod. Písemné prameny pro poznávání života předků – jinak řečeno dějiny každodennosti – už nestačí.

Vnímáš tedy mezioborovou spolupráci jako aktuálně nejvíce klíčovou právě ve vztahu ke dvorskému výzkumu?

Přesně tak. Jak jsem již říkala, nemůžeme se bez ní obejít. Ostatně náš výzkumný plán aktuálně otevřel druhé období a založen byl právě na mezioborové spolupráci jako premise. Vznikly také týmy garantů pro jednotlivá výzkumná témata, kde mají mezinárodní zastoupení historici, jazykovědci či archeologové.

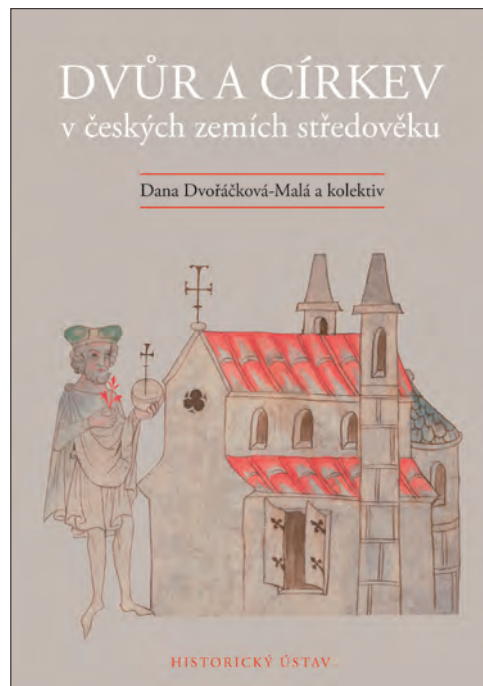
Vedle vlastní vědecké práce se věnuješ rovněž pedagogické činnosti. Jak vidíš budoucnost oboru a zejména samozřejmě medievistiky? Máme co nabídnout ve stále se zrychlujícím světě mobilních aplikací a virtuální reality?

Myslím, že máme. Právě výsledky komparace oborů a ukázky společného výzkumu mohou být pro studenty zajímavé. Mnohem více bych tedy do výuky zařadila profil všedních, každodenních dějin, výuku orientovala na témata tak, aby studenti byli vedeni k tomu, že dobu je potřeba pochopit v jejím kontextu. Evolucionalistický výklad, který je stále elementární ve výuce již od základních škol, spíše studenty odrazuje. Je potřeba ukazovat dějiny doby, nikoliv dějiny fakt, které „pouze kráčely“ od primitivního k modernímu, k lepšímu apod. Každodennost našich předků je podle mých zkušeností pro studenty atraktivní. Ve vztahu k mezioborovým přístupům, o nichž jsme hovořili, to jde ruku v ruce třeba i s historickým či archeologickým experimentem. Mnozí studenti to ostatně sami dělají například formou *living history*. Mnozí se také inspirojí počítačovými hrami apod. S tím je potřeba dnes počítat a umět na to ve výuce reagovat.

Zájem o *living history* v posledních letech skutečně výrazně narostl. Lze vysledovat nějaké základní trendy a kvalitativní vývoj? Ostatně Ty se sama pohybuješ také v *living history*. Jaké to je, když si Ty jako medievistka profesionál „hraješ“ na středověk?

Odpověď má mnoho rovin a zároveň otázka ukazuje, jak si jako historici neumíme poradit s experimentálním přístupem, resp., jak ho exaktně uplatnit v bádání. Už bych tomu dnes neříkala „hra na historii“, byť je to ve chvílích mého volného času. Z profesního hlediska je pro mne i přítomnost např. v prostorách, kde se třeba buduje středověký skanzen šlechtického dvorce, prostorem jakési laboratoře. Tzn., že pro mne je to výzkumný prostor, který spočívá v rovině experimentálních pokusů, tedy třeba výroby látek, oděvů, dobového vaření, praxe stavebních technologií apod. Mimo chodem tyto postupy jsou běžné pro řadu archeologů, jsou označovány za experimentální archeologii a v rámci oboru mají podporu.

Z mého pohledu to vnímám tak, že pokud se zabývám dějinami každodennosti a nejen té nejvýše společensky postavené, tzv. dvorské, nelze experiment vynechat, stejně jako mezioborovou spolupráci, jak jsem již říkala. To mi tedy aktuálně schází, možnost experimentální historie coby adekvátního badatelského přístupu. Protože, pokud chci např. psát o stravování ve středověku a neučiním žádné pokusy v tomto směru, ať už půjde o vaření, nebo pěstování apod., tak jak pak obhájím metodu? Přijde mi tedy, že jsou témata, kde se jednoduše tak říkajíc od stolu zvednout musím. V rámci různých skupin či sdružení, které se *living historii* věnují, abych zodpověděla otázku, je samozřejmě kvalita různá. Jako profesionálové bychom toto ale hodnotit neměli. V jejich případě se o výzkum nejedná. To skutečně spíše mně, jako medievistce, schází badatelské možnosti pro experimentální laboratoř.

DaR

II. Mezinárodní spolupráce

HÚ je zapojen do řady mezinárodních aktivit. Ty se odehrávají na úrovni jednorázových konferencí či při přípravě publikací, jako dlouhodobé spolupráce se zahraničními pracovišti v rámci bilaterálních či multilaterálních smluv nebo dalších projektů a také jako aktivity organizované a koordinované ze zahraničního pracoviště HÚ – *Českého historického ústavu v Římě* zapojeného do sítě světových historických ústavů působících v Římě a Vatikánu a jejich dlouhodobých edičních i dalších badatelských projektů zahrnujících celou historickou epochu od počátků až do současnosti.

Pracovníci HÚ dále aktivně prezentovali výsledky výzkumu na světových kongresech a dalších významných mezinárodních konferencích v České republice i v zahraničí. HÚ uspořádal nebo spolupřádal patnáct mezinárodních konferencí, konferenčních panelů, workshopů a setkání v součinnosti se zahraničními i domácími vysokoškolskými i mimouniverzitními institucemi a podílel se také na několika dalších rozpracovaných mezinárodních projektech.

Nové formy mezinárodní spolupráce jsou rozvíjeny také v rámci *Programu pro podporu mezinárodní spolupráce začínajících výzkumných pracovníků AV ČR* (Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte, Universität Wien; Institut für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung, ÖAW, Wien) a v souvislosti s připravovanými mezinárodními grantovými projekty. Dlouhodobě se rozvíjí spolupráce na základě bilaterálních či multilaterálních smluv například s Universität Stuttgart, Universität Trier, Technische Universität Dresden, Collegium Carolinum (München), s Russian State University for Humanities in Moscow, Institute of Slavic Studies of the Russian Academy of Sciences (první ze smluv vypovězena po ruské agresi na Ukrajině v únoru 2022, účinnost druhé pozastavena), Instytutem Historii Polskiej Akademii Nauk ve Varšavě a Historickým ústavem SAV v Bratislavě. Ve spolupráci s Instytutem Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza v Poznani je společně připravováno hlavní téma *XXIII. světového kongresu historických věd CISH* (Comité international des sciences historiques) v Poznani (2022). HÚ se tak jako první česká výzkumná instituce v historii světových kongresů bude podílet na této vrcholné formě jednání (Major Theme). Ústav dále intenzivně připravuje pořádání kulatého stolu a spolupřádaní Joint Session na tomto kongresu.

■ Příprava XXIII. mezinárodního kongresu historických věd v Poznani

XXIII. světový kongres historických věd (23rd International Congress of Historical Sciences) v Poznani je vrcholnou příležitostí k interkontinentální prezentaci výsledků jednotlivých národních historiografií a zároveň k navázání mnohostranných vědeckých vztahů. Za standardní situace se kongres koná pravidelně jednou za pět let. Na přípravě poznaňského kongresu se podílejí pracovníci HÚ již od roku 2016, a to mimořádnou měrou. Vzhledem k celosvětové pandemii Covid-19 bylo toto mezinárodní historické fórum posunuto ze srpna 2020 nejprve na rok 2021 a potom na 21.–27. srpen 2022.

Na přípravě kongresu se významně podílí Český národní komitét historiků, jehož členy z HÚ jsou Roman Baron a Jaroslav Pánek. Výsledkem mnoha jednání a konkrétních návrhů je nadprů-

měrná účast českých historiků v organizaci jednotlivých tematických zasedání kongresu. Vědečtí pracovníci HÚ jsou organizátory kulatého stolu *The Woman and Global Migration* (Z. Zudová-Lešková) a spolu s polskými a maďarskými historiky se podílejí – poprvé v dějinách české historiografie – na přípravě jednoho ze tří hlavních témat (Major Theme MT03) *Towards a Balanced Historical Knowledge: State and Nation in a Comparative Perspective – Paradigms of Investigation, Narratives, Explications* (T. Schramm, University of Poznan; J. Pánek, Institute of History of the Czech Academy of Sciences; A. Pók, Institute of History at the Research Centre for Humanities of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest). Jelikož pandemie a dvojí odklad způsobily značné problémy v předpokládané účasti referentů z Dálného východu, Afriky a Latinské Ameriky, vznikla výjimečná příležitost posílit účast referentů z evropských zemí. Spoluorganizátor hlavního tématu Jaroslav Pánek v roce 2021 zajistil zvýšený podíl českých referentů dohodou se zástupci dalších participujících států, a to tak, že do plenárního zasedání kongresu byl zařazen referát *Legal Cultures between Europe and the Far East in Historical Context*, který přednese prof. Michal Tomášek, místopředseda Vědecké rady Akademie věd ČR a předseda Komise pro vědeckou hodnost DSc.

■ Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte

HÚ rozvíjí dlouhodobě spolupráci s německými a francouzskými univerzitami rovněž zapojením do německého Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte (založen jako součást sekce Historische Bildungsforschung v r. 1985), v jehož vedení je Martin Holý již několik let. Tato pracovní skupina pořádá pravidelně mezinárodní konference na řadu dosud neprobádaných témat. Výstupy z nich jsou publikovány buď v časopisecké formě, anebo v podobě samostatných publikací. Primární výzkumnou doménou jsou zde především dějiny předmoderního vzdělávání v širokém kontextu evropských kulturních, politických a náboženských dějin, stejně jako i další aspekty. Cenná je zde rovněž mezioborová spolupráce zejména mezi historiky, odborníky na pedagogiku, literární vědu, filozofii, teologii či sociologii. Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte pořádá rovněž pravidelné přednášky pro odborníky i širší veřejnost. Bližší informace o něm jsou k dispozici na webových stránkách.⁴⁶

■ Corpus der Quellen zur Geschichte der Juden im spätmittelalterlichen Reich

Mezinárodní projekt vedený prof. Dr. Lukasem Clemensem (Arye Maimon-Institut für Geschichte der Juden, Universität Trier) je zaměřen mj. na zpracování všech dochovaných pramenů k dějinám židovského osídlení v prostoru středověké Říše a jejich zveřejnění na internetovém portálu. Na projektu se podílejí vědecké instituce z Německa, Rakouska, Švýcarska, České republiky a Izraele. Mezinárodní dohoda o spolupráci byla uzavřena mezi Arye Maimon Institut a HÚ r. 2009. Od té doby se pracovníci Oddělení dějin středověku HÚ (E. Doležalová, L. Blechová) ve spolupráci s některými dalšími externími specialisty podílejí na přípravě vydávání české řady *Pramenů k dějinám Židů v Čechách a na Moravě ve středověku*, stejně tak jako na tvorbě portálu.⁴⁷

■ Česko-ruská komise historiků a archivářů

Při HÚ funguje Česko-ruská komise historiků a archivářů, jež byla založena v roce 1995. Jejím předsedou je od r. 2004 Jan Němeček a tajemníkem Emil Voráček. Komise se schází pravidelně jednou za dva roky střídavě v Praze a v Moskvě. Cílem činnosti komise je koordinace a podpora výzkumu česko(slovensko)-ruských (sovětských) vztahů a jejich vývoje v moderních dějinách. Komise vedle pravidelných zasedání pořádá mezinárodní tematické konference a publikuje výsledky práce komise. Činnost komise byla v únoru 2022 pozastavena v důsledku agrese Ruské federace vůči nezávislé Ukrajině.

■ Digitální edice

Elektronická edice jezuitských *litterae annuae*⁴⁸ vznikla jako testovací prostředí pro *Metodiku evidence dokladů hmotné kultury v narativních pramenech se zaměřením na zpřístupnění kulturně historických informací v cizojazyčných pramenech* (certifikováno Ministerstvem kultury ČR, 23. února 2021). Projekt vznikl po seznámení se autorů s řešením zvoleným týmem Varšavské univerzity (Laboratory for Source Editing and Digital Humanities AL UW) pod vedení Anny Skolimowké a Magdaleny Turské pro elektronickou edici korespondence polského humanisty Jana Dantyszka.⁴⁹ Základem se tak stalo použití standardu TEI. Realizaci pomohla cesta zvolená domácím projektem *Vokabulář webový*,⁵⁰ která zjednodušuje práci pomocí editace v prostředí speciální šablony v programu MS Word a následné poloautomatické transformace do TEI. Zcela inovativně byla pak tato platforma rozšířena o nástroje umožňující komunikaci s databází (v našem případě *Bio-bibliografickou databází řeholníků*), která poskytuje prostředí pro vkládání a uchovávání informací sloužících věcným poznámkám v edici. Pro vizualizaci elektronické edice pak byl pro publikaci TEI dokumentů zvolen nástroj *Edition Visualization Technology (EVT)*, který je volně dostupný.⁵¹ Byl vyvinut na Univerzitě v Pise týmem vedeným profesorem Robertem Rossellim Del Turco a prochází neustálým zkvalitňováním, na němž se podílejí především uživatelské týmy. Náš tým patří k těm uživatelům, které zajímá především práce s rejstříky a možnosti práce s vícejazyčným vyhledáváním a v těchto oblastech se snaží přispět k rozvoji celého projektu.

■ Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen

V roce 2018 byla navázána spolupráce s přidruženou organizací Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen, pracovištěm při Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte, Universität Wien. Spolupráce vzešla z *Programu pro podporu mezinárodní spolupráce začínajících výzkumných pracovníků AV ČR*. Jejím cílem je pořádání společných vědeckých zasedání, reciproční výměna vědeckých pracovníků i příprava společných projektů. Spolupráce je dále rozvíjena i v rámci *Strategie AV21* (zpřístupňování, uchovávání a záchrana historických pramenů v digitálním věku s konkrétním zacílením na sbírku pramenů osobní povahy, které jsou postupně převáděny a zpřístupňovány v *Databázi dějin všedního dne*⁵²). Garantem projektu i mezinárodní spolupráce za HÚ je Vojtěch Kessler.

Databáze dějin všedního dne slouží badatelům, studentům a všem, kteří by rádi poznávali minulost našich předků. Obsahuje několik stovek pramenů osobní povahy, utříděných a systematizovaných. V databázi lze vyhledávat a využívat mnohých rejstříků. Prameny jsou dostupné on-line, případně na místě v budově HÚ.

■ Historický atlas měst České republiky

Projekt *Historický atlas měst České republiky* je realizovaný v HÚ už od roku 1994 a od samého počátku je součástí evropského projektu historických atlasů ke srovnávacím dějinám měst, připravovaných pod záštitou International Commission for Urban History. Projektu se účastní evropské země Velká Británie, Německo, Rakousko, Irsko, Francie, Itálie, Nizozemí, Česká republika, Polsko, Rumunsko, Švýcarsko, Švédsko, Norsko a Finsko. Spolupráce probíhá i v rámci evropských historických atlasů měst Commission internationale pour l'histoire des villes (J. Žemlička, R. Šimůnek). V současné době (tj. do r. 2021) bylo publikováno již třicet tři svazků *Historického atlasu měst České republiky*.

■ ICARUS

HÚ se v roce 2021 stal člen asociace ICARUS – International Centre for Archival Research, který sdružuje 180 archivů a vědeckých institucí ze 34 zemí Evropy, Kanady a Spojených států amerických. Své aktivity představil na plenárním zasedání (ICARUS CONVENTION #27) konaném on-line ve dnech 18. a 19. ledna 2021. Zapojení do této struktury ústavu poskytne přístup k informacím o aktivitách a projektech dalších zapojených institucí, umožní informovat o vlastních aktivitách partnerské instituce a dovolí připojit se k projektům rozvíjeným v rámci sdružení zaměřených zejména na činnosti v oblasti digital humanities. V neposlední řadě také projektovým týmům HÚ dovolí nachezovat vhodné zahraniční partnery pro své aktivity, a tak podstatně zlepšit efektivitu své práce.

■ Kooperace se Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy (IH PAN, Warszawa)

Výzkum vladařských dvorů a rezidenčních sídel ve středověku a raném novověku se stal ústředním tématem spolupráce mezi Výzkumným centrem Dvory a rezidence ve středověku v Praze (existujícím při HÚ) a Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy se sídlem při Polské akademii věd (PAN) ve Varšavě. Od roku 2017, kdy byla spolupráce navázána, se v rámci této spolupráce uskutečnilo několik mezinárodních konferencí završených společnými publikacemi. Za HÚ spolupráci zajišťují Dana Dvořáčková a Jan Zelenka.

■ Mezinárodní ediční projekt *Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské*

V roce 2014 byla navázána mezinárodní spolupráce na projektu *Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské*, na němž se vedle HÚ podílejí Univerzita ve Stuttgartu, Technická univerzita v Drážďanech a Vysoká škola teologická v Elstalu. Jde o interdisciplinárně pojatý projekt, jehož cílem je zpřístupnění pramenného korpusu evropského významu odborné veřejnosti z historických, teologických, filologických a kulturně-historických disciplín. V roce 2018 byl vydán první svazek registrové edice v německém nakladatelství Harrasowitz, v roce 2021 byl dokončen první svazek české mutace. Vydání dalších svazků je plánováno na několik příštích let.

■ Mezinárodní spolupráce při přípravě a vydávání Biografického slovníku českých zemí

HÚ vydal ve spolupráci s nakladatelstvími Libri a Academia v letech 2004–2021 již 24 sešitů mnohasvazkového národního univerzálního *Biografického slovníku českých zemí* (dále BSČZ). Jeho přípravu doprovází dlouholetá mezinárodní spolupráce se zahraničními pracovišti, která připravují podobná encyklopedická díla. Ta nejužší je orientována především na země sousedící s Českou republikou, odkud do našeho prostoru přicházel největší počet osobností, které se podílely na kulturním, společenském a hospodářském rozvoji českých zemí. Podobně je tomu i naopak, nejpočetnější česká emigrace směřovala k bezprostředním sousedům. Od devadesátých let minulého století navázala redakce BSČZ kontakty s Národním biografickým ústavem, resp. redakcí *Biografického lexikónu Slovenska* v Martině, který byl do počátku nového tisíciletí součástí Matice slovenské, poté byl začleněn do Slovenské národní knihovny. Koncept a projekt BSČZ se inspiroval zkušenostmi slovenského pracoviště proto, že vzhledem k dlouholetému soužití obou národů ve společném státě ve 20. století řada osobností náleží do obou národních lexikonů. V současnosti je vzájemná spolupráce založena především na výměně autorských textů. Paralelně probíhá právě tak významná spolupráce s Institutem für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung ÖAW, konkrétně s jeho redakcí *Österreichisches biographisches Lexikon* (dále ÖBL) ve Vídni. Kontakty nepřerušeně trvají od založení BSČZ. Bohatá rakouská lexikografie a především ÖBL se staly východiskem pro koncepci a strukturu hesel českého národního slovníku. Podobně jako v případě Slovenska, máme díky mnohaletému soužití v habsburské monarchii řadu společných osobností a rozvinutá spolupráce probíhá vzájemnou výměnou pramenů a autorských hesel; emeritní pracovník ÖBL je také členem redakční rady BSČZ. Digitalizace ÖBL a dalších jazykově německých lexikonů se stala impulzem pro podobný postup u nás. K dalším německojazyčným pracovištím, s nimiž udržujeme kontakty, náleží Collegium Carolinum jako vydavatel *Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmischen Länder* a redakce *Neue Deutsche Biographie* v Mnichově. Tato pracoviště využíváme především jako zdroj informací pro předválečnou německou menšinu v České republice a československý poválečný exil.

■ Spolupráce s Diözesanarchiv St. Pölten a Moravským zemským archivem v Brně k dějinám církevních řádů

Od roku 2014 HÚ úspěšně spolupracuje s rakouským diecézním archivem v Sankt Pölten a Moravským zemským archivem v Brně na organizaci a realizaci cyklu již etablovaných mezinárodních konferencí *Monastica Historia*, jejichž účelem je poskytnout diskusní a prezentační fórum pro vědce zejména z prostoru střední Evropy, kteří se systematicky zabývají různými aspekty dějin církevních řádů. Jednání konferencí, zaměřených na předem určené téma, probíhají zpravidla v němčině či v angličtině, z každé z nich jsou publikovány závěrečné publikace. Na této formě spolupráce se podílejí zejména kolegové z Oddělení dějin raného novověku HÚ.

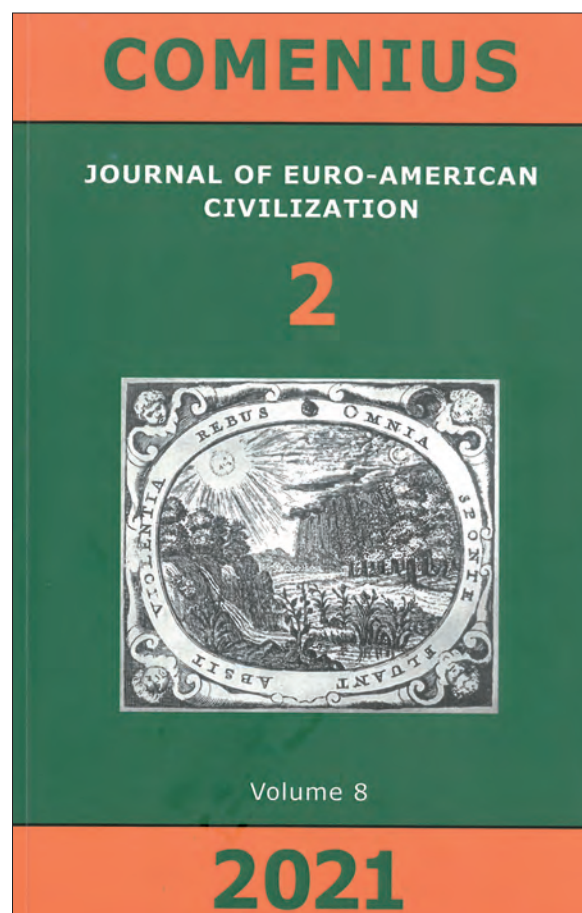
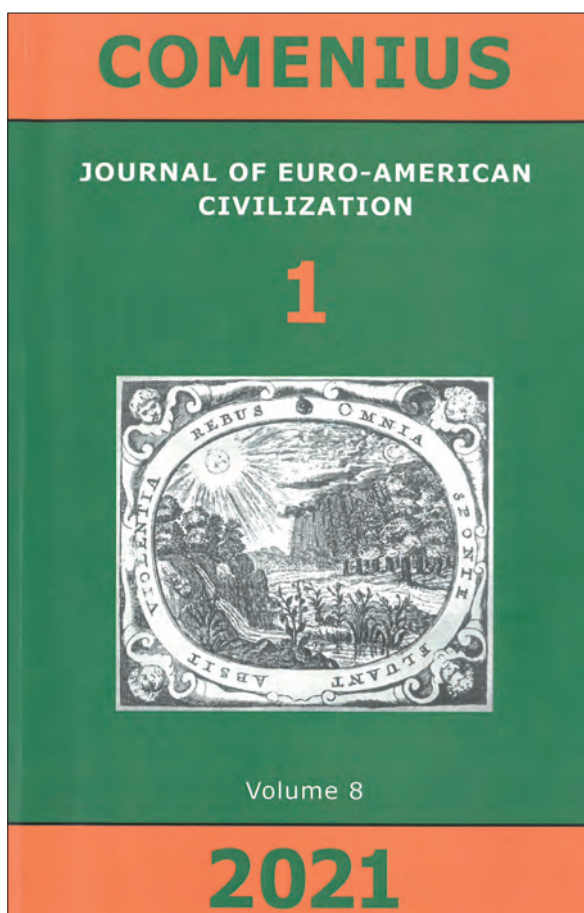
■ Spolupráce s Japonskem

Dlouhodobě se rozvíjí spolupráce s několika japonskými akademickými pracovišti (zejména s univerzitami – Kobe College, Daito Bunka University a Tokyo University) v oblasti bohemistických studií. Akcent spolupráce je položen jednak na přednáškovou činnost českých expertů v Japonsku (z HÚ se jedná o M. Hlavačku) a na další postgraduální vzdělávání japonských expertů a podporu jejich výzkumu zaměřeného k českým a československým dějinám. V rámci této spolupráce v HÚ

v uplynulých letech hostovali Yuko Kiryu a Kazutaka Nakane. Další formou cenné zahraniční zpětné vazby představuje členství prof. Taku Shinohary v nově ustavovaném mezinárodním poradním sboru HÚ.

■ Vydávání časopisu **Comenius: Journal of Euro-American Civilization**

HÚ se redakčně a autorsky podílí na vydávání časopisu *Comenius: Journal of Euro-American Civilization*, který je od roku 2014 interdisciplinárním periodikem mezinárodní učené společnosti Comenius Academic Club v New Yorku (CAC). V sedmičlenné euro-americké redakci je HÚ zastoupen Jaroslavem Pánkem, který se zároveň podílí na koncepční přípravě výročních konferencí. Hojně jsou zde publikovány také recenze na knihy pracovníků HÚ. Akcent je kladen zejména na raně novověké a moderní dějiny, zvláště na interpretaci proměn českého státu a společnosti na prahu novověku, na dějiny západní civilizace a židovské diaspory. V časopise *Comenius: Journal of Euro-American Civilization* byly v roce 2021 publikovány čtyři studie pracovníků HÚ – Marie Buňatové, Jiřího Mikulce, Jaroslava Pánka a Vojtěcha Szajkó.

III. Publikace

Nakladatelství Historický ústav vydalo v roce 2021 samostatně či ve spolupráci s dalšími nakladateli jedenáct knižních titulů. Řadu dalších publikací vydali pracovníci HÚ v zahraničních i domácích vydavatelstvích. Podrobnější přehled vydaných publikací lze nalézt na webové prezentaci nakladatelství Historický ústav.⁵³

Pracovníci HÚ odborně garantovali, redakčně i technicky zajišťovali vydávání významných oborových periodik: *Český časopis historický*, *Slovanský přehled*, *Mediaevalia Historica Bohemica*, *Folia Historica Bohemica*, *Moderní dějiny*, *Historická geografie* a *Bolletino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*.⁵⁴ První tři zmiňované tituly jsou v současné době indexovány databází *Scopus*.

Vedle ústavních a dalších domácích vědeckých periodik publikovali pracovníci HÚ časopisecké studie také v zahraničních vědeckých periodikách: *Nationalities Papers. The Journal of Nationalism and Ethnicity*, *Historia Slavorum Occidentis*, *Sächsische Heimatblätter*, *Historical Studies on Central Europe*, *Przegląd Historyczny*, *Hungarian historical review*, *Comenius: Journal of Euro-American Civilization*.

Podle Akademického systému evidence publikací (ASEP), provozovaného Knihovnou AV ČR, v. v. i., publikovali v roce 2021 pracovníci HÚ 141 výstupů (monografií, studií, kapitol v kolektivních dílech, encyklopedických hesel i recenzí), řada dalších se však stále nachází v tisku. Publikované výsledky uvádíme v následující výběrové bibliografii.

■ Cizojazyčné publikace pracovníků HÚ a odborné práce vydané v zahraničí

Monografie a edice

■ AMMERER G. – HANNESSCHLÄGER I. – HOLÝ M. (Hgg.):

Festvorbereitung. Die Planung höfischer und bürgerlicher Feste in Mitteleuropa 1500–1900. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2021. 447 s. ISBN 978-3-96023-386-2.

Výzkum věnovaný festivitám zaznamenal v posledních třech desetiletích velký rozmach a vedle rozsáhlých výstav přinesl také významná monografická zpracování problematiky. Vlastní přípravě festivit však dosud byla věnována jen malá pozornost. Předkládaný sborník má být podnětem k výzkumu tohoto aspektu na rozšířeném interdisciplinárním základě.

■ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ D. – SOLOMON K. – MARGUE M. (Hgg.):

Über den Hof und am Hofe. Literatur und Geschichtsschreibung im Mittelalter. Dresden: Thelem, 2021. 222 s. 978-3-95908-438-3.

Publikace se zabývá konkrétními otázkami z oblasti dvorské literatury a historiografie. V centru zájmu jsou významné dvory vrcholného středověku, zejména Čechy, německé země, severní Itálie

a Lucembursko. Svazek se skládá ze dvou částí: 1. Dvorská literatura: Ideály, stylizace, imaginace a 2. Dvorská historiografie: vyprávění, propaganda, paměť.

- **HORČIČKA V. – NĚMEČEK J. – WAKOUNIG M. – KESSLER V. – VALKOUN J. (Eds.):**
The Frustrated Peace? The Political, Social and Economic Impact of the Versailles Treaty. Wien: new academic press, 2021. 310 s. 978-3-7003-2206-1.

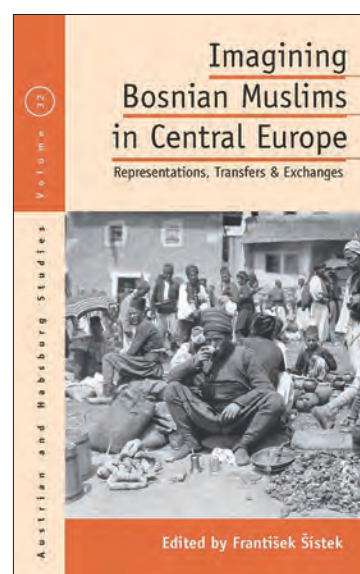
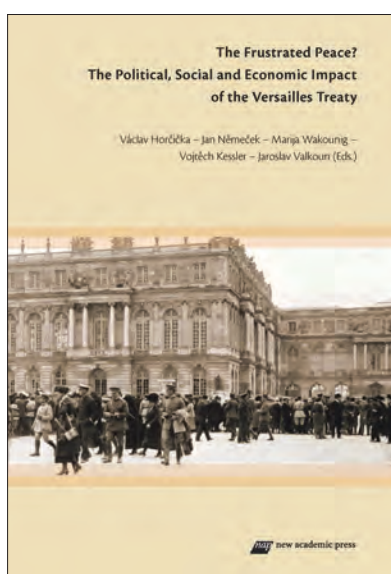
Kniha se věnuje pařížské mírové konferenci, která pro mnoho zemí a národů znamenala skutečný začátek 20. století. Představovala však také konec poměrně krátké nadvlády a začátek pádu starého kontinentu, který přinesl druhý globální konflikt – studenou válku mezi velmocemi, a také rozpad globálních impérií dosavadních evropských velmocí.

- **HRACHOVEC P. – SCHWERHOFFG. – MÜLLER W. – SCHATTKOWSKY M. (Hgg.):**
Reformation als Kommunikationsprozess. Böhmisches Kronländer und Sachsen. Wien: Böhlau Verlag, 2021. 665 s. 978-3-412-51951-3.

Publikace se zabývá vybranými aspekty české i německé reformace ze všech zemí Koruny české a wettinského Saska s důrazem na dějiny náboženské komunikace v širším slova smyslu (religiozita, umění, knihtisk, písemná komunikace, rituály, školství, zeměpanská, vrchnostenská i církevní správa, sakrální prostory, migrace).

- **ŠÍSTEK F. (ed.):**
Imagining Bosnian Muslims in Central Europe: representations, transfers and exchanges. New York – Oxford: Berghahn, 2021. 251 s. 978-1-78920-774-3.

Kniha složená z příspěvků 14 historiků, antropologů, politologů a literárních vědců z několika evropských zemí analyzuje nejvýznamnější aspekty politického, sociálního, náboženského i diskursivního stýkání, potýkání a sbližování bosenských muslimů se Západem, který pro ně zosobňovala především střední Evropa, od 19. století po současnost.

■ **WAKOUNIG M. – HORČIČKA V. – ŽUPANIČ J. (Hrsg.):**

Habsburgischer Adel. Zwischen Nation – Nationalismus – Nationalsozialismus (1870–1938/1945). Wien: new academic press, 2021. 283 s. 978-3-7003-2210-8.

Kolektivní monografie se snaží vyplnit bílá místa ve výzkumu dějin elit v období od počátku 70. let 19. století do druhé světové války. Jde o první pokus zachytit specifický vývoj rakouské šlechty s přihlédnutím k jejímu formování, smýšlení a vztahu k národům a nacionalismu. Ukazuje též, že ani údajně supranacionální habsburská šlechta nebyla imunní vůči modernímu nacionalismu a radikální pravicové ideologii.

Výběr cizojazyčných studií, článků a kapitol odborných publikací

BARON, R.: *Historiografia polskiej mniejszości w Czechosłowacji i Republice Czeskiej (1920–2020).* Historia Slavorum Occidentis. Roč. 11, č. 2, 2021, s. 135–153.

ČERNUŠÁK, T.: *Vom „successo in Praga“ zur „ribellione“ – die Wahrnehmung des Prager Fenstersturzes in der päpstlichen Diplomatie des Jahres 1618.* In: *Der böhmische Ständeaufstand 1618–1620. Akteure, Gegner und Verbündete.* Münster: Aschendorff Verlag, 2021, s. 129–137.

FRIEDL, J.: *Die tschechische Historiografie und die Geschichte Schlesiens des 20. Jahrhunderts.* In: *Interferenzen zwischen Regionalbewusstsein und Historiografie in Schlesien.* Berlin: Lit Verlag, 2021, s. 19–52.

HOLUBEC, S.: *Between the Czech Krkonoše and the German Riesengebirge: Nationalism and Tourism in the Giant Mountains, 1880s–1930s.* Nationalities Papers. The Journal of Nationalism and Ethnicity. Roč. 49, 2021, s. 1–23.

HRACHOVEC, P.: *Die Johanniterkommenden in Zittau und Hirschfelde,* Sächsische Heimatblätter. Roč. 67, č. 2, 2021, s. 150–154.

JACKOVÁ, M. – VALENTOVÁ-BOBKOVÁ, K.: *Japan and the Japanese in Jesuit School Plays from the Bohemian Province of the Society of Jesus.* In: *Japan on the Jesuit Stage. Transmissions, Receptions, and Regional Contexts.* Leiden: Brill, 2021, s. 189–232.

KALHOUS, D. – LUŇÁKOVÁ, L.: *Rhetoric of War: The Imagination of War in Medieval Written Sources. Central and Eastern Europe in the High Middle Ages.* In: *Christianity and war in medieval East Central Europe and Scandinavia,* Kotecki, R.; Jensen, C.; Bennett, S. (Eds.). Leeds: Arc Humanities Press, 2021, s. 207–225.

KVĚTINA, J.: *The Polish Early Modern Republic as the Other Europe: The Sarmatian Moment of Jean-Jacques Rousseau in the Polish Political Discourse.* In: *The unwanted Europeanness? Understanding division and inclusion in contemporary Europe,* Radeljić, B. (Eds.). Berlin: De Gruyter, 2021, s. 29–54.

STERNECK, T. – ŠIMŮNEK, R.: *Der böhmische und mährische Niederadel im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit. Seine sozialen, politischen und kulturellen Hintergründe.* In: *Niederadlige Herrschaftskulturen. Legitimationen – Repräsentationen – Strategien,* Helten, L.; Neugebauer, A.; Schirmer, U. (Hrsg.). Halle: Mitteldeutscher Verlag, 2021, s. 39–72.

■ **Monografie, sborníky, atlasy a edice vydané nakladatelstvím Historický ústav (výběr)**

■ **BEDNÁŘ, M. – HLAVAČKA, M.:**

Válka a revoluce jako hybatelé dějin a česká dějinná zkušenost. Praha: HÚ AV ČR, 2021. 242 s. 978-80-7286-372-3.

Revoluce a s ní propojené válečné zkušenosti se podílely zcela podstatně na formování a výkladu českých dějin. Cizí války, cizí zrady („o nás bez nás“), zahraniční odboje, zásahy velmocí (včetně okupací) a domácí „nekrvavé“ revoluce pak stvořily interpretační tradici dějinného vývoje *sui generis*. Především na tyto interpretace klíčových dějinných událostí se zaměřily texty publikace. Soustředily se hlavně na rozhodující epochy českých dějin: zrod českého státu, husitství, pobělohorskou dobu, revoluční rok 1848 a opětovné obnovení státní samostatnosti.

■ **Biografický slovník českých zemí. Sešit 24 (Hem–Hi).**

Praha: HÚ AV ČR – Academia, 2021. 165 s. ISBN 978-80-200-3275-1; ISBN 978-80-7286-377-8.

Čtyřicetý sešit *BSČZ* předkládá čtenářům biogramy významných osobností, jejichž jméno začíná písmeny Hem–Hi, narozených v Čechách nebo na Moravě nebo jinak spjatých s českým prostředím. Kritériem výběru je význam životního díla. Představuje další svazek rozsáhlého encyklopedického projektu, který vzniká ve spolupráci dnes už s více než stovkou autorů z akademických, univerzitních a dalších pracovišť pod vedením Oddělení biografických studií HÚ.

■ **CIBULKA, P. – ŘEPA, M. – POKLUDOVÁ, A. – KLADIWA, P. – POPELKA, P.:**

Čas změny. Moravský a slezský venkov od zrušení poddanství po Velkou válku. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. – Ostrava: Ostravská univerzita – Praha: HÚ AV ČR, 2021. 421 s. 978-80-88304-47-0; 978-80-7599-225-3; 978-80-7286-369-3.

Základním cílem knihy je vystopovat a vyhodnotit komunikační a organizační struktury, kterými se v rurálním prostředí etablovaly občanský, modernizační a národní diskurs. Kniha usiluje o co nejkompresnější analýzu života ve venkovském prostředí deseti soudních okresů na Moravě a dvou v Rakouském Slezsku (abecedně: jablunkovského, jaroslavického, místeckého, příborského, skočovského, uherskobrodského, uherskohradištského, uničovského, valašskomeziříčského, velkomeziříčského, vse-tínského a zábřežského). Vybrané oblasti pokrývají škálu od úrodných zemědělských regionů přes pahorkatiny až po oblasti podhorského pasekářského zemědělství s chovem ovcí, jednotlivé vesnice se lišily jak velikostí (ta nejmenší měla jen 200 obyvatel, ta největší o pět tisíc více), tak strukturou obživy obyvatelstva (v některých zcela převládalo zemědělství, z některých docházela nemalá část obyvatel do blízkých továren, některé měly významnější průmyslové podniky přímo na svém katastru).

■ **ČECHURA, J.:**

Mikrosvěty jihočeského venkova: Bošilec 1600–1750. Tradiční společnost raného novověku v Čechách. Praha: HÚ AV ČR, 2021. 495 s. 978-80-7286-382-2.

Publikace vychází z nejmodernějších trendů historického bádání, tedy mikrohistorie jako zmenšeného obrazu obecných historických procesů a trendů. V centru poznávání tu stojí člověk –

aktivní činitel dějin. Druhou stranu naplnění konceptu mikrohistorie představuje využití mimořádného bohatství jihočeských archivů, které v tomto ohledu mají světový význam. Centrem bádání je zde jedna ze vsí třeboňského panství – Bošilec. Cílem monografie nejsou však dějiny obce, ale dějiny lidí, kteří v této vsi žili: odkud do obce přicházeli, kam odcházeli, koho si vybírali za své životní partnery, jak se chovali vdovci a vdovy, jaké bylo postavení „zmrhaných“ žen, jak tito lidé vycházeli s vrchností, zkrátka jaká byla vůbec každodennost v pobělohorských Čechách. Monografie se zabývá jednotlivými sociálními vrstvami v Bošilci – sedláky, chalupníky a podruhy – a jejich životními strategiemi. Časový záběr práce sahá od pozdně rožmberského období až po konsolidované schwarzenberské panství v počínajících reformách kolem roku 1750. Takto koncipovaná monografie dosud v české ani evropské historiografii nevznikla.

■ **ČORNEJ, P. – KOFRÁNKOVÁ, V. – HRDINA, M. – ŠEBEK, J. – KESSLER, V. – HLAVAČKA, M.:**

Místa paměti v procesu formování moderního českého národa. Praha: HÚ AV ČR, 2021. s. 978-80-7286-381-5.

Kniha sleduje proměny vnímání a interpretací profilových dějinných osobností (Přemysl Otakar II., Karel IV. a Jiří z Poděbrad, Jan Žižka, sv. Cyril a Metoděj, sv. Václav, rychtář Kubata) a fenoménů (vztah k monarchii, husitství, emancipace venkova, česko-německé vztahy, postoj české společnosti k církvi a jejím symbolům, rodinná paměť a její veřejné projevy) v české historické tradici od pozdního 18. století do první čtvrtiny 20. století. Text se zabývá především aktualizačním potenciálem těchto postav a fenoménů jako míst paměti v českém národně-emancipačním hnutí 19. století a v samotném procesu utváření moderního českého národa.

■ **DUŠEK, L. – HÁJKOVÁ, O. – JUŘENA, J. – KREISSLOVÁ, S. – NEMEŠKAL, J. – NOVÁKOVÁ, T. – RENNEROVÁ, E. – SLAVÍČEK, J.:**

Opevněná krajina. Lidé ve východních Krkonoších. Kritický katalog k výstavě. Praha: HÚ AV ČR, 2021. 354 s. 978-80-7286-387-7.

Příběhem opevněné krajiny se prolínají tři tematické linky – příběhová, pramenná a prezentační. První je příběhem kolegů – historičky, archeoložky a etnologa. Každý dle metod své profese rámuje příběh procesem historického bádání. Ten je zavede do terénu, paměťových institucí všeho druhu, na kávu k pamětníkům, soukromým sběratelům či odborníkům i do virtuálního světa internetových databází. Druhá linka ukazuje nejrůznější typy historických pramenů – od písemných primárních a sekundárních (uložených v Čechách i Německu, v obou jazycích jižní strany hor – v českém i německém jazyce, latince i německém písmu), přes hmotné (nacházející se v terénu) až po ego dokumenty (různými způsoby zachycené vzpomínky dobových aktérů). Třetí linka je demonstrována prostřednictvím moderní grafické prezentace, která propojuje obě předchozí linky. Exponáty – prameny sdělují svá poselství v digitalizované podobě a jsou organicky propojeny s procesem jejich badatelské interpretace.

■ **Historický atlas měst České republiky, sv. 33 Vysoké Mýto.**

Praha: HÚ AV ČR, 2021. 978-80-7286-374-7.

Svazek evropského atlasového projektu ke srovnávacím dějinám měst obsahuje textovou a mapovou část k dějinám, historické geografii, kartografii a ikonografii města Vysokého Mýta ve východních Čechách.

■ **HOLUBEC, S.:**

Nešťastná revolucionářka. Myšlenkový svět a každodennost Luisy Landové-Štychové (1885–1969). Praha: Nakladatelství Lidové noviny – HÚ AV ČR, 2021. 456 s. 978-80-7422-809-4; 978-80-7286-379-2.

Monografie se zabývá českou političkou, publicistkou a jednou z prvních poslankyň československého parlamentu Luisou Landovou-Štychovou (1885–1969). Vychází z autorčiny rozsáhlé a dosud neprobádané pozůstalosti, dokumentující její veřejnou činnost po dobu bezmála šedesáti let. Během ní opsala politickou trajektorii od sociální demokracie a anarchismu přes národní socialisty až ke komunismu, to vše při celoživotní feministické orientaci. Předkládaná biografie srovnává její vlastní vzpomínky s dalšími prameny a ukazuje snahu konstruovat čítankový příběh socialistické aktivistky, zatímco z ostatních zdrojů je možno rekonstruovat rozporný a v mnohém nešťastný život skutečné historické aktérky.

■ **HRBEK, J. – MIKULEC, J. – NIUBO, M. – BOBKOVÁ, K. – VÁCHA, Š. – ONDO-GREČENKOVÁ, M.:**

Panovnický majestát. Habsburkové jako čeští králové v 17. a 18. století. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – HÚ AV ČR, 2021. 625 s. 978-80-7286-378-5; 978-80-7422-804-9.

Autoři předkládané publikace si položili základní otázku, jakým způsobem a s pomocí jakých nástrojů byla vykonávána královská moc v Čechách 17. a 18. století, tedy v době, kdy Habsburkové zastávali funkci českých králů a zároveň sídlili po dlouhá desetiletí ve Vídni. Jak tedy vypadala jejich správa českých zemí „na dálku“? A byla v raném novověku vlastně fyzická přítomnost panovníka pro výkon jeho moci nutná? Jak bylo mezi poddanými zajišťováno „povědomí“ o českém králi a jak legitimizována jeho moc? Tyto a další otázky spojené s panovnickým majestátem se pokouší zodpovědět tým historiků po více než šestiletém intenzivním výzkumu v českých i zahraničních archivech, muzeích a knihovnách. Výsledek dlouholetého bádání je pozoruhodným putováním od obecného ke konkrétnímu, od všeobecných principů, na nichž byla v raném novověku postavena politická moc českého krále, přes jeho reprezentaci v uměleckých dílech (výtvarné umění, hudba) až k detailům jeho každodennosti ve chvílích, kdy vjel ve svém kočáru na české či moravské území. Před očima čtenářů tak může dojít k postupnému „zhmotnění“ krále, jenž byl nejen abstraktním vrcholem politického systému, ale i fyzickou bytostí z masa a kostí.

■ **LAŠŤOVKA, M. – MOČIČKOVÁ, J. – LAŠŤOVKOVÁ, B. – LANGEROVÁ, J.:**

Hergetův plán Prahy 1790–1791. Dolní Břežany: Scriptorium – Praha: HÚ AV ČR, 2021. 207 s. 978-80-7649-029-1; 978-80-7286-383-9.

Kniha představuje jeden z nejstarších podrobných plánů Prahy, který byl vytvořen v letech 1790/1791 na podnět profesora pražské stavovské inženýrské školy Františka Antonína Linharta Hergeta (1741–1800). Základ publikace tvoří faksimile plánu v měřítku 1:1 s komentovaným rejstříkem a podrobným popisem. Pozornost je věnována i osobnosti F. A. L. Hergeta a okolnostem vzniku plánu. Přináší rovněž informace o jeho nedávném restaurování, které významnou měrou přispělo k zachování této unikátní kartografické památky.

■ **RAKOVÁ, S.:**

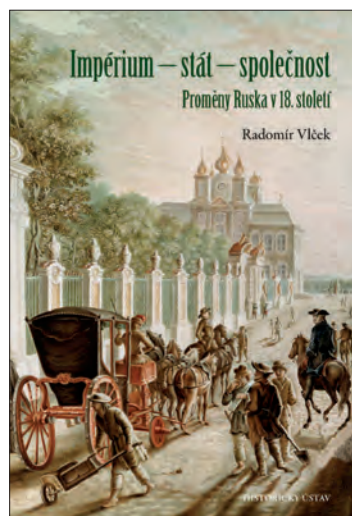
Cena za nezdar. Zápisky Pierra LeMoyné d' Iberville (1698–1702). Praha: HÚ AV ČR, 2021. 196 s. 978-80-7286-380-8.

Překlad deníku velitele výprav k deltě Mississippi za vlády Ludvíka XIV. a doprovodné studie osvětlují historické pozadí francouzského pokusu o kolonizaci Louisiany, mezinárodní i domácí souvislosti podniku a příčiny jeho selhání včetně konfrontace s domorodým obyvatelstvem a přírodními podmínkami.

■ **VLČEK, R.:**

Impérium – stát – společnost. Proměny Ruska v 18. století. Praha: HÚ AV ČR, 2021. 699 s. 978-80-7286-368-6.

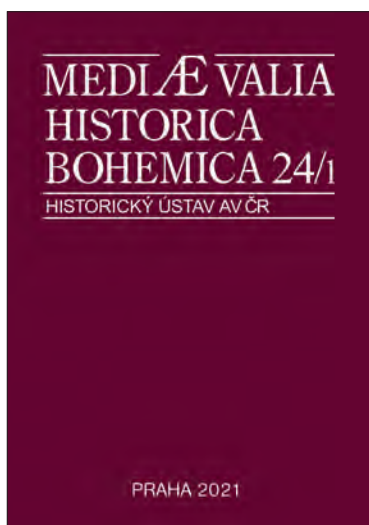
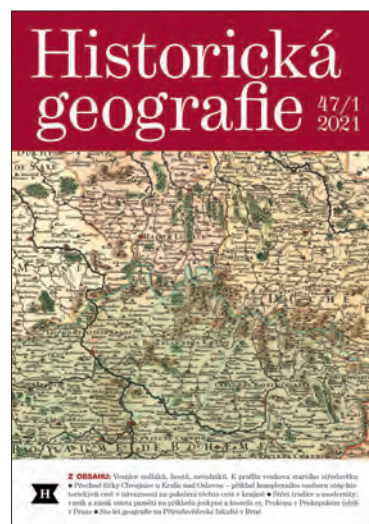
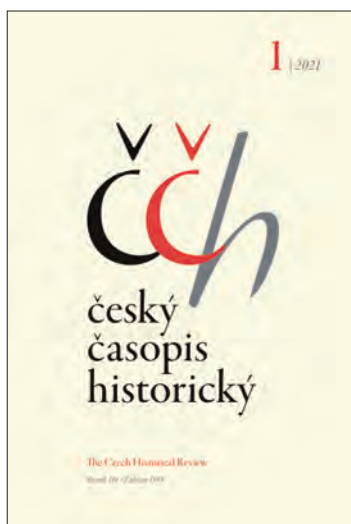
Předmětem monografie je výklad o Rusku 18. století v politických a kulturně historických souvislostech. Důraz je položen na tradice, symboly a stereotypy. Rusko je charakterizováno jako geopolitický celek, navazující na moskevský caesaropapistický stát, ovšem s centrem v Sankt Petěrburgu. Jeho vybudování se stalo jedním z řady modernizačních, ale v běžném životě společnosti se jen málo projevujících kroků, jimiž se Rusko jako stát (impérium) přibližovalo vyspělejšími zemím. Osmnácté století změnilo Rusko v pyramidální byrokratický stát, který naplňoval carova rozhodnutí a přání. Přetrvávaly tradice a stereotypy. Rusko však prošlo pozitivními změnami, např. ve vědě, umění a vzdělávání. Ještě více změn však připravovalo, aby v důsledku neochoty měnit zvyklosti

zapadly. Život společnosti zůstával zkostrnatělý. Rusko jako stát se sice modernizovalo, ale ve společnosti se výrazně rozevíraly sociální, ekonomické, právní i jiné nůžky mezi privilegovanými jednotlivci a širokými vrstvami. Mnohé z toho pramenilo z minulosti.

■ Časopisy vydané HÚ

- Český časopis historický. Roč. 119. Praha: Historický ústav, 2021. ISSN 0862-6111.
- Folia Historica Bohemica. Roč. 36. Praha: Historický ústav, 2021. ISSN 0231-7494.
- Historická geografie. Roč. 47. Praha: Historický ústav, 2021. ISSN 0862-710X.
- Mediaevalia Historica Bohemica. Roč. 24. Praha: Historický ústav, 2021. ISSN 0862-979X.
- Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. Roč. 29. Praha: Historický ústav, 2021. ISSN 1210-6860.
- Slovanský přehled. Roč. 107. Praha: Historický ústav, 2021. ISSN 0037-6922.

■ Monografie pracovníků HÚ vydané v jiných nakladatelstvích v České republice (výběr)

■ KUČERA, M. (ed.):

František Bláha, Stopami paměti. Torzo vzpomínek. Praha: Národní archiv, 2021. 293 s. ISBN 978-80-7469-106-5.

Edice nedokončených vzpomínek Františka Bláhy (9. 6. 1896–26. 3. 1979), dlouholetého městského lékaře v Jihlavě, od 1948 ředitele pražské Státní, dnes Všeobecné fakultní nemocnice, poslance Národního shromáždění a 1968–1970 předsedy Českého ÚV Svazu protifašistických bojovníků, vysokoškolského pedagoga, spoluzakladatele a prvního děkana Lékařské fakulty hygienické (dnes III. LF) UK, významného funkcionáře Československé obce sokolské, účastníka protifašistického odboje a 1939–1945 vězně koncentračního tábora Dachau, signatáře *Dvou tisíc slov* a *Charty 77*. Svazek obsahuje autentické svědectví o píseckém mládí, o letech první světové války a gymnaziálních i univerzitních studiích, o době meziválečné a vlastní lékařské praxi.

■ PÁNEK, J.:

Historici ve víru raného novověku, svazek I–II. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2021. 1 135 s. 978-80-7560-366-1.

Dvousvazková publikace uzavírá trilogii o historících a historiografii na přelomu 20. a 21. století. První dva rozsáhlé soubory studií a článků – *Historici mezi domovem a světem* (2013) a *Historici mezi vědou a vědní politikou* (2016) – pojednávají jednak o pozoruhodných osobnostech české a zahraniční bohemikální historiografie, jednak o strukturálních problémech a proměnách české historiografie od roku 1990 do současnosti. Kniha *Historici ve víru raného novověku* představuje výběr studií k dějinám 16.–18. století, které autor napsal v letech 1980–2020. Skládá se ze sedmi tematických oddílů: Historiografický obraz českých zemí; Kosmografický obraz světa; Stavovský stát a společnost; Šlechta a církev; Města a venkov; Náboženství a politika; Cestování, komunikace a kultura. Analytické a syntetizující studie jsou věnovány podstatným stránkám a problémům českých a středoevropských dějin raného novověku a posunům v jejich historiografické interpretaci.

■ SEMOTANOVÁ, E. – TŮMOVÁ, M. – KUČERA, Z.:

Česká města na starých mapách a plánech. Praha: DOBROVSKÝ s.r.o., 2021. 206 s. 978-80-7642-546-0.

Mapy a plány měst jsou nejen součástí dobové kartografie a zeměměřictví, ale také v mnoha případech překrásnými výtvarnými díly, která potěší oči i duši. Tato bohatě ilustrovaná kniha přináší čtenářům výběr různých typů umělecky, kartograficky či tematicky zajímavých map a plánů českých, moravských a slezských měst napříč staletími.

■ ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z. – SÍBEK, T. (edd.):

Vladimír Žikeš, Slovenské povstání bez mýtů a legend. Praha: Academia, 2021. 346 s. 978-80-200-3190-7.

Vladimír Žikeš (1906–1980) zůstává v kulturním povědomí jedním z nejznámějších českých nakladatelů období první republiky. Mnohem méně je však známo, že za druhé světové války se za-

pojil do protinacistického odboje, po odhalení skupiny gestapem uprchl v srpnu 1942 z Prahy na Slovensko, kde pod falešnou identitou dál zpravodajsky působil pro československou exilovou vládu v Londýně. Účastnil se Slovenského národního povstání a byl v přímém kontaktu s aktéry, kteří měli zásadní podíl na obnově Československa. Jeho paměti vycházejí díky péči historičky Zlatici Zudové-Leškové, která jejich text opatřila poznámkami a napsala také úvodní studii. Kniha rovněž obsahuje studii Tomáše Síbka o Žikešově nakladatelské činnosti s kompletní bibliografií vydaných titulů.

■ **ŽÁKOVÁ, M.:**

Tereziánský ústav šlechtičen na Pražském hradě. Praha: Národní archiv, 2021. 447 s. 978-80-7469-112-6.

Předmětem monografie je ústav šlechtičen v Praze, který sloužil od svého založení císařovnou Marií Terezií roku 1755 jako zaopatřovací institut pro neprovdané ženy ze starobylých šlechtických rodin. Kniha mapuje vývoj instituce od jejího vzniku až do úplného zrušení na počátku 50. let 20. století.

IV. Výuka a popularizace

■ Pedagogická činnost a spolupráce s univerzitami a vysokými školami / školami nižších vzdělávacích stupňů

Vedle základního výzkumu se pracovníci ústavu trvale podílejí na spolupráci s vysokými školami v oblasti pedagogické i vědecké, a to jednak podílem na vysokoškolské výuce na řadě vysokých škol (Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, Masarykově univerzitě, Univerzitě Hradec Králové, Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzitě Karlově, Univerzitě Palackého v Olomouci etc.) včetně vedení závěrečných prací (bakalářské, diplomní, rigorózní a disertační), jednak školením doktorandů na vysokoškolských pracovištích, členstvím v komisích pro obhajoby vědeckopedagogických titulů i spoluprací na společných vědeckých projektech, stejně jako výše zmínovaných centrech výzkumu. Ve spolupráci s některými vysokými školami, jako např. s Filozofickou fakultou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem je na základě smlouvy realizován společný doktorský program. V roce 2021 byl také připraven společný program doktorského studia *Církevní a obecné dějiny* s Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy. Kooperace v rámci doktorského i pregraduálního studia je uskutečňována a smluvně zajištěna i s dalšími fakultami / univerzitami (např. s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy, Filozofickou fakultou Univerzity Hradec Králové či Filozofickou fakultou Univerzity Pardubice). Se všemi uvedenými institucemi jsou rovněž pořádány společné přednášky pro doktorandy, s některými z nich pak i některé workshopy.

V uplynulém roce HÚ významně rozšířil spektrum spolupráce se školami – žáky, studenty i učiteli. Specifickou podporu poskytuje učitelům dějepisu ze základních a středních škol. Zejména pro jejich potřeby byla na webu HÚ vytvořena záložka *Pro učitele dějepisu*,⁵⁵ kde jsou zveřejňovány odkazy na materiály pro další využití při výuce dějin a jiné události určené pro pedagogy. Jednou z takových akcí pořádaných HÚ byl seminář *Raný novověk online. Jak a proč učit o 16.–18. století?* (15. října 2022, připravený J. Květinou a dalšími kolegy), který k bohaté diskusi přivedl jak vědecké pracovníky, tak učitele dějepisu a dalších společenských věd.

Trvale se pracovníci HÚ podílejí také na projektu Akademie věd ČR *Otevřená věda* určeném pro studenty a studentky středních a vysokých škol. Výsledky své celoroční práce tak úspěšně prezentovaly tři stážistky výzkumného tématu *Máme se bát Ruska?* (vedeného R. Vlčkem) na závěrečné studentské konferenci *Otevřené vědy* 19. listopadu 2021.

■ Popularizační činnost a transfer poznatků do středoškolské výuky

Pracovníci HÚ se významně podílejí na popularizaci historických věd a výsledků současných historických výzkumů. Vystupují pravidelně v pořadech veřejnoprávních médií, tj. Českého rozhlasu (zejména na stanicích ČRo Plus, ČR Dvojka a ČR Radiožurnál) a České televize, jsou pravidelnými příspěvateli také do médií komerčních (např. TV Prima, Nova, Noe, Seznam, DVTV). Jsou zváni jako hosté zejména do diskusních a vzdělávacích pořadů nebo pro vystoupení k aktuálním politickým i společenským tématům. Vedle specializovaných pořadů (jako např. *Historie.cs* či tematické

speciály ČT24) se jedná o vystoupení ve zpravodajství k aktuálnímu dění či historickým objevům (odborné komentáře) a v kulturních a náboženských magazínech (např. *Křesťanský magazín*). Svá odborná stanoviska či komentáře a recenze publikují také v tištěných médiích (denní tisk, týdeníky i společenské a regionální magazíny).

V červnu 2021 byla spuštěna *Databáze dějin všedního dne* mezinárodního vědeckovýzkumného projektu.⁵⁶ Široké badatelské obci tak byla zpřístupněna sbírka vzpomínek, deníků, pamětních záznamů, korespondence a dalších ego dokumentů z doby převážně 20. století. Zároveň byla zahájena kampaň za účelem uchování dalších, doposud nevidovaných paměťových zdrojů mapujících události moderních dějin očima běžné populace. Projekt i databáze zaznamenaly nebývalý ohlas mezi odbornou i laickou veřejností.

Standardně se pracovníci HÚ podílejí na všech popularizačních akcích Akademie věd ČR, jako např. *Dny otevřených dveří*, *Veletřh vědy*, *Týden Akademie věd ČR*. I v roce 2021 stále ovlivněným pandemií viru Covid-19 však byla řada popularizačních aktivit omezena, nebo převedena do jiné

Dětská úmrtnost ve středověku

Jan Zelenka

Jedním z fenoménů, který se výrazně podílí na představě bezútěšného středověkého období, je problematika vysoké dětské úmrtnosti. Pochmurné téma přitom nenabízí pouze svědectví o životě předmoderního člověka. Lze jej využít rovněž jako vhodnou ukázkou problému, jenž se v obměněné podobě opakuje u většiny předmoderních dějepisného bádání o středověkých dějinách. Úskalí, jež se týká vztahu mezi dochovaným pramenovým materiálem – tedy daty, která máme k dispozici – jejich vypovědní hodnotou a moderní interpretací.

Právě dochovaná data představují stěžejní problém. Nejde přitom pouze o jejich omezené množství, ale také o východní úhel pohledu. Hovoříme-li o „vysoké“ dětské úmrtnosti, musíme si uvědomit, že se referenčním (rovnovážným) bodem stala souoba evropská civilizace, která snížila dětskou mortalitu na minimální hodnoty. Ještě v závěru 19. století situace vypadala opačně a výzkumy hovoří o mortalitě pohybující se v desítkách procent, někdy přesahující dokonce hranici 50%. Je tak otázkou, zda středověká dětská úmrtnost dosahovala skutečně nezvykle vysokých čísel, nebo kontinuální mortalitě jen zkrasluje výjimečné situace panující v Evropě zejména po druhé světové válce.

I když se nadále přidržíme představ o vysoké úmrtnosti, její reálná výše zůstane stále nejistá. Odsílání se od raného středověku, a tento stav se s postupujícími staletími měnil jen velmi pozvolna, soustředilo do menších sídelních jednotek. Pouze nepatrná část pohřebů však prošla komplexním průzkumem. Z hlediska statistického zkoumání se jedná o maximálně nevhodnou situaci. Variabilita, a s ní spojené nebezpečí modelového zkreslení, je obrovská. Ukazují to ostatně výsledky bádání, které pro mlaďší dobu umožňují úřední záznamy. Údaje jednotlivých lokalit či sousedních regionů výrazně kolísají, někdy o desítky procentních bodů. Uvedené příklady nabízejí výstřednou ukádku, co všechno musí brát bádání v potaz při vyhodnocení míry úmrtnosti. Na první pohled exaktně vyhlížející procentuální stanovení mortality tak ve skutečnosti ukrývá řadu nezámých a proměnných. Bez hlubší znalosti širších společenských souvislostí pak zůstává takové svědectví problematické.

Smrt dítěte (La mort de l'enfant, Paris, Bibliothèque Nationale, Ms. fr. 995, fol. 34v)
Vysoká úmrtnost bývá přisuzována vlivu na dobovou mentalitu a vztah společnosti i rodičů k dětem. Termíny „vysoká“ či „nízká“ tak s ohledem na stav pramenů a nedostatek „tvrdých dat“, o něž by se výzkum opíral, nepředstavují pouhý popisný vyjádření. Dáleko spíše se staví samostatným, interpretačním kategoriím – tedy metodou, která slouží k uchopení, popsaní a vysvětlení určitých jevů a problémů. Můžeme se ovšemně ptát, zda by bádání usazovalo stejným způsobem o vlivu dětské úmrtnosti na dobovou mentalitu, jestliže bychom její míru považovali za „normální“. V neposlední řadě představuje otázku sama vypovědní hodnota dětské mortality. Na úmrtí se podílí řada příčin endogenní (genetické a další vrozené faktory) i exogenní (sociokulturní faktory, klimatické podmínky, války, hladomory, epidemie atd.) charakteru. Literatura například upozorňuje, že v katolickém prostředí dosahovala dětská úmrtnost vyšších hodnot než v protestantském, což je vysvětlováno rozdílným filozofickým přístupem k životu, charakteristickým pro obě vyznání. V průběhu celého novověkého období se do výše mortality v některých evropských oblastech promítala také nedostatečná doba kojení a nahrazování matečského mléka kravským. Neméně měrou však působily také další vlivy jako například rozvoj hygienických standardů u porodů či gramotnosti.

Vražení nevěstek (Massacre of the Innocents, British Library MS Stowe 17 f. 261v)
Nevinně pobyhat, že stabilní těsná konstituce, nedokonalý vývoj motoriky, nedostatek zkušeností a síly činily děti zranitelnými v bádání životě a zejména pak v průběhu mimodělných situací. Obavlivší těžiše musejí na děti dopadat události, které výrazně narušovaly chod celé společnosti, války a zejména hladomory či epidemie. Složitější problém však plnívali např. interpretace fenoménu infanticidy, tedy záměrného usmrcení dítěte rodičem či rodinou. V první řadě disponujeme velmi omezeným počtem doložených středověkých kauz. Otázkou navíc opět zůstává, o čem skutečně vypovídají. Současná medicína pracuje s fenomény tzv. poporodní deprese či zranitelnější poporodní psychoty, která hrozí zřítkou kontaktem s realitou, aniž by si to postihlá uvědomovala. Moderní právní řády z tohoto důvodu často odlišují infanticidu od vraždy, čemuž je přizpůsobena výše trestu. Sociologie a antropologie navíc pracují již několik desítek let s fenoménem tzv. rodičovské investice (parental investment). Rodiče si často intuitivně vybírají na základě různých faktorů (pohlaví, kráska, síla, zdraví, inteligence či pohlaví) dítě, jemuž zajistí lepší životní podmínky, ať už jde o stravu nebo vzdělání. V agrární společnosti – a ještě více v jejích náctích sociálních složkách, které se takřka neustále pohybovaly na hraně potravinového nedostatku – může upřednostnění jednoho dítěte vést ke smrti jiného, aniž by se ručně jednalo o úmyslné zabití. Neznámá ta, že by doklady středověké infanticidy vypovídaly pouze o psychologických slanech. Usmrcení dítěte nepochybně mohlo být motivováno objektivními příčinami a provedeno s plným vědomím. Nelze však vyloučit, že u určitého procenta matek představovala prvotní impuls důvěrní porucha, která ve spojení s možným existenčním ohrožením odbourala veškeré zábrany. Na první pohled jednoznačný pojem infanticidy tedy znovu ukrývá fenomény značně rozdílné hodnoty. Smrt dítěte mohla být podmíněna hlubšími společenskými procesy a poukazovat na kulturní faktory (např. přístup k dětem v závislosti na pohlaví, religiózní představy, podobu sociálního vyloučení) či na hospodářské podmínky (regulace počtu členů komunity, prevence existenčního ohrožení). Stejně tak se ovšem mohlo jednat o projev izolovaného zhroucení jednotlivce či neumyšlný výsledek rozhodnutí, která neměla za cíl způsobit újmu.

Pohřeb (Burial of the dead, British Library, Royal MS 16 G VI f. 182v)
Rovněž na první pohled matematicky přesná čísla dětských hrobů a pohřbů nenabízí jednoznačné svědectví. Je třeba vycházet z faktu, že výzkumy hrobů neobklopují primárně úmrtnost, nýbrž zastoupení jednotlivých skupin (dětí/dospělí, muži/ženy, věkové kategorie atd.) mezi pohřbenými. Bez znalosti konkrétní úrovně porodnosti a stavu populace zsoumání lokality zůstává takto odhadovaná míra mortality pouze velmi přibližná. Dobrým příkladem je důkaz, že vyjádření se nápadně absence novorozenců a malých dětí na raně středověkých pohřebištích. Mezi různorodými hypotézami nechybí ani názor, že tyto skupiny nenależá me z prostého důvodu, protože jejich úmrtnost byla nižší, než se obecně předpokládá.

Panel z posterové on-line výstavy *Středověk jako nekonečná krize?* připravené pracovníky Oddělení dějin středověku HÚ.⁵⁷

„Nekřesej do kaše, křesej do troudu...“ 200 let od narození Karla Havlíčka (1821–1856)

I. „Veřejnost je hlavní základ všeho dobra v zemi, zachová-li se všechno jen pod pokličkou, nepodrobena soudu veřejnému, nemůže se nic napravit, a tak odsouzení zůstaneme vždy k starému šlendriánu a necháme se ve všem od jiných národů předhonorit.“

(Pražské noviny č. 42, 28. 5. 1846, s. 178)

II. Karel Havlíček zůstává symbolem českého novinářství 19. století. Už jako sotva pětadvacetiletý muž se stal s podporou Františka Palackého redaktorem *Pražských novin*, které vycházely česky a měly celozemskou působnost. To byla mimořádná příležitost a Havlíček ji dokázal využít. Byl ale také dobře připraven, a to jak předcházejícím pilným studiem, svým pobytem v Rusku, z něhož vytěžil jak epigramy, tak cestopisné črty, tak sebevědomím, s nímž se dostal do povědomí české veřejnosti v červenci 1845 po vydání odmítavé recenze na dílo Josefa Kajetána Tyla *Poslední Čech*.

Právě svoboda vyjadřování ve veřejném prostoru byla a zůstala pro Karla Havlíčka tou stěžejní hodnotou jeho života i jeho sotva pětiletého žurnalistického působení v letech 1846–1851 (Pražské noviny, Národní noviny, Slovan), než byl umlčen.

III. Karel Kazbunda, *Karel Havlíček Borovský, I–III*, Praha 2013; Jaroslava Janáčková, *Strmé cesty: z listářů, zápisků a vzpomínek*, Hradec Králové 1990; digitální zdroje: Národní knihovna (kramerius) a Ústav pro českou literaturu (virtuální studovna).

Poster ze seriálu „Nekřesej do kaše, křesej do troudu...“ 200 let od narození Karla Havlíčka (1821–1856) připraveného Magdalenou Pokornou.⁵⁸

podoby. Pracovníci HÚ se mj. podíleli na přípravě popularizačních videí pro kanál Akademie věd ČR. Další videa (přednášky i exkurse) byla připravena pracovníky HÚ pro vlastní YouTube kanál HÚ,⁵⁹ jehož cílem je přiblížit široké veřejnosti (učitelům, studentům i zájemcům o historii) aktuální vědecké výzkumy i ukázat některé projekty zpracovávané v HÚ. Video jsou řazena do tří sérií (playlistů), a to: *Jak a proč v dějinách*, který je zaměřen na konkrétní události či osobnosti, *Historický ústav představuje* prezentující možnosti vědeckého bádání a dílčí projekty, a *Přednášky a konference*. Od dubna 2020, kdy byl kanál spuštěn, bylo do konce roku 2021 připraveno celkem 33 nahrávek, z nichž některé mají sledovanost v řádu několika tisíců.

Vzhledem ke složité společenské situaci způsobené pokračující pandemií Covid-19 byly i v roce 2021 převedeny aktivity *Dne otevřených dveří* a *Týdne Akademie věd ČR* do elektronické podoby. Virtuální návštěvníci tak mohli mj. absolvovat exkursi po knihovně HÚ, naučit se používat její katalogy a databáze i některé další nástroje usnadňující odbornou práci.

V roce 2021 uplynulo 200 let od narození Karla Havlíčka (Borovského), literáta a zakladatele moderní české žurnalistiky. K tomuto významnému jubileu připravil HÚ třicetidílný seriál „Nekřesej do kaše, křesej do troudu...“ 200 let od narození Karla Havlíčka (1821–1856) s komentovanými citáty z Havlíčkova díla a přednášku *Proč se vracet ke Karlu Havlíčkovi*. Hlavní autorkou seriálu i přednášející byla Magdalena Pokorná (HÚ), která se zároveň podílela na celé sérii dokumentů věnovaných Karlu Havlíčkovi v Českém rozhlasu, České televizi i denním tisku. Seriál i přednáška jsou trvale dostupné na webových stránkách HÚ v záložce *Pro učitele dějepisu*⁶⁰ a na sociálních sítích HÚ. Další pořady a výstavy k Havlíčkovu výročí pak byly připraveny ve spolupráci s jinými akademickými institucemi (jako např. putovní výstava *Směle kupředu! Svět Karla Havlíčka* uspořádaná ve spolupráci s Národním muzeem a Ústavem pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.) či veřejnoprávními médii

(např. Český rozhlas Vltava – *Světy Karla Havlíčka. Zlomky ze života výrazného českého žurnalisty a spisovatele* nebo *Návraty k Havlíčkovi. Úvaha o posledních letech a druhém životě K. H. Borovského*, autorkou byla M. Pokorná).

Ve stejném roce bylo připomínáno 1 000 let od mučednické smrti kněžny Ludmily. V této souvislosti se HÚ podílel na organizaci a odborném zaštitění konference v Senátu Parlamentu ČR *Ludmila jako most mezi staletími a generacemi*, jejímž garantem za HÚ byl Jaroslav Šebek, a doprovodným programem výstavy pořádané Národní knihovnou ČR v pražském Klementinu (za HÚ J. Mikulec).

I přes ztížené podmínky se podařilo završit vernisáží několik výstav určených veřejnosti. První z nich – *Opevněná krajina. Lidé ve východních Krkonoších 1938* – vzešla z projektu NAKI III *Prameny Krkonoš. Vývoj systému evidence, zpracování a prezentace pramenu k historii a kultuře Krkonoš a jeho využití ve výzkumu a edukaci*, jehož nositelem je HÚ. Výstava byla připravena ve spolupráci s Matematicko-fyzikální fakultou Univerzity Karlovy a Správou Krkonošského národního parku. Uskutečnila se nejprve ve Vrchlabí (6. srpna 2021 – 19. září 2021) a posléze i v Praze (30. září 2021 – 22. října 2021). Druhá výstava – *Listiny litomyšlského biskupství a kapituly – Archivní kulturní památka* – připravená Státním oblastním archivem v Zámrsku – Státním okresním archivem Svitavy se sídlem v Litomyšli ve spolupráci s HÚ proběhla v Litomyšli v termínu 16. září 2021 – 15. října 2021. Její zahájení bylo doprovázeno přednáškou Vojtěcha Večeře (HÚ) o dějinách litomyšlského biskupství (16. září 2021). Ve spolupráci s Litevskou ambasádou v Praze a Polským velvyslanectvím byla připravena putovní venkovní panelová výstava *Republika dvou národů. Příběh první evropské ústavy ke 230. výročí polsko-litevské ústavy z 3. května 1791*. HÚ v této spolupráci zastupoval Jan Květina. Další výstava *Středověk jako nekonečná krize?* připravená pracovníky Oddělení dějin středověku HÚ byla vyhotovena jako on-line výstava ve verzi ke stažení a slouží dále jako materiál pro výuku dějepisu a další tematickou práci se žáky a se studenty.⁶¹

Některé další akce primárně určené pro odbornou veřejnost byly streamovány, nebo z nich byl pořízen záznam, který je k dispozici trvale, nebo byl zveřejněn alespoň na určitou dobu, vždy v závislosti na uděleném souhlase jednotlivých referentů.

O svých aktivitách informuje HÚ širokou veřejnost nejen na svých webových stránkách, ale také na účtech na sociálních sítích Facebook, Twitter a Instagram.

V. Hospodaření pracoviště

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Účetní závěrka

a

**Zpráva nezávislého auditora
o účetní závěrce**

za rok končící 31. prosince 2021

Auditor

interexpert neziskový sektor s. r. o.

INTEREXPERT neziskový sektor s.r.o., Mikulandská 2, Praha 1, 110 00, Tel:+420 224 933 658, Fax:+420 224 934 101
e-mail: secretary@interexpert.cz www.interexpert.cz

Zpráva nezávislého auditora

Veřejná výzkumná instituce:	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Právní forma:	Veřejná výzkumná instituce
Sídlo:	Prosecká 809/76, Praha 9, 190 00, Česká republika
Identifikační číslo:	67985963
Rozvahový den:	31.12.2021
Předmět hlavní činnosti:	Předmětem hlavní činnosti HÚ je vědecký výzkum českých a obecných dějin. Svou činností HÚ přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Ziskává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace, vydává vědecké publikace (monografie, časopisy, sborníky apod.), poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. Pořádá domácí i mezinárodní vědecká setkání, konference a semináře a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum, včetně poskytování ubytování svým zaměstnancům a hostům. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Výrok auditora

Provedli jsme audit přiložené účetní závěrky účetní jednotky, u které hlavním předmětem činnosti není podnikání (dále jen účetní jednotka), sestavené na základě českých účetních předpisů, která se skládá z rozvahy k 31.12.2021, výkazu zisku a ztráty za rok končící 31.12.2021 a přílohy, která obsahuje popis použitých podstatných účetních metod a další vysvětlující informace.

Podle našeho názoru účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz aktiv, pasiv účetní jednotky k 31.12.2021 a nákladů, výnosů a výsledku jejího hospodaření za rok končící k 31.12.2021 v souladu s českými účetními předpisy.

Základ pro výrok

Audit jsme provedli v souladu se zákonem o auditorech a standardy Komory auditorů České republiky (KA ČR) pro audit, kterými jsou mezinárodní standardy pro audit (ISA) případně doplněné a upravené souvisejícími aplikačními doložkami. Naše odpovědnost stanovená těmito předpisy je podrobněji popsána v oddílu Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky. V souladu se zákonem o auditorech a Etickým kodexem přijatým Komorou auditorů České republiky jsme na účetní jednotce nezávislí a splnili

jsme i další etické povinnosti vyplývající z uvedených předpisů. Domníváme se, že důkazní informace, které jsme shromáždili, poskytují dostatečný a vhodný základ pro vyjádření našeho výroku.

Ostatní informace uvedené ve výroční zprávě

Ostatními informacemi jsou v souladu s § 2 písm. b) zákona o auditorech informace uvedené ve výroční zprávě mimo účetní závěrku a naši zprávu auditora. Za ostatní informace odpovídá statutární orgán účetní jednotky.

Náš výrok k účetní závěrce se k ostatním informacím nevztahuje. Přesto je však součástí našich povinností souvisejících s ověřením účetní závěrky seznámení se s ostatními informacemi a posouzení, zda ostatní informace nejsou ve významném (materiálním) nesouladu s účetní závěrkou či s našimi znalostmi o účetní jednotce získanými během ověřování účetní závěrky nebo zda se jinak tyto informace nejeví jako významně (materiálně) nesprávné. Také posuzujeme, zda ostatní informace byly ve všech významných (materiálních) ohledech vypracovány v souladu s příslušnými právními předpisy. Tímto posouzením se rozumí, zda ostatní informace splňují požadavky právních předpisů na formální náležitosti a postup vypracování ostatních informací v kontextu významnosti (materiality), tj. zda případné nedodržení uvedených požadavků by bylo způsobilé ovlivnit úsudek činěný na základě ostatních informací.

Na základě provedených postupů, do míry, jež dokážeme posoudit, uvádíme, že

- ostatní informace, které posuzují skutečnosti, jež jsou též předmětem zobrazení v účetní závěrce, jsou ve všech významných (materiálních) ohledech v souladu s účetní závěrkou a
- ostatní informace byly vypracovány v souladu s právními předpisy.

Dále jsme povinni uvést, zda na základě poznatků a povědomí o účetní jednotce, k nimž jsme dospěli při provádění auditu, ostatní informace neobsahují významné (materiální) věcné nesprávnosti. V rámci uvedených postupů jsme v obdržení ostatních informací žádné významné (materiální) věcné nesprávnosti nezjistili.

Odpovědnost statutárního orgánu účetní jednotky za účetní závěrku

Statutární orgán účetní jednotky odpovídá za sestavení účetní závěrky podávající věrný a poctivý obraz v souladu s českými účetními předpisy a za takový vnitřní kontrolní systém, který považuje za nezbytný pro sestavení účetní závěrky tak, aby neobsahovala významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou.

Při sestavování účetní závěrky je statutární orgán účetní jednotky povinen posoudit, zda je účetní jednotka schopna nepřetržitě trvat, a pokud je to relevantní, popsat v příloze záležitosti týkající se jejího nepřetržitého trvání a použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky, s výjimkou případů, kdy statutární orgán účetní jednotky plánuje zrušení účetní jednotky nebo ukončení její činnosti, resp. kdy nemá jinou reálnou možnost než tak učinit.

Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky

Naším cílem je získat přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významnou (materiální) nepravost způsobenou podvodem nebo chybou a vydat zprávu auditora obsahující náš výrok. Přiměřená míra jistoty je velká míra jistoty, nicméně není zárukou, že audit provedený v souladu s výše uvedenými předpisy ve všech případech v účetní závěrce odhalí případnou existující významnou (materiální) nesprávnost. Nesprávnosti mohou vzniknout v důsledku podvodů nebo chyb a považují se za významné

(materiální), pokud lze reálně předpokládat, že by jednotlivě nebo v souhrnu mohly ovlivnit ekonomická rozhodnutí, která uživatelé účetní závěrky na jejím základě přijmou.

Při provádění auditu v souladu s výše uvedenými předpisy je naší povinností uplatňovat během celého auditu odborný úsudek a zachovávat profesní skepticismus. Dále je naší povinností:

- Identifikovat a vyhodnotit rizika významné (materiální) nesprávnosti účetní závěrky způsobené podvodem nebo chybou, navrhnout a provést auditorské postupy reagující na tato rizika a získat dostatečné a vhodné důkazní informace, abychom na jejich základě mohli vyjádřit výrok. Riziko, že neodhalíme významnou (materiální) nesprávnost k níž došlo v důsledku podvodu, je větší než riziko neodhalení významné (materiální) nesprávnosti způsobené chybou, protože součástí podvodu mohou být tajné dohody, falšování, úmyslná opomenutí, nepravdivá prohlášení nebo obcházení vnitřních kontrol představenstvem.
- Seznámit se s vnitřním kontrolním systémem účetní jednotky relevantním pro audit v takovém rozsahu, abychom mohli navrhnout auditorské postupy vhodné s ohledem na dané okolnosti, nikoliv abychom mohli vyjádřit názor na účinnost vnitřního kontrolního systému.
- Posoudit vhodnost použitých účetních pravidel, přiměřenost provedených účetních odhadů a informace, které v této souvislosti statutární orgán Účetní jednotky uvedlo v příloze.
- Posoudit vhodnost použití předpokladu nepřetržitosti trvání při sestavení účetní závěrky představenstvem a to, zda s ohledem na shromážděné důkazní informace existuje významná (materiální) nejistota vyplývající z událostí nebo podmínek, které mohou významně zpochybnit schopnost Účetní jednotky trvat nepřetržitě. Jestliže dojdeme k závěru, že taková významná (materiální) nejistota existuje, je naší povinností upozornit v naší zprávě na informace uvedené v této souvislosti v účetní závěrce – příloze, a pokud tyto informace nejsou dostatečné, vyjádřit modifikovaný výrok. Naše závěry týkající se schopnosti Účetní jednotky trvat nepřetržitě vycházejí z důkazních informací, které jsme získali do data naší zprávy. Nicméně budoucí události nebo podmínky mohou vést k tomu, že účetní jednotka ztratí schopnost trvat nepřetržitě.
- Vyhodnotit celkovou prezentaci, členění a obsah účetní závěrky, včetně přílohy a dále to, zda účetní závěrka zobrazuje podkladové transakce a události způsobem, který vede k věrnému zobrazení.

Naší povinností je informovat statutární orgán účetní jednotky mimo jiné o plánovaném rozsahu a načasování auditu a o významných zjištěních, která jsme v jeho průběhu učinili, včetně zjištěných významných nedostatků ve vnitřním kontrolním systému.

INTEREXPERT neziskový sektor s.r.o.
Mikulandská 2, 110 00 Praha 1
Oprávnění KAČR 511

Ing. Karolina Neuvirtová, jednatelka a auditorka
Oprávnění KAČR 2176

Datum:	3-05-2022
Podpis auditora:	

Rozvaha

Sestaveno k 31.12.2021

(v tis. Kč, s přesností na dvě desetinná místa)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších předpisů

IČO
67985963

Číslo	Název	Položka	Účt. sk.	Číslo řádku	Stav	
					k 01.01.2021	k 31.12.2021
A	A.Dlouhodobý majetek celkem			001	2 769,19	2 703,34
A.I	I.Dlouhodobý nehmotný majetek celkem			002	2 896,49	2 824,43
A.I.1	1.Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje			003	0,00	0,00
A.I.2	2.Software		013	004	2 357,53	2 788,98
A.I.3	3.Ocenitelná práva			005	0,00	0,00
A.I.4	4.Drobný dlouhodobý nehmotný majetek			006	35,46	35,46
A.I.5	5.Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek			007	0,00	0,00
A.I.6	6.Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek			008	503,50	0,00
A.I.7	7.Poskytnuté zálohy na dlouhodobý nehmotný majetek			009	0,00	0,00
A.II	II.Dlouhodobý hmotný majetek celkem			010	17 502,42	17 038,24
A.II.1	1.Pozemky			011	157,57	157,57
A.II.2	2.Umělecká díla, předměty a sbírky			012	18,10	18,10
A.II.3	3.Stavby			013	200,04	200,04
A.II.4	4.Hmotné movité věci a jejich soubory			014	14 333,22	14 141,04
A.II.5	5.Pěstitelské celky trvalých porostů			015	0,00	0,00
A.II.6	6.Dospělá zvířata a jejich skupiny			016	0,00	0,00
A.II.7	7.Drobný dlouhodobý hmotný majetek			017	2 764,50	2 521,49
A.II.8	8.Ostatní dlouhodobý hmotný majetek			018	0,00	0,00
A.II.9	9.Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek			019	28,99	0,00
A.II.10	10.Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek			020	0,00	0,00
A.III	III.Dlouhodobý finanční majetek celkem			021	0,00	0,00
A.III.1	1.Podíly - ovládaná nebo ovládající osoba			022	0,00	0,00
A.III.2	2.Podíly - podstatný vliv			023	0,00	0,00
A.III.3	3.Dluhové cenné papíry držené do splatnosti			024	0,00	0,00
A.III.4	4.Zápůjčky organizačním složkám			025	0,00	0,00
A.III.5	5.Ostatní dlouhodobé zápůjčky			026	0,00	0,00
A.III.6	6.Ostatní dlouhodobý finanční majetek			027	0,00	0,00
A.IV	IV.Oprávký k dlouhodobému majetku celkem			028	-17 629,72	-17 159,33
A.IV.1	1.Oprávký k nehmot. výsl. výzkumu a vývoje			029	0,00	0,00
A.IV.2	2.Oprávký k softwaru			030	-1 974,34	-2 131,59
A.IV.3	3.Oprávký k ocenitelným právům			031	0,00	0,00
A.IV.4	4.Oprávký k DDNM			032	-35,46	-35,46
A.IV.5	5.Oprávký k ostatnímu DNM			033	0,00	0,00
A.IV.6	6.Oprávký ke stavbám			034	-200,04	-200,04
A.IV.7	7.Oprávký k sam. movitým věcem a souborům hm. mov. věci			035	-12 655,38	-12 270,76
A.IV.8	8.Oprávký k pěstitelským celkům trvalých porostů			036	0,00	0,00
A.IV.9	9.Oprávký k zákl. stádu a tažným zvířatům			037	0,00	0,00
A.IV.10	10.Oprávký k DDHM			038	-2 764,50	-2 521,49
A.IV.11	11.Oprávký k ostatnímu DHM			039	0,00	0,00
B	B.Krátkodobý majetek celkem			040	25 929,02	24 701,11
B.I	I.Zásoby celkem			041	373,98	395,36
B.I.1	1.Materiál na skladě			042	2,43	2,43
B.I.2	2.Materiál na cestě			043	0,00	0,00
B.I.3	3.Nedokončená výroba			044	0,00	0,00
B.I.4	4.Polotovary vlastní výroby			045	0,00	0,00
B.I.5	5.Výrobky			046	371,55	392,92
B.I.6	6.Mladá a ostatní zvířata a jejich skupiny			047	0,00	0,00
B.I.7	7.Zboží na skladě a v prodejnách			048	0,00	0,00
B.I.8	8.Zboží na cestě			049	0,00	0,00
B.I.9	9.Poskytnuté zálohy na zásoby			050	0,00	0,00
B.II	II.Pohledávky celkem			051	275,85	134,30
B.II.1	1.Odběratelé			052	70,08	51,64
B.II.2	2.Směnky k inkasu			053	0,00	0,00
B.II.3	3.Pohledávky za eskontované cenné papíry			054	0,00	0,00
B.II.4	4.Poskytnuté provozní zálohy			055	9,07	47,54
B.II.5	5.Ostatní pohledávky			056	0,00	0,00

Rozvaha

Sestaveno k 31.12.2021

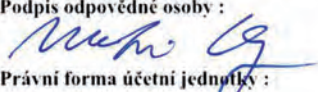
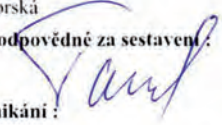
(v tis. Kč, s přesností na dvě desetinná místa)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších předpisů

IČO
67985963

Položka			Číslo řádku	Stav	
Číslo	Název	Účt. sk.		k 01.01.2021	k 31.12.2021
B.II.6	6.Pohledávky za zaměstnanci		057	12,47	24,18
B.II.7	7.Pohledávky za institucemi SZ a VZP		058	0,00	0,00
B.II.8	8.Daň z příjmu		059	183,69	0,00
B.II.9	9.Ostatní přímé daně		060	0,00	0,00
B.II.10	10.Daň z přidané hodnoty		061	0,23	0,00
B.II.11	11.Ostatní daně a poplatky		062	0,72	1,43
B.II.12	12.Nároky na dotace z účtování SR		063	0,00	0,00
B.II.13	13.Nároky na dotace a ost. zúčtování ÚSC		064	0,00	0,00
B.II.14	14.Pohledávky za společníky sdruženými ve společnosti		065	0,00	0,00
B.II.15	15.Pohledávky z pevných termínovaných operací a opcí		066	0,00	0,00
B.II.16	16.Pohledávky z vydaných dluhopisů		067	0,00	0,00
B.II.17	17.Jiné pohledávky		068	-0,41	9,50
B.II.18	18.Dohadné účty aktivní		069	0,00	0,00
B.II.19	19.Opravná položka k pohledávkám		070	0,00	0,00
B.III	III.Krátkodobý finanční majetek celkem		071	25 279,19	24 107,99
B.III.1	1.Peněžní prostředky v pokladně		072	74,80	143,25
B.III.2	2.Ceniny		073	0,00	0,00
B.III.3	3.Peněžní prostředky na účtech		074	25 204,38	23 964,74
B.III.4	4.Majetkové cenné papíry k obchodování		075	0,00	0,00
B.III.5	5.Dluhové cenné papíry k obchodování		076	0,00	0,00
B.III.6	6.Ostatní cenné papíry		077	0,00	0,00
B.III.7	7.Peníze na cestě		078	0,00	0,00
B.IV	IV.Jiná aktiva celkem		079	0,00	63,47
B.IV.1	1.Náklady příštích období		080	0,00	63,47
B.IV.2	2.Příjmy příštích období		081	0,00	0,00
	AKTIVA CELKEM		082	28 698,20	27 404,45

Razítko :	Odpovědná osoba (statutární zástupce) : Prof. PhDr. Martin Holý Ph.D., ředitel	Osoba odpovědná za sestavení : ing. Dana Táborská
	Podpis odpovědné osoby : 	Podpis osoby odpovědné za sestavení :
	Právní forma účetní jednotky : Vědecko výzkumná instituce	Předmět podnikání : Výzkum a vývoj v oblasti společenských a humanitních věd
		Okamžik sestavení : 3. 5. 2022

Výkaz zisku a ztráty

Od 01.01.2021 do 31.12.2021
(v tis. Kč, s přesností na dvě desetinná místa)Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších předpisů

ÍČO
67985963

Číslo	Název	Účet. sk.	Číslo řádku	Činnost		
				Hlavní	Hospodářská	Celkem
A	A. Náklady					
A.I	I. Spotřebované nákupy a nakupované služby		002	15 004,92		15 004,92
A.I.1	1. Spotřeba materiálu, energie a ost. neskl. dodávek		003	4 532,68		4 532,68
A.I.2	2. Prodané zboží		004			
A.I.3	3. Opravy a udržování		005	116,11		116,11
A.I.4	4. Náklady na cestovné		006	984,81		984,81
A.I.5	5. Náklady na reprezentaci		007	86,27		86,27
A.I.6	6. Ostatní služby		008	9 285,05		9 285,05
A.II	II. Změny stavu zásob vlastní činnosti a aktivace		009	-24,19		-24,19
A.II.7	7. Změny stavu zásob vlastní činnosti		010	-24,19		-24,19
A.II.8	8. Aktivace materiálu, zboží a vnitroorg. služeb		011			
A.II.9	9. Aktivace dlouhodobého majetku		012			
A.III	III. Osobní náklady		013	62 077,97		62 077,97
A.III.10	10. Mzdové náklady		014	45 588,22		45 588,22
A.III.11	11. Zákonné sociální pojištění		015	14 106,44		14 106,44
A.III.11	12. Ostatní sociální pojištění		016			
A.III.13	13. Zákonné sociální náklady		017	2 383,31		2 383,31
A.III.14	14. Ostatní sociální náklady		018			
A.IV	IV. Daně a poplatky		019	6,76		6,76
A.IV.15	15. Daně a poplatky		020	6,76		6,76
A.V	V. Ostatní náklady		021	1 787,50		1 787,50
A.V.16	16. Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ost.pokuty a penále		022	50,00		50,00
A.V.17	17. Odpisy nedobytné pohledávky		023			
A.V.18	18. Nákladové úroky		024			
A.V.19	19. Kurzové ztráty		025	31,98		31,98
A.V.20	20. Dary		026			
A.V.21	21. Manka a škody		027	2,82		2,82
A.V.22	22. Jiné ostatní náklady		028	1 702,71		1 702,71
A.VI	VI. Odpisy, prodaný majetek, tvorba a použití rezerv a OP		029	792,90		792,90
A.VI.23	23. Odpisy dlouhodobého majetku		030	792,90		792,90
A.VI.24	24. Prodaný dlouhodobý majetek		031			
A.VI.25	25. Prodané cenné papíry a podíly		032			
A.VI.26	26. Prodaný materiál		033			
A.VI.27	27. Tvorba a použití rezerv a opravných položek		034			
A.VII	VII. Poskytnuté příspěvky		035	18,48		18,48
A.VII.28	28. Poskytnuté členské příspěvky a příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami		036	18,48		18,48
A.VIII	VIII. Daň z příjmů		037			
A.VIII.29	29. Daň z příjmů		038			
	Náklady celkem		039	79 664,34		79 664,34

Výkaz zisku a ztráty

Od 01.01.2021 do 31.12.2021
(v tis. Kč, s přesností na dvě desetinná místa)Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších předpisů

IČO
67985963

Číslo	Název	Účet. sk.	Číslo řádku	Činnost		
				Hlavní	Hospodářská	Celkem
B	B. Výnosy					
B.I	I. Provozní dotace		041	74 807,53		74 807,53
B.I.1	1. Provozní dotace		042	74 807,53		74 807,53
B.II	II. Přijaté příspěvky		043			
B.II.2	2. Přijaté příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami		044			
B.II.3	3. Přijaté příspěvky (dary)		045			
B.II.4	4. Přijaté členské příspěvky		046			
B.III	III. Tržba za vlastní výkony a za zboží		047	1 020,90		1 020,90
B.IV	IV. Ostatní výnosy		048	4 100,84		4 100,84
B.IV.5	5. Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ost.pokuty a penále		049			
B.IV.6	6. Platby za odepsané pohledávky		050			
B.IV.7	7. Výnosové úroky		051			
B.IV.8	8. Kurzové zisky		052	0,06		0,06
B.IV.9	9. Zúčtování fondů		053	2 430,34		2 430,34
B.IV.10	10. Jiné ostatní výnosy		054	1 670,44		1 670,44
B.V	V. Tržby z prodeje majetku		055	3,40		3,40
B.V.11	11. Tržby z prodeje dlouhodobého nehm. a hm. majetku		056	3,40		3,40
B.V.12	12. Tržby z prodeje cenných papírů a podílů		057			
B.V.13	13. Tržby z prodeje materiálu		058			
B.V.14	14. Výnosy z krátkodobého finančního majetku		059			
B.V.15	15. Výnosy z dlouhodobého finančního majetku		060			
	Výnosy celkem		061	79 932,67		79 932,67
C	C. Výsledek hospodaření před zdaněním		062	268,33		268,33
D	D. Výsledek hospodaření po zdanění		063	268,33		268,33

Razítko :

Odpovědná osoba (statutární zástupce) :

Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D., ředitel

Podpis odpovědné osoby :

Právní forma účetní jednotky :

vědecko výzkumná instituce

Osoba odpovědná za sestavení :

ing. Dana Táborská

Podpis osoby odpovědné za sestavení :

Předmět podnikání :

Výzkum a vývoj v oblasti společenských a humanitních věd

Okamžik sestavení : 3. 5. 2022

Příloha k řádné účetní závěrce 2021
číselné údaje jsou uvedeny v korunách českých

Datum řádné účetní závěrky – rozvahový den: 31. 12. 2021
Běžné účetní období: 1. 1. 2021 – 31.12.2021

Název účetní jednotky: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Sídlo: Prosecká 809/76, 190 00 Praha 9

Právní forma: veřejná výzkumná instituce

IČ: 67985963

DIČ: CZ67985963

Historický ústav AV ČR, v. v. i. (dále jen HÚ AV ČR) byl zřízen na základě zřizovací listiny AV ČR dle zákona č. 283/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích.

Na základě zákona č. 341/2005 Sb., se právní forma HÚ AV ČR dnem

1. ledna 2007 změnila ze státní příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci.

HÚ AV ČR, v. v. i. je právnickou osobou zřízenou na dobu neurčitou se sídlem v Praze 9, Prosecká 809/76, PSČ 190 00.

Orgány:

Ředitel HÚ

Rada HÚ má celkem 12 členů, z toho je 7 interních a 4 externí a jeden tajemník

Dozorčí rada HÚ má 5 členů a jednoho tajemníka

Statutární orgán:

ředitel HÚ AV ČR, v. v. i.:

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

statutární zástupce ředitele HÚ AV ČR, v. v. i.: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

HÚ AV ČR, v. v. i., je financován ze státního rozpočtu prostřednictvím zřizovatele, dále z grantů a projektů od různých poskytovatelů (MK, GAČR, případně jiných zdrojů).

Účelem zřízení HÚ je uskutečňovat vědecký výzkum v oblasti historie, přispívat k využití jeho výsledků a zajišťovat infrastrukturu výzkumu.

Předmětem hlavní činnosti HÚ je vědecký výzkum českých a obecných dějin. Svou činností HÚ přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace, vydává vědecké publikace (monografie, časopisy, sborníky apod.), poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. Pořádá domácí i mezinárodní vědecká setkání, konference a semináře a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum. Zajišťuje videokonference a mítinky přes elektronické nástroje a to v letošním roce vzhledem k dané epidemiologické situaci v celé republice. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Další a jiná činnost nebyla v roce 2021 vykonávána.

Použité účetní metody, zásady a způsoby oceňování

Použité účetní metody vyplývají ze zákona o účetnictví č. 563/91 Sb., a prováděcí vyhlášky č. 504/2002 Sb. v platném znění. Účetnictví je zpracováváno za pomoci informačně ekonomického systému iFIS společnosti BBM, spol. s r.o. a pro zpracování mzdového účetnictví je využíván mzdový systém EGJE. Účetní záznamy jsou zálohovány v elektronické verzi na základě servisní smlouvy uzavřené se SSČ AV ČR, v.v.i. Současně HÚ AV ČR uchovává účetní záznamy v tištěné podobě, které archivuje v souladu se zákonem o účetnictví v platném znění.

Způsob oceňování:

- dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek je oceňován pořizovací cenou
- pohledávky – jmenovitou hodnotou
- peněžní prostředky – jmenovitou hodnotou
- závazky – jmenovitou hodnotou v Kč

Způsob stanovení úprav hodnot majetku – odpisy a opravné položky, způsob stanovení reálné hodnoty, odchylky od obecných účetních zásad a metod:

- jsou uplatňovány shodné účetní a daňové odpisy, a to způsob odpisování – metoda lineární rovnoměrný odpis
- opravné položky a rezervy za rok 2021 nebyly tvořeny
- pohledávky po lhůtě splatnosti 1-30 dnů ve výši nemáme, pohledávky do splatnosti ve výši 61 tis. Kč
- pohledávky po lhůtě splatnosti více jak 180 dnů výše nemáme
- stav závazků do splatnosti k 31. 12. 2021 činí 508 tis Kč
- stav závazků po splatnosti do 30ti dnů činí 253 tis. Kč
- ústav nevlastní žádné cenné papíry, podíly ani deriváty, u kterých by se provádělo přecenění reálnou hodnotou, v daném roce nemáme žádný úvěr
- v uplatňování obecných zásad a metod se ústav neodchýlil od obecně platných předpisů pro účetnictví zákona č.563/1991 Sb., a prováděcí vyhl. č. 504/2002 Sb., v platném znění

Změny oceňování, odpisování s vyčíslením dopadů do výsledku hospodaření:

- v roce 2021 nebyly měněny způsoby oceňování žádné složky majetku

Způsob přepočtu údajů v cizích měnách na koruny české:

- účetní jednotka používá při účtování v zahraničních měnách platný kurz ČNB k danému dni
- aktiva a pasiva v zahraniční měně jsou k rozvahovému dni přepočteny dle kurzu ČNB ke dni 31. 12. 202, kurzové rozdíly jsou účtovány výsledkově

Změny postupu účtování a uspořádání položek účetní závěrky:

- v roce 2021 nebyly provedeny žádné změny uplatněných postupů účtování
- údaje za minulé účetní období byly dle převodového můstku vykázány ve srovnatelné struktuře pro výkazy platné v roce 2020

Jednotlivé položky dlouhodobého majetku v Kč :

Účet	Dlouhodobý majetek	Stav k 1.1.2021	Stav k 31.12.2021
13	Software	2 357 532,00	2 788 977,00
18	Drobný DNM	35 456,35	35 456,35
211	Budovy	200 043,00	200 043,00
22	Samostatné movité věci	14 333 215,43	1 414 1036,73
28	Drobný DHM	2 764 499,20	2 521 485,07
31	Pozemky	157 572,00	157 572,00
32	Umělecká díla a předměty	18 100,00	18 101,00
73	Oprávký k softwaru	1 974 344,00	2 131 588,00
78	Oprávký k DDNM	35 456,35	35 456,35
81	Oprávký ke stavbám-budovy	200 043,00	200 043,00
82	Oprávký k samostatným mov. věc.	12 655 377,70	12 270 760,80
88	Oprávký k DDHM	2 764 499,20	2 521 486,07

Počet zaměstnanců a osobní náklady:

- ústav zaměstnával k 31. 12. 2021 celkem 91 zaměstnanců fyzických osob
- průměrný přepočtený počet zaměstnanců podle zákona upravujícího státní službu činil 77,83 zaměstnanců
- osobní náklady byly v r. 2021 rozhodující složkou nákladů ústavu, činily 62 077 970,00 Kč, tj. 78% celkových nákladů (nákladů režijních, institucionálních i grantových)

Počet zaměstnanců k 31.12.2021				
Kategorie	celkem		VŠ vzděl.prac.výzk.útv.	
	prům.přep.	fyz.p.d.	prům.přep.	fyz.p.d.
celkem	77,83	91	61,03	75
0 - OON				
1 - výzkumní pracovníci	51,24	65	51,24	65
2 - ost.VŠ prac. výzkum. Útvarů	9,79	10	9,79	10
3 - odborní pracovníci s VŠ	2,70	2		
4 - odborní prac. se SŠ a VOŠ	7,66	7		
5 - odb.prac. VaV se SŠ a VOŠ	0,00	0		
7 - technicko-hospodářští prac.	4,94	5		
8 - dělníci	1,50	2		
9 - provozní pracovníci	0,00	0		

Odměny poskytované členům řídicího a kontrolního orgánu:

- ústav v roce 2021 poskytl odměny za funkci v radě pracoviště a dozorčí radě celkem 240 800,- Kč
- ústav nemá žádné vzniklé nebo smluvně sjednané dluhy ohledně požitků bývalých členů rady ani dozorčí rady
- členové kontrolních a řídicích orgánů HÚ nemají jakýmkoliv smluvním vztahu k HÚ své rodinné příslušníky.
- odměna auditora za povinný audit při roční závěrce činí 65 tis. Kč
- odměna daňového poradce za poskytnuté služby za rok 2021 činí 24 tis. Kč

Přidělené provozní dotace pro rok 2021:

Institucionální podpora činnosti pracovišť podpora VO	53 993 tis. Kč
příspěvek na zajištění činnosti AV	6 597 tis. Kč
přijaté prostředky na výzkum a vývoj: na granty GA ČR	6 041 tis. Kč
ostatní resorty - MK	6 094 tis. Kč
MŠMT	962 tis. Kč
TAČR	1 755 tis. Kč

Doplňující informace

- HÚ nemá žádné dluhy, úvěry ani daňové nedoplatky např. u finančních a celních orgánů, správy soc. pojištění či zdravotních pojišťoven, ústav eviduje k 31.12.2021 pouze splatné závazky pojistného na sociální a zdravotní zabezpečení, daně ze závislé činnosti a daně srážkové odpovídající mzdám za měsíc prosinec 2021

- ústav nevložil v roce 2021 žádné své finanční prostředky jako vklad do jiného právního subjektu
- nepřijal žádný dar
- neuspořádal žádnou veřejnou sbírku
- HÚ nevlastní žádné lesní porosty ani lesní pozemky
- HÚ nemá žádné závazky či pohledávky nevyúčtované v daném roce v účetnictví, mimo níže uvedené pohledávky za společností Magion systém a.s. z vypovězené smlouvy

Výsledek hospodaření minulého období – rozdělení.

- za rok 2020 činil hospodářský výsledek 756 126,07 Kč, ten byl po odsouhlasení DR a RI v roce 2021 rozdělen následovně. Část HV ve výši 5% tj. částka 37 806,30 Kč se naučtoval na rezervní fond a částka ve výši 718 319,77 Kč byla převedena do sociálního fondu

Zajištění daňového základu:

- je postupováno v souladu se zákonem č. 586/1992 Sb., zákon o dani z příjmu v platném znění a dle § 20 tohoto zákona jsou uplatňovány položky snižující základ daně
- všechny prostředky v účetním období získané z daňových úlev předcházejícího daňového období byly použity na hlavní činnost Historického ústavu.

Vysvětlení významných položek rozvahy a výkazu zisků a ztrát:

V letošním roce proběhlo přípravné řízení s právní kanceláří AK Schýbal a Biem, k podání žaloby, po odstoupení od Implementační smlouvy se společností Magion systém, a.s. ze dne 14.1.2021, k vrácení finančních prostředků ve výši 574 282,07 Kč vynaložených jako poměrná část účastníků sdružení za Historický ústav. Sdružení odstoupilo od Implementační smlouvy, jelikož ekonomický informační systém Dodavatele nesplňoval ani po opakovaném akceptačním řízení požadavky Implementační smlouvy, v čehož důsledku nemohlo dojít k zahájení ostrého provozu systému v termínu od 1.1.2021. Částka evidovaná na účtu 041 jako nedokončená investice, byla z tohoto důvodu odepsána a je vedena pouze evidenčně. Tato situace vedla k vypsání nového výběrového řízení za celé sdružení dodavatelů (JŘBU) na současný ekonomický systém společnosti BBM spol s.r.o., abychom byly na další období 33 měsíců schopni vést řádně účetnictví, než bude uskutečněno nové výběrové řízení na pořízení nového informačního systému.

Významné změny po účetní závěrce do odevzdání daňového přiznání:

- mezi rozvahovým dnem a okamžikem sestavení účetní závěrky nenastaly žádné významné události

V roce 2021 organizaci provázely omezení týkající se COVID-19 (koronavirus). Tato situace a opatření k omezení šíření nákazy se promítly do celého světa a negativně ovlivnil mnoho zemí. Vedení organizace zvažilo potenciální dopady COVID-19 na své aktivity a dospělo k závěru, že nemají významný vliv na předpoklad neomezené doby trvání organizace. Vzhledem k tomu byla účetní závěrka k 31. 12. 2021 zpracována za předpokladu, že organizace bude nadále schopna pokračovat ve své činnosti.

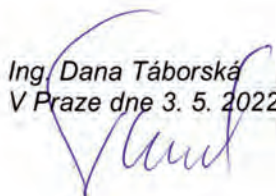
Pro ostatní požadované položky přílohy v účetní závěrce nemá organizace naplnění.

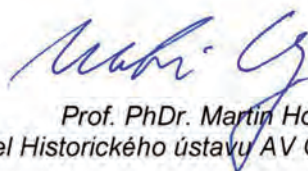
Přehled významných položek nákladů a výnosů za rok 2021 v Kč

Celkové náklady za rok 2021:	79 664 149,42
(z toho významné položky)	
Spotřebované nákupy a nakupované služby	15 004 915,79
Spotřeba materiálu a energie	4 523 677,24
Náklady na cestovné	984 809,33
Nakupované služby	9 285 050,43
Osobní náklady	62 077 970,00
Z toho významné položky	
Mzdy	38 824 218,00
OON	6 466 577,00
Povinné odvody	14 106 438,00
Ostatní náklady (odpisy, kurz.ztr.)	1 787 311,39
Celkové výnosy za rok 2021:	74 807 525,05
(z toho významné položky)	
Provozní dotace	74 807 525,00
Tržba za vlastní výkony a zboží	1 020 902,07
Ostatní výnosy (zúčtování fondů a ost.výnosy)	4 100 843,61
Výsledek hospodaření po zdanění za rok 2021	268 328,17

Ing. Dana Táborská
V Praze dne 3. 5. 2022

Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.
ředitel Historického ústavu AV ČR, v.v.i.

VI. Personální otázky a ocenění pracovníků HÚ v roce 2021

K 31. 12. 2021 pracovalo v HÚ 95 výzkumných a 26 nevýzkumných pracovníků (započítáni jsou jak kmenoví pracovníci, tak ostatní kolegové zaměstnaní v rámci grantů, na pracovní smlouvy a DPČ, nikoli DPP). Počet kmenových vysokoškolsky vzdělaných členů výzkumných oddělení (I.–VI.) dosahoval k uvedenému datu 75 zaměstnanců. Z nich dle *Kariérního řádu AV ČR pro vysokoškolsky vzdělané pracovníky* je do kvalifikačního stupně 5 (vedoucí vědecký pracovník) zařazeno 16 jednotlivců, do stupně 4 (vědecký pracovník) 32, do stupně 3a–b (postdoktorand, vědecký asistent) 13, do kategorie 2 (doktorand) a do skupiny 1 (odborný pracovník výzkumu a vývoje) 14. Z hlediska dosažených akademických, respektive vědeckopedagogických titulů všech výzkumných pracovníků disponoval k 31. 12. 2021 HÚ 57 jednotlivci s Ph.D., příp. Dr. phil., CSc. či Th.D., 13 docenty a 12 profesory. Celkem 10 pracovníků mělo pak hodnost DrSc. či DSc.

V rámci lidských zdrojů HÚ pokračoval v hledání a podpoře mladých výzkumných pracovníků s cílem o vyrovnanou věkovou strukturu jednotlivých oddělení a zajištění kontinuity a udržitelnosti dlouhodobých projektů HÚ (mezigenerační předávání zkušeností). Na základě výběrových řízení nastoupili dva noví kolegové. HÚ se také podařilo roku 2021 získat jedno postdoktorandské stipendium v rámci *Programu podpory perspektivních lidských zdrojů – Mzdová podpora postdoktorandů na pracovištích AV ČR*. Z hlediska kvalifikačního došlo na základě atestací k přesunu některých pracovníků do kategorií vyšších stupňů. Několik kolegů/kolegyně obhájilo disertační práci. Dva pracovníci prošli úspěšně habilitačním řízením, zahájena byla dvě řízení ke jmenování profesorem.

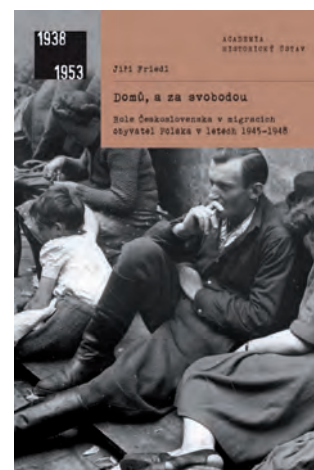
■ Ocenění pracovníků

Pracovníci HÚ získali v roce 2021 deset významných ocenění vědecké a vědecko-popularizační práce.

doc. PhDr. Jiří Friedl, Ph.D., DSc.

Hlavní cena W. Felczaka a H. Wereszyckého za rok 2021

Jiří Friedl obdržel *Hlavní cenu W. Felczaka a H. Wereszyckého za rok 2021* udělenou za knihu *Domů, a za svobodou. Role Československa v migracích obyvatel Polska v letech 1945–1948* (Academia – Historický ústav, Praha 2020) Jagellonskou univerzitou v Krakově a krakovským Polským historickým sdružením (Polskie Towarzystwo Historyczne).

PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

Cena předsedkyně Akademie věd České republiky za propagaci nebo popularizaci výzkumu, experimentálního vývoje a inovací

Eva Doležalová získala *Cenu předsedkyně Akademie věd České republiky za propagaci nebo popularizaci výzkumu, experimentálního vývoje a inovací*.

Slavnostní předávání *Ceny předsedkyně Akademie věd České republiky za propagaci nebo popularizaci výzkumu, experimentálního vývoje a inovací* Evě Doležalové proběhlo 1. listopadu 2021 na zahájení *Týdne Akademie věd ČR*.

PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D.

PhDr. Emil Voráček, DrSc. a kol.

Cena Miroslava Ivanova za literaturu faktu za rok 2021

Za rok 2021 získali pracovníci HÚ dvě *Ceny Miroslava Ivanova za literaturu faktu*, a to: Zdeněk Doskočil v kategorii Memoárová a biografická literatura za monografii *V žaláři vyhnanství – Ladislav Novomeský v éře stalinismu a poststalinismu* (NLN – Historický ústav, Praha 2020), a autorský kolektiv pod vedením Emila Voráčka v kategorii Světových dějin za monografii *V zájmu velmoci – Československo a Sovětský svaz 1918–1948* (Historický ústav, Praha 2020).

Portál Český historický atlas

Cena Mapa roku 2020 v kategorii Digitální kartografické produkty a aplikace na internetu

Portál *Český historický atlas*, vytvořený Katedrou geomatiky Fakulty stavební Českého vysokého učení technického v Praze ve spolupráci s HÚ obdržel ocenění *Mapa roku 2020 v kategorii Digitální kartografické produkty a aplikace na internetu*.

PhDr. Jindřich Dejmek, DSc.

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

Medaile Za zásluhy o diplomacii

Ministerstvo zahraničních věcí ČR udělilo Jindřichovi Dejmekovi a Janu Němečkovi za mimořádné osobní, odborné nasazení a z něj vyplývající zásadní přínos jejich díla, věnujícího se v ojedinělém rozsahu a hloubce dějinám československé zahraniční politiky a diplomacie, zejména v době meziválečné, válečné a těsně poválečné v jejích evropských a mezinárodních souvislostech medaili *Za zásluhy o diplomacii*.

Medaile Za zásluhy o diplomacii.

PhDr. Jan Květina, Ph.D.

Prémie Otto Wichterleho pro mladé vědecké pracovníky

Jan Květina obdržel od předsedkyně Akademie věd České republiky *Prémii Otty Wichterleho pro mladé vědecké pracovníky*.

Předsedkyně Akademie věd České republiky Eva Zažimalová předává 29. června 2021 ve vile Lanna *Prémii Otty Wichterleho pro mladé vědecké pracovníky* Janu Květinovi.

František Šístek, M.A., Ph.D.

Cena Svazu židovských obcí Srbska pro díla s židovskou tematikou

František Šístek obdržel *Cenu Svazu židovských obcí Srbska pro díla s židovskou tematikou*, Cena II – odborná práce za rukopis knihy *Jevreji u Crnoj Gori od antike do holokausta*.

prof. PhDr. Svatava Raková, CSc.

Čestná oborová medaile Františka Palackého za zásluhy v historických vědách

Předsedkyně Akademie věd České republiky udělila v roce 2021 Svatavě Rakové z HÚ *Čestnou oborovou medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách*.

VII. Orgány pracoviště

■ Vedení pracoviště

Na základě jmenování předsedou Akademie věd České republiky prof. Ing. Jiřím Drahošem, DrSc., dr. h. c. na období 1. 6. 2017 – 31. 5. 2022 vykonával v roce 2021 funkci ředitele HÚ prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Ředitel:

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Statutární zástupce ředitele:

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

Zástupkyně ředitele:

PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

Vědecký tajemník:

PhDr. Jan Zelenka, Ph.D.

Vedoucí pobočky Brno:

Mgr. Milan Řepa, Ph.D.

Vedoucí detašovaného pracoviště České Budějovice:

Mgr. Tomáš Sterneček, Ph.D.

Ředitel Českého historického ústavu v Římě:

prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc.

■ Rada pracoviště

Předseda:

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., Historický ústav AV ČR, Praha

Místopředsedkyně:

prof. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D., Katedra historie FF UJEP, Ústí nad Labem

Tajemník:

PhDr. Jan Zelenka, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha

Členové:

Mgr. Roman Baron, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha
PhDr. Eva Doležalová, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha
prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc., Historický ústav AV ČR, Praha
prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha
prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., Ústav právních dějin, Právnická fakulta UK, Praha
prof. PhDr. Jiří Mikulec, CSc., Historický ústav AV ČR, Praha (od 17. 11. 2021)
Mgr. Milan Řepa, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha – pobočka Brno (do 16. 11. 2021)
prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc., Historický ústav AV ČR, Praha (do 16. 11. 2021)
prof. PhDr. Petr Sommer, CSc., DSc., Centrum medievistických studií AV ČR a UK, Praha
PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc., Historický ústav AV ČR, Praha (od 17. 11. 2021)
prof. PhDr. Petr Vorel, CSc., Ústav historických věd FF Univerzity Pardubice, Pardubice

■ Dozorčí rada**Předseda:**

PhDr. Pavel Baran, CSc. (Akademie věd ČR), funkční období: 1. 2. 2019 – 31. 1. 2024

Místopředseda:

prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc. (Historický ústav AV ČR), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022

Tajemník:

PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc. (Historický ústav AV ČR), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022

Členové:

prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc. (Filozofická fakulta UK), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022
doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc. (Filozofická fakulta JČU), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022
PhDr. Ondřej Ševeček, Ph.D. (Filosofický ústav AV ČR), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022

VIII. Další informace

Informace o změnách zřizovací listiny

V roce 2021 nedošlo ke změnám ve znění zřizovací listiny.

Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření a zpráva, jak byla splněna opatření k odstranění nedostatků uložená v předchozím roce

V předchozím roce nebyla uložena žádná opatření k odstranění nedostatků v hospodaření, protože žádné nedostatky nebyly shledány.

Finanční informace o skutečnostech, které jsou významné z hlediska posouzení hospodářského postavení instituce a mohou mít vliv na její vývoj⁶²

Příslušné informace poskytuje účetní rozvaha, výkaz zisku a ztráty, příloha k účetní závěrce a zpráva auditora. Oproti roku 2021 nedošlo k žádným podstatným změnám v oblasti nákladů a výnosů ani v rozvahových účtech. Výrazná úsporná opatření při šetrném hospodaření nebylo nutné přijmout.

Předpokládaný vývoj činnosti pracoviště⁶³

Předpokládaný vývoj pracoviště se bude odvíjet od stanovených koncepčních záměrů výzkumného programu a od přidělených a získaných finančních prostředků (rozpočet, grantové prostředky a prostředky získané prodejem publikací), přičemž pracoviště bude postupovat podle zákona č. 504/2002 Sb. Významnou roli v oblasti výzkumného programu HÚ hraje zapojení do *Strategie AV21*, řešení získaných grantových projektů a podávání žádostí na základě příslušných výzev. Prioritou výzkumné činnosti bude zejména důraz na mezinárodní a meziinstitucionální spolupráci.

Aktivity v oblasti ochrany životního prostředí⁶⁴

Ve spolupráci s Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i. – majitelem budovy, v níž sídlí pražské pracoviště HÚ, je důsledně (stejně jako v předešlých letech) prováděno třídění papírového a plastového odpadu, baterií a ekologická likvidace tonerů z tiskáren užívaných v HÚ. Elektronický i další nebezpečný odpad je odvážen do příslušných sběrných dvorů. Obdobná opatření byla už v minulosti přijata i na pracovišti brněnské pobočky, na pracovišti v Českých Budějovicích a v prostorách *Českého historického ústavu v Římě*.

Aktivity v oblasti pracovněprávních vztahů⁶⁵

Pracovněprávní vztahy byly upraveny Kolektivní smlouvou mezi odborovou organizací a ředitelem HÚ. Personální otázky byly řešeny na základě osobních bilančních a výhledových pohovorů s výzkumnými i nevýzkumnými pracovníky ústavu ve spolupráci s Radou HÚ a dle doporučení Atestační komise HÚ a konzultovány s vedením odborové organizace.

Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím⁶⁶

V roce 2021 nebyla podána žádná žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb.

■ Seznam vysvětlivek uvedených v textu

- 1 <https://www.hiu.cas.cz/sbirky-database-a-portaly-1>
- 2 <http://biblio.hiu.cas.cz>
- 3 <http://biography.hiu.cas.cz>
- 4 <http://reholnici.hiu.cas.cz>
- 5 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 6 <https://www.hiu.cas.cz/pozustalost-augusta-sedlacka>; <http://www.augustsedlacek.cz>
- 7 <https://www.hiu.cas.cz/mapova-sbirka-a-dalsi-digitalni-mapove-sbirky>
- 8 <https://www.hiu.cas.cz/fotosbirka-historickeho-ustavu>
- 9 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 10 <https://www.historickageografie.cz/module.Pagesimple/?lang=cs&url=program17hgkonference>
- 11 <http://www.augustsedlacek.cz>
- 12 <https://cha.fsv.cvut.cz>
- 13 Blíže viz: <http://www.augustsedlacek.cz/?q=cs/brantl>.
- 14 <http://reholnici.hiu.cas.cz>
- 15 <http://www.lanna.online>
- 16 <http://www.lanna.online>
- 17 http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/MENDL_Bed%C5%99ich_29.8.1892-28.9.1940
- 18 <http://biography.hiu.cas.cz>
- 19 <https://biblio.hiu.cas.cz>
- 20 <https://biblio.hiu.cas.cz>
- 21 <https://lindat.mff.cuni.cz/cs>
- 22 <https://aecd.kpsys.cz>
- 23 <https://hucentral.kpsys.cz>
- 24 <https://www.hiu.cas.cz/vyzkumny-plan-i-2013-2020-21>
- 25 <https://adw-goe.de/forschung/forschungsprojekte-akademienprogramm/residenzstaedte>
- 26 <https://www.hiu.cas.cz/vyzkumny-plan-ii-2022-2029>
- 27 <https://ihpan.edu.pl/struktura/zaklady-naukowe/zespol-do-badan-nad-dworami-i-elitami-wladzy>
- 28 <https://cha.fsv.cvut.cz>
- 29 <https://cha.fsv.cvut.cz/web/NarodnostniMapy>
- 30 <http://towns.hiu.cas.cz>
- 31 <https://katastrofy.softmedia.cz/interaktivni-mapa>
- 32 <https://www.historickageografie.cz/module.Pagesimple/?url=hgkonference2021&lang=cs>
- 33 <https://www.knihoveda.cz/300-let-mullerovy-mapy-cech-prednasky-online>
- 34 <https://www.youtube.com/playlist?list=PL9e8EMGGfPu44vB0Po193UITRv9m6FnrD>
- 35 <https://www.youtube.com/watch?v=nOMWz8459k8>
- 36 <https://cesky.radio.cz/historici-a-kartografove-spustili-unikatni-online-atlas-ceskych-dejin-8716618>
- 37 <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10441287766-studio-6-vikend/221411010120508/obsah/838794-on-line-atlas-historicky-map>
- 38 <https://www.abicko.cz/clanek/precti-si-zabava-historie/27615/cesky-historicky-atlas-kudy-vedla-zeleznice-v-roce-1850-a-kde-vladl-karel-iv.html>

- 39 https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cesky-historicky-atlas-online-akademie-ved-historie.A210504_135813_domaci_lesa
- 40 <https://cha.fsv.cvut.cz>
- 41 <https://www.dgfe.de/sektionen-kommissionen-ag/sektion-1-historische-bildungsforschung-arbeitskreise-kooperationen/ave-arbeitskreis-vormoderne-erziehungsgeschichte>
- 42 <http://av21.avcr.cz>
- 43 <https://www.youtube.com/channel/UCxZ6gf8fgHvk-uYHnpFwc0g>
- 44 <https://bit.ly/knihovna100let>
- 45 <https://www.hiu.cas.cz/vyzkumne-centrum-dvory-a-rezidence-ve-stredoveku>
- 46 <https://www.dgfe.de/sektionen-kommissionen-ag/sektion-1-historische-bildungsforschung-arbeitskreise-kooperationen/ave-arbeitskreis-vormoderne-erziehungsgeschichte>
- 47 <http://www.medieval-ashkenaz.org>
- 48 <http://reholnici.hiu.cas.cz/literaeannue>
- 49 <http://dantiscus.ibi.uw.edu.pl>
- 50 <https://vokabular.ujc.cas.cz>
- 51 <https://sourceforge.net/projects/evt-project>
- 52 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 53 <https://www.hiu.cas.cz/knihy>
- 54 <https://www.hiu.cas.cz/periodika>
- 55 <https://www.hiu.cas.cz/pro-ucitele-dejepisu>
- 56 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 57 Výstava ke stažení zde: <https://www.hiu.cas.cz/pro-ucitele-dejepisu>.
- 58 Seriál ke stažení zde: <https://www.hiu.cas.cz/pro-ucitele-dejepisu>.
- 59 <https://www.youtube.com/channel/UCxZ6gf8fgHvk-uYHnpFwc0g>
- 60 <https://www.hiu.cas.cz/pro-ucitele-dejepisu>
- 61 <https://www.hiu.cas.cz/pro-ucitele-dejepisu>
- 62 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 63 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 64 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 65 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 66 Údaje požadované dle §18 odst. 2 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky, v. v. i.

www.hiu.cas.cz